AYDIN BOYSAN

NEŞELİ KONULAR

Yazarlık Yaşamımın 30. Yılında Kendi Seçtiklerim -2

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

NEŞELİ KONULAR, Aydın Boysan'ın yazarlık yaşamının 30. yılı için kendi seçtiği yazıları bir araya getiriyor.

93 yaşındaki yaşam ustası 1945 yılında Akademi'yi bitirip mimarlığa başladı. 62 yaşından beri köşe yazıları yazıyor. Kaliforniya'dan Sibirya'ya kadar yedi iklim, beş kıtayı gezdi. İlk kitabı 1984 yılında yayımlandı: "Umut Simit"... Bunu izleyen 30 yıl boyunca yayımlanan kitaplarının sayısı 42'ye ulaştı. Her eserinde insana ve yaşama, çevreye ve zamana, sanata ve bilime duyduğu saygıyı keskin bir zekânın ürünü olan mizahla renklendirdi.

Aydın Boysan *NEŞELİ KONULAR*'da evlilikten kentleşmeye, iklimden politikaya kadar yaşama dair her konuya değiniyor. Her yazısı zengin bir hayat tecrübesini ve eksilmez bir neşenin pırıltılarını yansıtıyor.

Çeşitli dünya nimetlerinden alınacak zevklerin tümü öyle damperli kamyon boşaltır gibi birden ortaya dökülemez. Hafiften, tatlı tatlı ve hele en masum olanlarından başlayarak perde aralanır. Önce içki sözü bile ağıza alınmaz, ancak meze keyfi üzerine tek çalgılı pişrev (peşrev, yoksa uvertür mü demeli?) müziği başlamalıdır.

Bir sevgili dostum ağzının tadını iyi bilirdi. Mantar yemeklerine bayılırdı. Mantarları da iyi tanırdı. Anlatırdı: "Dünyada yenmeyecek mantar yoktur. Hepsi yenir. Yalnız bazıları sadece bir kere yenir."

Kapak fotoğrafı: Mine Boysan

Anlatı

neşeli konular

yazarlık yaşamımın 30. yılında
kendi seçtiklerim - 2

AYDIN BOYSAN

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

TÜRK EDEBİYATI

AYDIN BOYSAN
NEŞELİ KONULAR

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2014
Sertifika No: 29619

EDİTÖR
ALİ ALKAN İNAL

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
NEBİYE ÇAVUŞ

GRAFİK TASARIM UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

I. BASIM: EKİM 2014, İSTANBUL

ISBN 978-605-332-268-9

BASKI
AYHAN MATBAASI
MAHMUTBEY MAH. DEVEKALDIRIMI CAD. GELİNCİK SOK. NO: 6 KAT: 3
BAĞCILAR İSTANBUL
TEL: (0212) 445 32 38 FAX: (0212) 445 05 63
SERTİFİKA NO: 22749

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Fax. (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

İÇİNDEKİLER

YAŞAMA SEVİNCİ (1997) 1
- Televizyon 3
- Galata Köprüsü 8
- Yüksekkaldırım 13
- Abant Gölü 16
- Ahşap Baraj 22

SEV VE YAŞA (1998) 27
- Missouri Ziyareti 29
- Yaşamak 35
- Hanımlar 42
- Neşeli Konular 46
- Yaşama Sevinci 52

DAMLALAR (2000) 57
- Müziği Anlatmak 59
- Sorunlar ve Kişiler 64
- Çelişkiler - Zıtlıklar 69
- İstanbul ve Su 73
- Nereye Gitti? 77
- Yaşam Sahnesi 81

ZAMAN GEÇERKEN (2001) 87
- Damak Zevkleri 89
- Robotlar Gelişirse 92
- Galata Köprüsü'nün Kurtuluşu 96
- Geçmişini Saklamayan Politikacı 101
- Bir Büyük Dolandırıcı 106

AYNALAR (2002) 111
Hanımlara Saygı 113
Yeni Yıllar! 118
Şişmanlık Tehlikesi 122
Hep Mahcup Olmayalım! 126
Bazı Sporlar 131

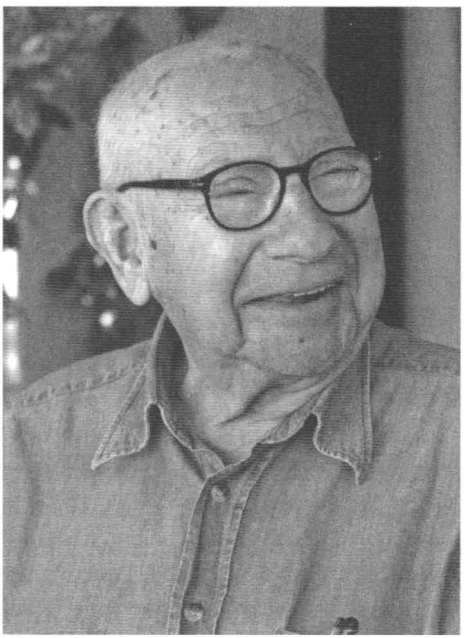
FELEKTEN BİR GÜN (2003) 137
Şairlerin İstanbulu 139
Küçük Bir Dünya 144
Trafikte Olanlar 149
Çiçek - Bitki Sevgisi 154
Sıcaklar Yaklaşırken 159

NEŞEYE ŞARKI (2004) 163
Şişmanlıktan Korunmak 165
Huzur Bulma Sanatı 169
Bir mi, Dört mü? 175
Düğün Gecesi Melekleri 179
Gün Geçerken 182
Kitap Okumak 185
Yalnız Biz mi Akıllıyız? 189
Konutlar Üzerine 193

BİNBİR YAŞAM SAHNESİ (2005) 197
Ruh Çobanları 199
Zevk Garantisi Yok! 203
Sevişmek 207
Geçimsizlik 210
Evde Barış 214
Doğuverenler Tiyatrosu 218

BİRİNCİ BÖLÜM

YAŞAMA SEVİNCİ
(1997)

TELEVİZYON

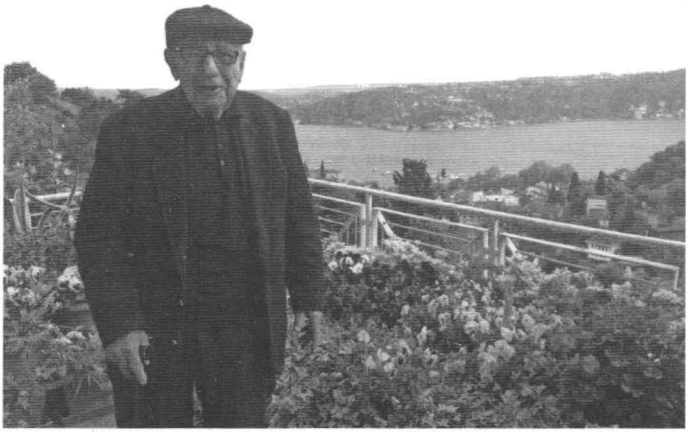
O yıl TRT 1'de Nezihe Araz'ın düzenlediği bir program vardı. Pazar günleri öğlen yayımlanıyordu ve bir buçuk saat sürüyordu. Bunun on, on beş dakikalık bir bölümüne konuşmacı olarak çağrıldım. Seyirci mektuplarına yanıt ve akıl vermeliydim.

Önce tek kişinin televizyonda monolog söyler gibi konuşması bıktırır diye düşündük. Bu konuşmayı da diyaloğa dönüştürmeliydik. Anlaştık. Selim İleri mektupları okuyarak soru yöneltecek, ben de televizyon halaları gibi çenesi düşük akıllar verecektim.

Pazar günü oluşu işimi engellemiyordu. Dünyada akıl vermekten, öğüt vermekten daha rahat, daha sorumsuz bir iş olamazdı. Hele biraz da şakaya dökülürse kimseyi sıkmadan ben de neşelenir, yolumu bulurdum. Böylesine keyiflerin umuduyla kabul ettim gitti.

Bu işi yapacağımız üç hafta önce televizyonda yayımlandı. Reklam bu ya, peşin peşin övüldük. Gelen mektuplar toplanmaya başladı. Önceden hazırlık yapmak doğru olacaktı. Ertesi pazar çıkacağımız programda yanıtlanacak koca bir torba mektup dört gün önce bana iletildi.

Gece evde merakla yüz elliye yakın mektubu okumaya başladım. Beş, on, yirmi, otuz derken iyice sıkıldım. Gece yarısına doğru hepsini bitirdiğim zaman hafakan-

lar bastı. Ertesi sabah bu konuşmaları yapmanın olanakdışı olduğunu bildirdim.

İlgilileri bir telaş aldı. İlan edildiğine göre vazgeçilemeyeceği söylendi. Nedenlerini sorduklarında durumu anlattım: Mektupların yarıya yakını sinema artisti (hatta yıldızı) olmak isteyen genç kızlardan geliyordu. Çoğunun yaşı henüz on sekizi bulmamış bu hanımlar artist olma yolunun, seyrettikleri yerli filmlerdeki gibi olduğunu sanıyorlardı. Önemli bir bölümünün ilkokulu bile bitirmediği yazılarından anlaşılıyordu.

Mektupların bir bölümü yardım isteklerini içeriyordu. Acıklı betimlemelerle gözyaşı dolu durumlar anlatılıyor, tüm bu umutsuz durumlarda geleceklerinin kurtarılması isteniyordu. Mahkemeye düşmüş anlaşmazlıklarda hâkimlerden iltimas istekleri vardı. Kimisi valisinin değişmesini istiyordu, kimisi de mahalle muhtarının...

Çare bulunması değil, akıl verilmesi bile olanakdışı böylesi isteklerle televizyon seyircisinin yüreği karartılamazdı. Ancak yetkililer "Bir kere ilan ettik, ne yaparsanız yapın, bir çare bulun!" dediler. Ben zaten çareyi bulmuştum:

"Yeterince sevimli mektup gelmezse noksan kalan mektupları da kendimiz yazıp kendimiz yanıtlayacağız."

Kimse karşı koymayınca biz de bu yoldan gittik. Zamanla kendiliğinden o denli hoş karı koca anlaşmazlıkları geldi ki bu konuda senaryo üretmemize gerek kalmadı. Programı öylesine renklendirdik ki sansürcüleri bile kızdırdık. İşimizi bu hava içinde aylarca sürdürebildik.

Bir başka yıl yine TRT'de her hafta yayımlanan konuşmalar yaptık. İstanbul ve Bursa'yı dolaşarak "Kent Köşelerinden" izlenimlerimizi Gürol Sözen'le söyleşerek sürdürüyorduk. İstanbul'da Boğaziçi'nden, Bursa'da "Karagöz'ün Mezarı"na kadar nereleri dolaşmadık ki...

İki yıl önce o zaman TRT 1'de yayımlanan "Ondan Sonra" programına katıldım. Pazar akşamları canlı olarak yayımlanıyordu. Elli dakika süren canlı yayın için pazar akşamı beş saat kadar zaman harcamak gerekiyordu. Canlı yayın olduğundan daha cumartesi gününden uslu durmak şarttı.

Programın her sıkıntısına katlandım da kesinleşmiş olan set dekorasyonunda oturduğum koltuk bela oldu. Bu kilomla koltuğa öyle fena gömülüyordum ki nefes almam zorlaşıyordu. Sonraki haftalarda koltuğun altına görünmeyen yastık beslemeler koymam da sorunu tam çözmedi.

Bir gece program bittikten sonra dayanamadım. Bu koltuğu çizen ve üretenler hakkındaki düşüncelerimi

açıkça ve bağırarak söyledim. Yönetmenimiz Şafak Bakkalbaşıoğlu'nun çektiği bu sahneyi ancak hanımların bulunmadığı bir zamanda seyredebildik.

Bu programın canlı yayınından üç ay sonra ayrıldım. İstanbul'u dolaşarak çekimler yapıyorduk, bunlar sonradan aynı programda yayımlanıyordu. Bir keresinde kendi çocukluk mahallelerimden Narlıkapı'yı anlattım.

Samatya ile Yedikule arasında, Marmara kıyısında olan mahallem Narlıkapı'yı hâlâ pek severim. Sonradan o mendebur sahil yoluyla yok edilen tarihsel mekânlar hâlâ geçmiş zamanlarımın kafamın içindeki pırlantalarıdır.

Ben eski adı 43. Mektep olan Yedikule İlkokulu'nu bitirdim (1932). Okulumuzun önünde Şark Şimendifer Kulübü futbol sahası yer alırdı. Öyle sevimli bir sahamız vardı ki iki yarısı birbirinin karşısında değildi, yampiriydi. Bu sahada ben de futbol oynardım. Şark Şimendifer Kumpanyası cumhuriyetimizin ilanından sonra ülkede kalan son imtiyazlı yabancı sermayeli şirketti (şimdi yüzlercesi var). Ben bizim bu futbol takımını bir yerlerde yazdım ama olsun, yine yazacağım. Şarkı gibidir, tekrarı da zevk verir.

İşte bu şirketin, anlattığım Şark Şimendifer futbol takımı ve sahası vardı. Takım kaptanımız "Ayı Hayri Bey"di. "Ayı Hayri" diyeni terbiyesizlik etti diye döverdik. "Hayri Bey" denirse de kim olduğu anlaşılmazdı. İlle de üç sözcükle "Ayı Hayri Bey" denecekti. Hakkını teslim edelim, merkez muavin Kaptan Hayri Bey de görkemi ve çelebiliğiyle "Bey" olmayı hak ederdi.

Kalecimiz ise "Kör Ali" idi. Denecek ki kör kaleci olur mu? Olur, hem de nasıl... Bir kere Ali karşı takım

"muhacim"lerinin (hücumcularının, forvetinin) üstüne öyle bir atlardı ki bacaklarını kırardı. Onlar da Ali'ye hiç yaklaşmazlardı. Bizim kalenin önünde kesinlikle karambol olmazdı. Ali topları armut gibi toplardı.

Ben bir televizyon konuşmasında bütün bunları anlattım. Ertesi sabah evimde telefon çaldı. Arayan konuştu:

"Aydın Abi, ben Şerafettin Koşucu... Yedikule Güzelleştirme Derneği'nin başkanıyım. Gece dernekte seni televizyonda seyrettik. Yüreğimize dokundu, hepimizin gözünden yaşlar geldi. O Kör Ali var ya hani, o hâlâ sağ. O da vardı, o da tek gözle ağladı."

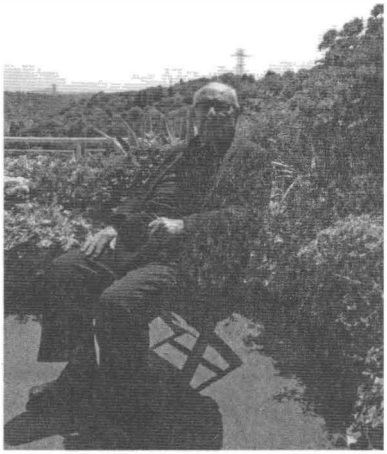
Kısa bir süre önce de Atv'de Okan Bayülgen'in düzenlediği bir canlı yayına dostum Tarık Minkari ile birlikte çıktık. Bir buçuk saat süren canlı yayın gece yarısından sonra 1'de başladı, 2.30'da bitebildi. Güneşli'den eve dönüp yatıncaya kadar saat dört oldu. Yine de dayandık. Tarık benden (çok daha) genç olduğu için dayandı anlaşılan. Okan'ın da alacağı olsun.

GALATA KÖPRÜSÜ

Şimdi artık yerinden sökülerek götürülen, ne yapılacağı bilinmeyen bir eski "Galata Köprüsü" var. Doğum yılı 1912'dir. "İttihat Terakki Fırkası" iktidarı zamanında yapılmıştı. Adının anlamı "Birlik, İlerleme Partisi" oluyordu. Parti adlarındaki iddiaların ne denli saçma olduğu konusunda sayısız kanıtlardan birine örnekti bu... Bu hazretler bizi Birinci Dünya Savaşı'na yenilen taraftan sokmuşlardı.

Tam sayı söyleyemem. Benim Galata Köprüsü'nü tanıyışım 1920'li yılların ortalarından sonradır. O yıllarda rahmetli annem Nevreste Hanım Anadoluhisarı İlkokulu'nda öğretmendi. Biz oturduğumuz Davutpaşa'dan 33 numaralı Yedikule-Sirkeci tramvayı ile köprüye gelir, vapur beklerdik. Bekleme salonu köprünün dış yanlarına değil, ortasından altına bakardı. Gökyüzü yansımadığı için oradaki denizin rengi mavi değildi, düpedüz yemyeşildi. Bu renk denizin dibindeki bitkilerden kaynaklanıyordu. Yeşil denizin içinde çeşitli cins ve boyda balık kaynaşırdı. Seyri pek hoştu.

Annemin öğretmeni olduğu Anadoluhisarı'ndaki ilkokul Göksu Deresi kıyılarında ahşap bir binaydı. Ben beş altı yaşlarında olmalıydım. Sekiz on yaşında olan öğrenci abla ve ağabeylerim beni sever, mıncıklarlardı.

Bu gösterilerin benim sevimli bir çocuk olmamdan mı, yoksa anneme yaranmak hevesinden mi kaynaklandığını bilemezdim. Binanın bodrumunda bir yerden su kaplumbağalarını seyrederdik.

O yıllar Galata Köprüsü'nden para ödeyerek geçilirdi. Kişi başına geçiş ücreti on paraydı (Bir liranın yüzde biri olan kuruşun dörtte biri olurdu bu on para). Geçiş ücretini göbeklerindeki sarı kumbaraları tıngırdatan, entari gibi yerlere kadar uzun üniformalar giyip yan yana sıralı duran görevliler toplardı.

Parayı verecekmiş gibi yapıp da aradan sıyrılıp kaçan bedavacıları entarili görevliler kovalayıp yakalamaya çalışırlardı. Köprü üstünün neşeli seyirlerinden biri bu kaçıp kovalama sahneleriydi. Otomobil çok seyrek geçer, faytonlar araya çeşni katar, sürülerle koyun, keçi ve sığırın geçtiği olurdu.

Avrupa-Asya yolcu ilişkileri köprü iskelelerinden sağlanırdı. Haydi yine bozukluk yaparak söyleyelim: Üsküdar, Boğaziçi, Adalar, Haydarpaşa, Kadıköy iskeleleri Galata Köprüsü'ne birleştirilmişti. Her vapur kalkmadan bir dakika önce zil çalmaya başlardı. Zili duyan daha telaşlı seyirtirdi.

1930'lu yıllarda Galata Köprüsü ile ilişkilerim öğrencilerin askerlik kampları dolayısıyla olurdu. O yıllarda lise öğrencileri her yıl üç hafta askerlik kampı yaparlardı. Benim öğrencisi olduğum Pertevniyal Lisesi kampları yine Anadoluhisarı'nda, bu kez deniz kıyısında yeni inşa edilen ilkokulda yapılırdı. Bu bina şimdi öğretmenevi oldu.

Bu kamplara gidiş gelişlerimiz, izinli çıkışlarımız yine Galata Köprüsü iskeleleri yolundandı. Dağıtılan asker giysileri sırtımızdaydı. On beş yaşındayken askerlik kampına gittiğim ilk yıl çocuk boyutlarından henüz çıkmamıştım. En ufak boy asker giysisi bile üstümden dökülürdü. Bazen inzibatlar yolda çevirip benim ne biçim asker olduğumu sorarlardı. Unutamadığım zevklerden biri asker olarak vapura bedava binişimizdi.

Galata Köprüsü iki başındaki Eminönü ve Karaköy meydanları ile bütünleşirdi. O zamanın Karaköy Meydanı şimdiki gibi azgınlaşmamıştı. Cadde kabası bu meydancığın önemli kuruluşlarından biri "Tokatlı Birahanesi" idi. Kısa ve "uzunca" içişler için keyifli bir uğrak yeriydi.

1930'lu yılların başında Eminönü Meydanı da ufak ve ölçülü bir şehir meydanıydı. Şimdiki gibi Haymana Ovası'na benzememişti. Biraz sıkıntılıydı, ama İstanbul henüz mahşerleşmediği için yetiyordu. Buradan yemiş iskelesine giden sokağın başında sıra sıra sarraflar diziliydi. Vitrinde kümelenen altınlar parlak ampullerle aydınlatılırdı.

Sokağın başında bir karamela makinesi çalışırdı. Aslında çok basit bir iş yapardı: Karamelaları teker teker alır, kâğıda koyar, "iki yanından bükerek" ambalaj

yapardı. Ama ben buna şaşar kalırdım. Gördüğüm ilk otomasyon buydu. Dakikalarca seyretmekten çekinmezdim. Beni oradan ancak sürükleyerek ayırırlardı.

Köprünün Karaköy yakınındaki birinci iskelesi "Kadıköy İskelesi" idi. Köprüden dikine dil gibi uzanır, Haydarpaşa ve Kadıköy'e bu iskeleden iki yanlı olarak gidilirdi. Kadıköy'e giden "son vapur"u kaçırmak orada oturan arkadaşlarım için bir olaydı. Saat 1.30'daki son vapuru kaçıran karşıya kayıkla eziyetler çekerek geçebilirdi.

Kadıköy İskelesi'nin karşısında "Köprü-Kemal" kitapçısı bulunurdu. İyi bir kitapçıydı. İşyerimin Karaköy'de olduğu eski yıllarda ben de oradan çok kitap aldım.

Bir ara köprü altındaki dükkânlardan birinde Uzun Ömer'in Milli Piyango Gişesi açıldı. Boyu iki buçuk metreye yaklaşan bu görkemli adam Anadolu'da "keşfedilmiş" ve basketbol oynamak üzere İstanbul'a getirilmişti. Bütün insanlara tepeden bakan bu dev adam kendisini bu denli büyüten hastalık ilerlediğinden beli bükülmüş, bastonsuz yürüyemez olmuştu. Dünyamızı da daha yaşlanmadan terk etmişti.

Biz insanlar tuhafızdır ya, her garip şeylerde uğur ararız, bu nedenle Uzun Ömer'e piyango gişesi açılmıştı. O zamanın en çok satan biletçilerinden biri de Tek Kollu Cemal'di. Tövbe etmiş eski "motor"lar da iyi piyango bileti satardı, Cüce Simon da... Karpuzun da yamuk olanı sevilir ya!

Köprüye bağlı Kadıköy İskelesi iki katlıydı. Vapur yolcuları hem üst, hem de alt kattan girer çıkarlardı. Üst katın Boğaziçi tarafında orta hâlli bir restoran da çalı-

şırdı. Galata Köprüsü gibi Kadıköy İskelesi de dubalar üzerindeydi. Sıkı lodos dalgası varsa öylesine sallanırdı ki bir kadeh içen iki kadeh içmiş gibi kafayı bulurdu. 1953 başında ülkedeki ilk ciddi margarin tesisi inşaatını yaparak üzüntüsüz bitirmiştik. Kutlama yemeğini de Kadıköy İskelesi Restoranı'nda yemiştik. Elbet birlikte çalıştığımız mimar ve mühendis arkadaşlarım vardı da, ayrıca Hüseyin Kalfa, Sıvacı Mehmet, Çinici Yorgo, Boyacı Nahabet, Tesisatçı Bedros da bu yemeğe katılmışlardı. (Hangisi nerede acaba?)

Galata Köprüsü iki katlıydı. California'daki ünlü San Francisco şehrinin gözde asma köprüsü Bay Bridge de iki katlıdır. Altta beş, üstte beş trafik şeridi vardır. Hiç olmazsa Fatih Köprüsü yapılırken iki katlı yapılmasını gazete yazılarımda önermiştim. Kimse tınmadı.

Ben alt katın restoranlar-meyhaneler ve eğlence katı olmasını istiyordum. İstanbul'un en güzel manzarasında 60.000 (altmış bin) metrekare bir merkez oluşacaktı ki zevkine doyulmayacaktı. Her gün milyarları geçiş parası diye söküp alan, ama çevre yolu yamaçlarını bile ağaçlandırmayıp sararmış otlarla bırakan ufuksuz karayollarımızdan ne beklenebilir ki...

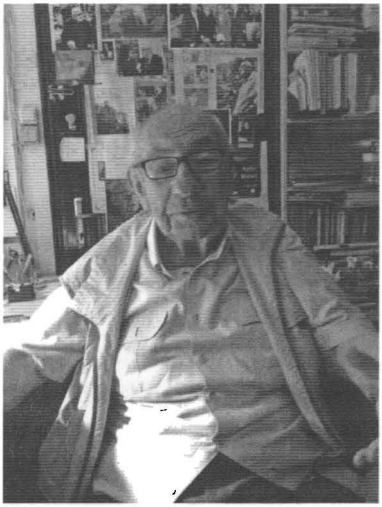
Galata Köprüsü'nün unutulamaz bir yanı alt katında, dubaların üstünde yersiz yurtsuz takımına (eskiden bi-mekân takımı denirdi) geceleme olanağı verebilmesiydi. Bunlar arasında kimsesiz çocuklar çoğunluktaydı. Toplumun sahip çıkmadığı bu çocukların hiç olmazsa köprü altında geceleme olanağı buluşu daha az yürek sızlatıcıydı. Bunlardan bazılarının adresleri bile vardı: "Altı numaralı dubada" gibi...

YÜKSEKKALDIRIM

Yüksekkaldırım İstanbul'un kendine özgü şiirsel mekânlarından biriydi. Şimdi değil artık. Adın başındaki yüksek sözcüğü ise fiziksel bir gerçeğin tanıtımıdır. Yakışır. Benim mimar sıfatımın başındaki gibi utanç vermez. Büyükelçi deyince elçiler büyümüyor. Başına yüksek gelince mimarlar, mühendisler yükselmiyor. "Başdanışmanlar" içinde öylesi var ki bir baş soğanı değişmem.

Çirkin işlerimizden birisi Yüksekkaldırım'ın İspanyol merdivenlerine benzeyen o tipik ve güzelim basamaklarının sökülerek düzleştirilmesi ve yolun araç trafiğine açılmasıdır. Bu değiştirme edep yoksulluğu içinde yapılmış bir saygısızlıktır. Böylesi davranışlar geçmişimize kişneyerek çifte atılması anlamına gelir.

Bu çeşit kılıf değişmeleri aslında cibilliyeti bozulan anlam ve kavramların görsel sonuçları oluyor. Eskiden Yüksekkaldırım'ın üst başında bir dizi plakçı vardı. Yalnız dünya klasik müzik yapıtları satarlardı. Kaldırımlı yolda keman satılırdı, keman!.. İstanbul tarihini ikiye ayırdığımı bir kez daha anlatmalıyım: Kebaptan önce, kebaptan sonra... Yüksekkaldırım da değişen dönemden nasibini aldı. Hele o ayakta açık şarap satan dükkânlar da kapandıysa bu iş artık bitti demektir.

Galata Tüneli'nin Karaköy'deki ucunda tek katlı, ahşap çatılı, hiçbir özen gösterilmemiş bir yapı vardı. Avrupa'nın samanlık ve ahır yapılarına benzerdi. Oysa tünelin üst başında, yukarıdaki durağın üstünde özenli bir han inşa edilmişti: Metro Han. Galata Tüneli'nin İstanbul'un daha geçen yüzyılda yapılmış ilk metrosu olduğunu sanki unutturmak istemeyen bir ad bu...

Bu özenli Metro Han binasının çıkışındaki kolonlar geçen yüzyılda dışarıdan getirilmiş beyaz fayanslarla kaplıydı. Renkli bordürler çekilmişti. Kaplama işçilikleri kusursuzdu. Bunları kaplamak üzere getirilmiş bulunan Fransız ustanın yanına İstanbullu, gözü açık bir çırak verilmişti. On beş, on altı yaşındaki bu çocuk zanaatı çok iyi öğrenmişti. Bu çocuk 1950'li yıllarda bizim yapılardaki seramik ve fayans işlerimizi çok iyi yaparak bizi sevindiren yaşlı Yorgo Usta'dır.

Galata Tüneli sözü edilince anımsanacak ilginç bir kişilik Sülün Osman'dır. Tarihimizde uluslararası ün kazanmakta haklı olarak ön sıraları alması doğal bir kişilikti Sülün Osman... Hangi ünlü kişimiz hakkında haftada dört milyon satan yabancı dergilerde on sayfalık yayın yapılmış, yaşamı ve eserleri özenle anlatılmıştır?

Kim bilir benim bilmediğim daha nice yabancı yayınlarda kahramanımızın uluslararası ününe ün katılmıştır.

Sülün Osman tarihimizin en ünlü dolandırıcısıdır. Eserleri akıllara durgunluk verecek gibi akıl doludur. Beleşçi kerizleri söğüşlemekte üstüne yoktur. Saf ve aptal olduğu hâlde fırsatçılığı huy edinenler Sülün Osman'ın açmazına kesinlikle düşerlerdi. Üstat ekonomi dehasıyla en parlak ve en hızlı satışları gerçekleştirme başarısını göstermiştir.

Örnekler çok zengin bir koleksiyon oluşturur. Beyazıt Kulesi, Galata Kulesi satılan taşınmaz mallar arasındadır. Eski Taksim Meydanı'ndaki saate bakma hakkı Osman'ın devrettiği "imtiyaz"lar arasındadır. Osman bir hacı kafilesini olağanüstü ehven tren bileti fiyatıyla hacca göndermek üzere de anlaşmış ve bilet ücretlerini peşin almıştır.

Osman yolcularını Galata Tüneli'nin alt başına getirmiş ve onları gözyaşlı veda sahneleriyle, her birine sarılarak tünele bindirmiş, hacca yolcu etmiştir. Vagonda yerlerini alan huşu içindeki hacı adayları gözlerini kapayıp duaya başlamışlardır. Galata Tüneli vagonunda beş on kez yukarı çıkıp aşağı inen adayları sonunda ilgili memurlar görüp zorla aşağı indirmişlerdir.

Osman Galata Köprüsü'nü de satmıştır. Kendisinden yıllar sonra sahneye çıkan birisi ise Boğaziçi Köprüsü'nü satmış bulunuyor. Her iki satış arasında "ticari mahiyeti" itibarıyla herhangi bir fark olduğu söylenemez.

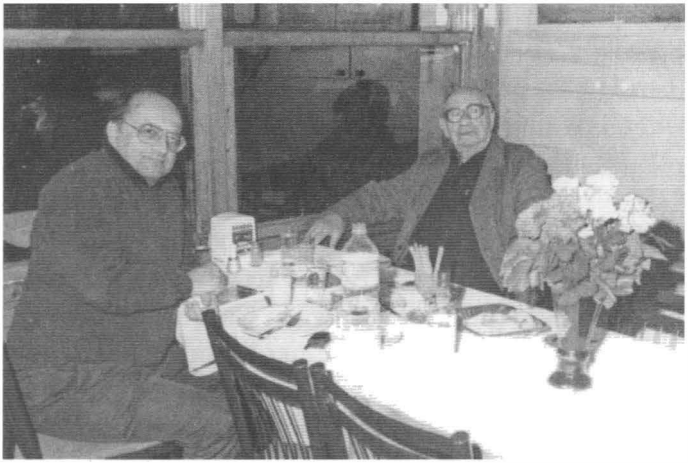
Osman günümüzde politikaya atılsaydı, parlak başarılar mı kazanırdı, yoksa rekabet çokluğu yüzünden aç mı kalırdı, bilemem.

ABANT GÖLÜ

Yıl 1941, aylardan Şubat... Mimarlık öğrenimimin birinci yılındayım. Yeni ve ilginç bir yerin atmosferini, zevkli ve neşeli zamanını yaşamaktayım. Sonradan Mimar Sinan Üniversitesi olan Güzel Sanatlar Akademisi'nin Yüksek Mimarlık Bölümü öğrencisiyim. Okul Fındıklı'da, deniz kıyısında, ev o zaman düzgün orta hâlli insanların konut semti olan Laleli'de. Ortaköy-Aksaray tramvayı ile gidip geliyorum.

Okuluma çabuk alıştım. Bina pek hoş... Eski Meclis-i Mebusan binası, yani parlamento... Binanın içinde tarihin ünlü heykellerinin mulajları güzel mekânlara hava veriyor. Kitaplık zengin. Dünya mimarlık ve sanat tarihine açılan bir manzara penceresi gibi. Çevremizde ülkenin ünlü sanatçıları ufkumuzu açıyor. Öğrenciler de genellikle iyi düzeyde (istisnalar hariç) dersem abartmış olmam. (Beni hâlâ çok üzen, o binanın 1947 yangınından sonra pek berbat ve ayıp biçimde restore edilmesidir. Restore sözcüğü de yanlış. Kötü biçimde yeniden yapıldı demeli.)

Sanırım ki tüm öğrencilerin toplamı beş yüz kişiyi bulmazdı. Kalabalığın kaçınılmaz sonucu olan "kişiliksizliğe kayış" görülmüyordu. Mimar, ressam ve heykelci çok değerli yabancı hocalar yanında ünlü ve değerli Türk hocalar da öğretim kadrosunu zenginleştirirdi.

Ben İstanbul Yedikule İlkokulu'ndan sonra orta ve liseyi Pertevniyal'de okumuştum. O zamanlar Aksaray sönük bir semtti. İyice tutumlu yaşayış biçimlerinden gelmeydim. Yeni sınıfımdaki elli öğrenci ise çok çeşitli bir kaynak paketi gösteriyordu.

Ülke içi ve dışı yabancı liselerden gelenler çoğunluktaydı. Önceki sınıflar da bize benzerdi. İlginç bir karışımdık.

Şubat 41 yaklaştı, sömestr tatili başlayacaktı ki sınıf arkadaşlarımızdan biri bana geldi ve sordu:

"Abant Gölü'ne kayak yapmaya gider misin?"

"Kayak mı, o nasıl şey? Ben onu fotoğraflarda gördüm. Nasıl yapılır bilmem. Hem koca koca ayakkabılar ve özel pantolon ceket giyiliyor. Bende ne kayak var, ne giysi... Gelemem. Geç beni..."

"Sende başka hiç giysi yok mu?"

"Bu üstümde gördüğünden başka, balıkçı kıyafetim var. Aba pantolon, sarı muşamba ceket, bir de yün kukuleta... Aşağı indirince yalnız gözlerin açık kalır."

"Çok iyi... Bu giysiler yeter. Zaten kayak ve ayakkabıyı Bolu Beden Terbiyesi Bölgesi verecek. Geliyorsun demektir."

Ne olduğunu pek anlamadım, ama gitmeye razı oldum. Arkadaşım on günlük gezi için masrafın on lirayı geçmeyeceğini de garanti etmişti.

Bolu'ya gitmek için önce Haydarpaşa'dan trene binecek ve Arifiye'de inerek Adapazarı'nda geceleyecektik. Bu balıkçı giysilerimle erken erken Galata Köprüsü'ndeki Haydarpaşa İskelesi'ne gittim. Vapura bindim, ama içeri girmedim, girişte arkadaşları beklemeye başladım. Bu sırada yaşlı bir zat o kalastan yapma kaydırma iskeleye bastı. Ayağı kaydı, az kalsın düşecekti.

Bana dönüp bağırdı: "Doğru koysanıza şu iskeleleri be!.." Beni çımacı sanmıştı. Haksız da değildi.

Haydarpaşa'da 19.00 trenine bindik. Elbet "tahtalı mevki" denen üçüncü mevkideydik. Beş kişiydik, benden başka Melih Birsel, Gazanfer Erim, Hikmet Günay ve Deha Pamir vardı. Tren Arifiye'ye ancak beş saatte gidiyordu. Neşeliydik. Söyleşip gülüşüp duruyorduk.

Gece yarısından sonra Adapazarı'na vardık. Geceyi otelde geçirip ertesi sabah Bolu otobüsüne bindik. Genç yaşlardayken kayıkta, vapurda bir şey olmazdı da otomobil ve otobüste midem bulanırdı. Ben bundan yakınıyordum. Otobüste konuşma konuları ortaktır ya, arka sırada oturan bir astsubay söze karıştı. "Limonlu kahve iç, iyi gelir," dedi. Gerçekten de yarım fincan toz kahveye ağzına kadar limon sıktık, içtim iyi geldi.

Biz "sporcular" Bolu'da karşılandık. Otelde konuk edildik. Kayaklarımızı, arka çantalarımızı aldık, ayakkabılarımızı giydik. Ertesi sabah Abant Gölü'ne doğru yola

çıktık. Sanılmasın ki otomobile bindik. Yaklaşık otuz kilometreyi yaya gidecektik. Kişisel eşyalarımızı koyduğumuz arka çantaları sırtta, kayaklar omuzda olmak üzere...

Beş kişilik kafilemize Bolu'dan bir arkadaş daha katıldı, adı: Şeref. Yolumuzu şaşırmayalım diye bir jandarma eriyle birlikte yürüyoruz. Abant'ta öyle otel falan yok. Tek bir bekçinin koruduğu tek bir bina var, orada kalacağız.

Bizi Bolu Valiliği konuk ediyor. Amaçları Abant Gölü'nün turistik tanıtımını yapmak, orada da kayak yapılabileceğini öğretmek. Yani biz turizm fedaisi sporcularız. Dağda aç kalmayalım diye bizim için bir katır yükü erzak katırcıyla birlikte peşimizden geliyor.

Anlaşıldı ki yolun ilk yarısı diz boyu çamurdur, ancak ikinci yarıda kara ulaşacağız. O zaman Bolu yolunda bile asfalt ne gezer, çamurlara batarak yürüyoruz. İstanbul yolunda Abant sapağına kadar pek renk vermedik, ama o koca ayakkabılar çamura bir battı mı, çekip çıkarmak azap veriyor. Sapaktan sonra yol büsbütün çamur gölüne dönüştü.

Kara ulaştığımız zaman daha on beş kilometre yolumuz vardı. Yorgun ve açtık. Katıra güvenmiş, yanımıza yiyecek almamıştık. Kara varınca bari kayaklara binip, kayarak gidelim dedik. O da olmadı. Ağaçtan üretilmiş kayakların altında kar birikiyor, kayılmıyordu. Gece bastırdıktan sonra artık beş dakika yürüyüp on beş dakika dinlenmeye başladık.

Açlıktan gözlerimiz kararırken aramızda tok bir kişi istisnaydı. O çantasından çıkardığı tereyağlı ekmeklerini yiyor, çikolatasını şapırtılarla mideye indiriyordu. Hem de yavaş yavaş çiğneyerek, tadını çıkararak. Gece vakti

bir orman içinde dalga geçmeye de çekinmeden, "Aklınız neredeydi?" diyordu. Açlıktan gözü dönmüş başka bir arkadaşımız mırıldanıyordu. "Yanımızda jandarma olmasa ben ne yapacağımı bilirdim."

Gece yarısına doğru artık göle iki kilometre kadar yol kaldı. Jandarma neferi torbasından çıkardığı bir tayını hepimize paylaştırdı. "Arkadaşlar yürüyelim! Burada kalamayız," dedi. Son bir çabayla yürüdük. Sağımız ve solumuzdaki vadi bitti, açıklığa çıktık.

Göl önümüzde yatıyordu. Gökte bir dolunay, gölde de bir tek dolunay yansıması vardı. Manzaranın güzelliği şifa veriyordu.

Havlayarak saldıran köpekleri bekçi kovaladı. Bize koca bir tencere acılı tarhana çorbası pişirmişti. Birer kaşık ve köy ekmeği dağıttı. Yere konmuş olan tencerenin çevresine çepeçevre yerleştik. Tarhana çorbasını keyifle kaşıkladık. En hızlı yiyen yine o yolda tereyağlı ekmek ve çikolata götürendi. Bizim erzak katırı ancak ertesi gün öğlende gelebildi.

O günden elli altı yıl sonra bana ömrümde yediğim en lezzetli üç yemeği sorsalar, o tarhana çorbasını unutamam.

Abant'ta dokuz gün kaldık. İlk günler göl donmamıştı, alabalık avladık. Kayak yaptık, ama nasıl? Şimdiki gibi kompoze malzemeden hafif kayaklar nerede? Tahtadan yapılmış kayak kullanılırdı. Kara yapışmasın diye vaks sürmek nereden bilinsin? Altı çevrilen kayağa önce parafin sürülürdü. Sonra da mangal kömürüyle ısıtılmış pantolon ütüsüyle kayak altı ütülenir ve parafinle parlatılırdı. Teleski falan da yok, otuz dakikada çıkılan tepeden bir dakikada aşağı inilirdi.

Ben daha iyisini bilmediğim için bu dağ seferini yine de sevdim. Ekonomik de olmuştu. Gidiş dönüş günleri dâhil, on iki günlük gezinin tüm masrafı olarak dokuz lira harcamıştık. Bunun ne demek olduğunu çeviri yapar gibi anlatmak gerekir ki anlaşılsın. Bu para o zaman yedi dolar ediyordu.

Dönüşte yine Arifiye'den trene binerek Haydarpaşa'ya geliyorduk. Neşeliydik. Biraz sonra altıncı bir kişi de kompartımana girip oturdu O da konuşmaya katıldı. Alışığızdır ya, "Nerelisin?" diye sormaya. Adam "Erzincanlıyım," demesin mi?

Hepimiz heyecanlandık. Çünkü Erzincan depreminin acısı çok tazeydi. Yaklaşık 40.000 (evet kırk bin) kişinin depremden ölmesi ülkeyi yasa boğmuştu. Felaketin İkinci Dünya Savaşı yoksullukları içinde olması acıları katmerlemişti. Merakla sorduk:

"Sen deprem gecesinde neredeydin?"

"Erzincan'da..."

"Erzincan'da mı? Neler gördün, neler geçirdin?"

"Ben hiçbir şeyin farkına varmadım."

Tozutmak üzereydik. Bağırdık:

"Sen deli misin be? Koca Erzincan depremde gitti gitti geldi... Dağlar bayırlar gitti gitti geldi. Sen nasıl anlamazsın?"

"Anlamadım abi! Ben genelevdeydim."

Gerçekten de yıllar geçtikten sonra meslek gereği deprem konularıyla uğraşırken, tüm Erzincan içinde ciddi inşa edilip de sağlam kalan birkaç bina arasında genelevin de bulunduğunu öğrenmiştik.

AHŞAP BARAJ

1945 yılını yaşıyorduk. Mimarlık öğrenimimi o yıl bitirmiştim. Bir inşaat firmasında proje düzenlemekten yapı yönetimine ve kesin hesaplara kadar her türlü işi üzerime almıştım. Düzce'de de inşaatımız vardı. Hafta sonu birkaç günümü orada, Hakkı Bey dostumun sahibi olduğu Yeşil Yurt Oteli'nde geçiriyordum. Depremin sakatladığı tütün depolarını yeniliyor, ayrıca yeni yönetim binaları yapıyorduk.

Otelin alt katının yarısı kahve, yarısı da restorandı. Gündüzleri yapı işleriyle uğraşıyor, geceleri ise otelimde geçiriyordum. Önce kahvede dostlarla bilardo oynayarak, sonra da restoranda masa başına geçerek... Delikli bilardoya elim çok alışmıştı. Her akşam beş on paket sigara kazanıyor, bunları restoranda garsonlara dağıtarak en konforlu servisi sağlıyordum.

Bazı geceler Nazif'in sinemasında film seyrediyorduk. Arada bir gelen gezici tiyatrolara gidiyorduk. Düzce'nin elektriği o sıralarda yürekler acısıydı.

Belediyenin hidroelektrik santrali güya çalışmaktaydı. Voltaj o denli berbat düşerdi ki bazen ampulü yanan odanın elektrik düğmesini bulabilmek için kibrit çakmak gerekirdi.

Bazı geceler faytona biner, on kilometre ötedeki köprü inşaatına Raşit Abi'mi ziyarete giderdim. Mühendis Raşit Büyüktuğrul gençliğimde tanıdığım çok ilginç bir insandı. İyi bir mühendisti. Davranış edep ve inceliğinde eşi ender bulunurdu. Edebiyattan iyi anlar, dünya klasik müziğini iyi tanır ve kendisi de piyano çalardı.

Yapı yeri lojmanında sayın eşi ve o sırada üç yaşlarında bulunan pek akıllı ve sevimli oğlu Sezer'le birlikte kalırdı. İlişkilerimiz Raşit Abi'min dünyamızı terk etmesine değin sürdü. Uzun yıllar sonra mühendis olan Sezer'in Amerika'da bir kazaya kurban gidişine, bu olayın Raşit Abi'mi derinden sarsmasına ne yazık ki tanık olmuştum.

Düzce Hidroelektrik Santrali'nin çalışması Şakuç Deresi'nin suyuna bağlıydı. Su ölçümünün yanlış yapıldığı söyleniyor, hele yazın azalan su santrali çalıştırmaya yetmiyordu. Derenin suyunu artırmak da kimsenin elinde değildi. Bütün umutsuz görünüşlere karşın, Mühendis Raşit Büyüktuğrul parlak bir çözüm buldu.

O yıllarda elektrik neredeyse yalnız aydınlanma için kullanılırdı. Evlerde elektrikli ev aleti falan yoktu. Raşit Abi'min bulduğu çözüm son derece basit bir mantığa dayanıyordu. Derenin yirmi dört saat akan suyu ufak bir barajda biriktirilebilmeli, yalnız geceleri sekiz saat aydınlanma gereksinmesi için kullanılmalıydı. Bu durumda su hidroelektrik santralini sekiz saat tam kapasite ile çalıştırabilecekti.

Raşit Abi'min incelemelerine ben de yardımcı olmaya çalıştım. Orman içindeki Şakuç Deresi'nde dar bir boğaz bulduk. Aşağısı altı metre, üstü on iki metre olan bir boğaza on metre yükseklikte bir baraj yapılabilirse yeterli miktar suyun küçük bir gölde birikmesi sağlanabilecekti.

Anlaşıldı ki yalnız dipte ve yanlarda beton dökülerek, arası on metre yükseklikte palpanş benzeri ahşapla kapatılırsa bu iş olacak. Zaten kestane ormanı içindeydik. Suya en dayanıklı ağaç cinsiydi. Basıncın fazla olduğu altlarda sık, yukarıda daha seyrek bir ahşap iskelet yandaki kayalara dayanacak, arası çok kalın bir tahta perde ile kapanacaktı. Orman idaresi ağaçları vermeye razıydı.

Belediyeciler bulunan bu çözüme sevindiler. Raşit Abi'm statik projeyi yaptı. Bu garip ahşap barajı inşa ederek gerçekleştirmek görevi de bana düştü. Zevkle ve hevesle işe başladım. Her işin altından kalkabilecek güçte ve ahlakta ekiplerim vardı. Gece gündüz çalışarak bir ay içinde işi bitirdik.

Raşit Abi'ye bentte su tutmaya başlayacağımız günü bildirdim. Merakla geldi. Hepimiz mutlu ve neşeliyiz. Akşam Düzce'ye bir sürpriz yapacak ve kenti parlak elektriğe boğacağız. Raşit Abi yanında bir gazeteci ile

birlikte geldi. Tanıştık. O yıllarda Ahmet Emin Yalman'ın ünlü Vatan gazetesinden Faruk Fenik'ti bu gazeteci. Dizi yazılar hazırlıyordu. Bir hoş insandır ki dostluğumuz yarım yüzyıldır hâlâ sürüyor.

Sabah su tutmaya başladık. Öğleye doğru yükselen su bizim barajdan sızmaya da başladı. Palplanş denen tahta perde fena hâlde su kaçırıyordu. Fıskiyelerin altında işçiler yıkanmaya başladı. Bizim baraj o denli kaçırmaya başladı ki on metreye çıkması gereken su altı metreyi geçemedi. Durum kepazelik... Sorumlusu da benim... Faruk gazeteye yazsa büsbütün utanç doğacak. Neşelenme beklerken derin sıkıntılara gömülüverdim.

Hatanın bende olmadığını Raşit Büyüktuğrul'a anlatabildim. Ormandan yeni kesilmiş ağaçlar yaşken biçildiği ve hemen çakıldığı için biçim değiştiriyordu. Ortaya çıkan aralıklardan su kaçırıyordu.

Çareyi buldum. Hemen Akçakoca'dan gemi kalafatçıları getirdim. İki yaşlı usta benden koyun pöstekileri ve zeytinyağı istedi. Suyunu boşalttığımız barajın su tarafını basbayağı Karadeniz takasına yapıldığı gibi kalafat ettik. Baraj üç gün sonra çok iyi su tuttu.

Raşit Büyüktuğrul, Faruk Fenik ve elbet arkadaşlarımla birlikte bayram ettik. Faruk garipliği gazetesine yazmadı. Kendisi uzun yıllardır New York'ta yaşıyor. Hâlâ bu olayın şakasını yapıyoruz.

Düzce yazısını bitirmeden önce unutamadığım bir olayı anlatmadan olmayacak. Kasabanın bir delisi vardı. Otuz yaşlarında kadar, vücudu sağlıklı bir genç adamdı. Öyle söyledikleri için "delisi" dedim. Deli falan değildi de ruhsal yapısı hiç gelişmemişti. Konuşamazdı bile. Tek kullandığı sözcük "baba" idi.

Çocukların bu adamla alay etmeleri önlenebiliyordu, ama birtakım vicdan fukarası yetişkinlerin yaptıklarına katlanamıyordum. Önce bir tokat atıp zavallının garip sesler çıkarmasına haykırarak gülüşürler, sonra bir dilim ekmek verince "Baba!" deyişine ise yine gülüşürlerdi. Aslında bu yaratıklar ruhsal açıdan ötekine göre daha az gelişmiş hırtlardı.

Düzce'ye kış geldi. Sevgili "deli"miz bir sabah sokakta donmuş bulundu.

İKİNCİ BÖLÜM

SEV VE YAŞA
(1998)

MİSSOURİ ZİYARETİ

İkinci Dünya Savaşı yeni bitmişti. Takvimler 1946 yılını gösteriyordu. Yer Beyoğlu'nda Abanoz Sokağı'ydı.

O sokağa o gün kaymakam beyin yolladığı bir sivil memur geldi. Bütün evleri dolaştı. Mamalara ve kızlara talimat verdi:

"Bundan sonra salıdan başka cumaları da muayeneye gideceksiniz. Kendinize çok dikkat edin! Ayın sekizinci günü muayenesinden temiz çıkmayanlar Ahırkapı Hastanesi'ne yatırılacak. Temiz çıkanlar buraya gelecek, ama artık müşteri kabul etmeleri yasak... Sokak kapatılacak. Zırhlının geldiği güne kadar hepiniz her gün penicillin iğnesi olacaksınız."

Kızlar şaşırmıştı. Sordular:

"Bizim boş geçen günlerimizi kim ödeyecek?"

Lacivert takım giysili, kravatlı memur azarladı:

"Siz her şeye burnunuzu sokmayın! Resmî makamlar her şeyi düşünür. Zararınız ödenecek."

"O iğne yemek de niçin?"

"Bu ilaç yeni çıktı. Belsoğukluğunu anında yok ediyor. Varsa bile bir günde geçirtiyor. Dost ülke bahriyelilerini nasıl korusun? Bu arada siz de korunacaksınız."

Memur Bey mama ile bir odaya çekildi. Ayrıntılar konuşuldu. Dost ülke de ödenek veriyordu. Her şey iki

ülke arasındaki dostluğu bozmayacak, hatta pekiştirecek gibi düzenlenmeliydi. Talimat sürdü gitti:

"Bu kızların hâli ne böyle? Hamam yüzü, berber yüzü görmez mi bunlar? Bundan sonra bütün kızlar, her sabah Galatasaray Hamamı'na gidip yıkanacak. Sonra da hepsi her gün kadın berberlerine gidip saçlarını yaptıracak..."

Mamanın yüzü sarardı:

"Bu masrafın altından nasıl kalkılır?"

"Sana ne? Hamam da, berberler de resmen ödeniyor. Hamam sokağın bütün evleri için bir yerde. Senin ev 7 numara mıydı? Senin kızlar Berber Strato'ya gidecekler."

Sokağa ertesi gün kamyonlar dolusu kereste taşındı. İskeleler kuruldu. Bütün binaların cephelerinde sıva tamirleri yapıldı. Bütün bina yüzleri güzelce boyandı. Camlar tertemiz edildi. Yetmedi: Sokağa bakan perdeler bile yenilendi.

Sokak bir güzelleşti kiii... Zaten bu Tarlabaşı Sokağı'nda İtalyan mimarisinden alıntılar vardı. Sokak İstanbul'da değil de Venedik'teydi sanki... Başına, sonuna duvar çektikleri için sokağa kimseyi sokmuyorlardı. Ama giren kendisini Avrupa'da sanıyordu. Eeee, Amerikalı dostlara da biraz Avrupalı gözükmek gerekmez miydi?

Ya kızlar? Ömürlerinde hamamda bu denli uzun kalmaya fırsat bulamamışlardı. Natırların liflerle ürettiği köpükler tavanlara yükseldi. Kızları bir yıkadılar bir yıkadılar, bir keselediler bir keselediler ki hepsi kilo verdi. Yıllarca üzerlerine sinmiş zampara kokularından eser kalmadı. Hepsinden misler gibi dumanlar tüttü. Köpekler bile kızları tanıyamadı.

Kızların kuaförden çıkışlarını anlatabilmek için ise ressam olmak yetmezdi. Bu manzaranın bestesi de yapılmalıydı. Kadın berberleri (şimdiki kuaförler) sanatlarını öylesine döktürmüşlerdi ki kızlar birbirini bile tanıyamamışlardı.

Dışarıda kıkırdayıp da dikkat çekmek istememişlerdi. Ama evin salonuna (!) girdikten sonra hangisi kendisini tutabilirdi? Hepsi birbirini bir başkasına yakıştırıyordu:

"Kız Ayten, Cahide seni görmesin, vallahi kıskançlıktan çatlar."

"Ya sen! Jean Harlow muydu, neydi hani o karının adı, tıpkısı olmuşsun..."

Uzun saçlı, kilolu, esmer Yıldız ise "Ümmügülsüm" oluvermişti.

Kısacası her biri bir peri padişahının kızıydı. Bozulmasın diye o gün yüzünü yıkayan bile olmadı.

Boğaziçi'nde demir atan konuk donanma gemileri denizcileri o gün akşama doğru izinli çıkmaya başladılar.

Yüzlercesi, binlercesi ellerinde şehir planlarıyla Dolmabahçe'de karaya çıkıp Taksim ve İstiklal Caddesi'ne akmaya başladı. Elbet o sokağa da... 7 numara hava kararırken kapasitesini dolduracak zampara yükünü almış bulunuyordu.

Önceleri oğlanlar çok rahat, kızlar çok çekingendi. İnce uzun delikanlılar gramofonda çalan Bahriye Çiftetellisi ile fokstrot yaptılar. Kızlar ise tango mu yapacaklarını, göbek mi atacaklarını pek bilemediler.

Yüksek malumlarıdır ki (kimin?) mutluluk odaları üst katlarda bulunurdu. Biraz sonra merdivenlerden çıkışlar başladı... Bir süre sonra da elbet inişler...

Kızlar da rahattı, mama da... Marka sayma derdi yoktu bugün. Götürü pazarlık edilmişti. Ücret cömertti.

Elbette konuklarla kızlar birbirlerinin dilini anlamıyorlardı. Bu iş için dil anlaşmasının gerekli olmadığını düşünmek kabalık olur. Ne iyi olurdu birbirlerini anlayabilseydiler... Kısacık da olsa herhâlde oldukça ilginç konuşmalar sokağın tarihine geçerdi. Suskunluk da yoktu ya! Hepsi kendi dilinden konuşuyor, bir derece olsun anlaşıyorlardı.

Örneğin Silva kucağına oturduğu denizcinin iki yanağını tapşınlıyor, "Kikiriik!" diye bağırdığında oğlan: "Yeees..." çekiyordu. Sonra da Silva övünüyordu:

"Bakın be! Ne desem anlıyor."

Ümmügülsüm öteden bağırıyordu:

"Coni'ye bakın, fasulye sırığı gibi... Mandolin gibi de kıçı var... Beli benimkinin yarısı kadar..."

Birden akıllarına geldi, dolar yasak paraydı. Resmî makamların yetkilileri gelip dolarları topluyorlardı.

Gizleyeni yakalarlarsa mahkemeye düşülüyordu. Ayten uyardı:

"Sakın aldığınız dolarlardan oranıza buranıza saklamayın. Bulurlar, yutturamazsınız. En güvenlisi Kapıcı Hamza'ya verin. O ne yapacağını bilir."

Başlangıçtan iki saat sonra kızların saçı başı iyice dağıldı. Konukların bir bölümüyse iyice dağıtmaya başladı. Kapıdan kaç denizci çıkıyorsa, içeri o kadar denizci giriyordu. Ayten bağırıyordu:

"Lan bu kikirik demin yukarı çıktığım herif değil mi?"

Jale uyarıyordu:

"Benziyor ama şaşırma! Öteki onbaşıydı, bu çavuş."

Bir süre sonra evlerin içinde, dışında duvar diplerinde sızan denizci sayısı arttı. İçmeyenlerde takat kalmadı. Gece yarısına doğru kollarında MP bandı sarılı yabancı inzibatlar evleri boşalttı, sarhoşları topladı, çekilip gittiler.

Yasak yiyen yerli zamparalar da ortalıkta gözükmediği için sokağa sessizlik çöktü.

Sokak tenhalaşmıştı ama evlerin içi cümbüşlüydü. Kızlar hep bir ağızdan başlarından geçenleri anlatıyorlardı.

Hele Juli'nin şaşkınlığı (Asıl adı Huriye idi) ortalığı çınlatıyordu.

"Bunların hepsi deli!.. Hele bir tanesi beni oda kapısında kucağına aldı, içeri öyle girdik, sonra da ben kucağında, odayı dört döndü."

Silva, Juli'yi aydınlatıyordu:

"Kız sen ne cahilsin. Damat gelini sevişecekleri odaya kucağına alır da öyle sokar."

"Hadi canım sen de..."

Fito anlatıyordu:

"Heriflerin çenesi durmuyor ki... Boyuna konuşuyorlar. Ben de ayıp olmasın diye hep 'Yes,' dedim."

Jale akıl verdi:

"Aptallık seninki... Arada bir 'No,' desen daha çok dolar sızdırırdın."

Sonra teker teker anlatmaya başladılar. Yaşadıkları tuhaflıkları ömür boyu görmemiş, duymamışlardı. Hangisi ne söylese kahkaha atmaktan katılıyorlardı. Sinirleri bozulmuştu bir kez... "Coni," deyip gülüyorlardı. "Kikirik," deyip gülüyorlardı.

Hiçbirisi bu mesleğe başladıktan sonra bu kadar gülmemişti. Ama hepsi geceler boyu ağlamıştı.

Gün sona erdi. Yatmaya gittiler.

Odalarına çekildikten sonra galiba yine hepsi içini çeke çeke ağladı.

YAŞAMAK

Hanımlar, Beyler,

Saygılar sunarım. Sanıyorum ki beni dinlemeye niyetleniyorsunuz. Onun için de şimdiden teşekkürler...

Söze "Hanımlar, Beyler" diye başlamamı lütfen yadırgamayınız. Benim gençliğimde böyle başlanırdı, ben de böyle öğrenmiştim. Şimdi artık bir konuşmaya şöyle başlandığını da görüyorum: "Sayın Bakanım, Sayın Genel Müdürüm, Sayın Valim..." vs., vs. gibi. Oysa "Hanımlar, Beyler" demek yetiyor olmalı... Yanılmıyorsam İngilizce konuşmalar da hâlâ böyle başlıyor.

Bir değişik konuşma başlangıcını Fransızlar yapıyorlar. Onlar: "Mademoiselles, Mesdames, Messieurs..." diye başlıyorlar. Ben hanımların bu şekilde ikiye ayrılmasına razı değilim. Aslında yanılmıyorsam, Fransızlar da matmazellik ile madamlık arasındaki farkı kesinlikle önemsemiyorlar. Bu davranışlarında bir aldatmaca var.

Bir konuşmacının hitaptan hemen sonra yapması gereken bir görevi bulunuyor: İçinde bulunulan mekân ve zaman ile ilişki kurma çabasına girmek...

İstanbul'da doğdum. Dünyaya gelişimden beri 76 yıl geçti. Gidişimin ne zaman olacağı konusunda bilgim yok. İyi ki de yok... Yoksa insan hemen kaç günlük ömrü kaldığının hesabına başlar. Yaşamak zehir olur.

Dilerim ki gelecekte insanların kaç günlük ömürleri kaldığını bildirecek bir bilgisayar kesinlikle yapılmasın. Böyle bir marifete niyetlenilmesin.

Yazmaya ilerlemiş yaşlarımda başlatıldım. Beni sürükleyenlerin mantığı şöyleydi: "Bu adam akşam sofralarında konuştuğu gibi yazarsa belki tutar," diyorlardı. Hepsi uzun yıllar masa arkadaşım olmuşlardı. Böylece benim yazar oluşumun bir meyhane ilhamından kaynaklandığını da itiraf etmiş oldum.

Hem ben geçmişimi niçin gizleyeceğim? Çürük politikacı değilim ki...

Sanırım burada bir sonuç çıkarmak gerekir. Şöyle: Hayatta hiçbir zaman hiçbir şey için geç kalınmaz. Geç kalındığını sanmak vazgeçmeye veya tembelliğe bahane edilemez. Yalnıız, bazen çabuk ölünür. Hayatın bu cilvesine göre de hesap yapılamaz.

Yazıya mizah türünde başlayışım doğruluğundan hiçbir şey yitirmemiş olan mantık nedenlerine dayanıyor.

Çocukluğumdan beri görüyordum ki dünya mizahın ne olduğunu oldukça iyi anlamış, biz ise neredeyse hiç anlamamışız... Mizah sözünü Türkçeleştirirken adına "gülmece" deyişimiz bile bu anlayışsızlığın kanıtlarından birisidir. Gülmece yerine "düşünmece" denseydi insanlar şaşırtılmayacak ve doğru bir karşılık kullanılmış olacaktı.

Mizahın ne olduğunu doğru anlamaya götüren en kısa ve tok tanıtımlardan biri Walpole tarafından yapılmıştır: "Dünya düşünenler için bir komedya, hissedenler için bir tragedyadır," diyordu.

Molière: "Komedyanın görevi insanları neşe yoluyla düzeltmektir," diyordu. Neşe vermek bir araçtı. Ama Mollière'in asıl kutsal amacı "insanları düzeltmek"ti. Bu da ancak neşe verme tuzağını kullanarak "insanları düşündürmek" yoluyla olacaktı.

Platon'a Atina yasalarının hangi kitaplardan öğrenilebileceği soruldu. O da açıkladı:

"Aristophanes'in komedyalarından..."

Mizahın kullandığı araçlar arasında şunlar da var: Şaka, alay, yergi (hiciv), taşlama, şaklabanlık, maskaralık...

Ancak bütün bunlar mizahın esprisi ile renklenir ve yüklenirse mizahın parçaları olur. Her soytarılık mizah olmaz. Mizahsız şaka ise insanlar tarafından yapıldığı hâlde "eşek şakası" deyimiyle anılır. Esprisiz yergi ise bayağı küfürden başka nedir ki?

Resim ve heykel sanatlarında antik çağlardan beri her açık olan müstehcen sayılmamıştır. Edebiyat ve dolayısıyla mizahta da her açık olan müstehcen değildir. Zaten her sanatta doruklara yükselen eser müstehcenlik sınırını yüceldiği oranda öteye iter.

Eh, bu yaşayışımızda da böyle değil midir? Mini etek modası zamanı güzel hanımların değil, güzel olmayan hanımların bu giyimleri müstehcen olmuştur.

Mizah nerede olursa olsun, hangi biçimde olursa olsun, insanların düşünce düzenine tuzak kurar, mantık zincirini bir an için parçalayarak onları boşluğa düşürür. Amaç zihinsel fonksiyonlarda silkelenme yaratmaktır. Boşluğa düşen zihin bir anda kendini toparlar, daha aydınlık ve parlak düşünmeye başlar. O kısacık anda minicik yeni bir dünya kurulur yeniden...

Mizahın amacı güldürmek ya da ağlatmak olamaz. Mizah sanatı bu kadar küçülmez. Mizahın görevi zihinde bir irkilme yaratmaktır. Güldürmek falan değil... İrkilmenin sonunda hiçbir bedensel görüntü değişikliği doğmayabilir... Gülmek, ağlamak gibisinden... Zihinsel irkilme yaratıldıysa mizah görevini yapmış, bitirmiştir.

Mizahın kutsal görevi insanları düşündürmektir. Mizah akla hitap eden sanattır. En kısa ve noksansız tanıtımı da şöyledir:

"Mizah düşündürme sanatıdır."

Mizah edebiyatın içinde olduğu kadar, öteki sanat türlerinin de içindedir. Öte yandan mizah tüm yaşayışın da içindedir. Geçmişten geleceğe kadar... Âdem Baba'dan da başlamaz, daha öncesinde başlar. İnsan yok olduktan sonra, cenneti bilmem ama cehennemde de devam edeceğe benzemektedir.

Ne iyi olurdu bütün insanlar ömürleri boyu çocuk kalabilseydi. Zaten zaman geçtikçe çoğunluğun vardığı değişim "büyümek" değil de yaşlanmak... Çoğu yetişkin insan kendi mantığına kafasızca tuzaklar kurabiliyor.

Sağlıklı insan zihninin en katışıksız mantık zincirine çocuklarda rastlanıyor.

Çocukların zihinsel sağlığının tam aksi durumda olan kişiler bazı politikacılardır. Zihinlerinde çok işlemekten doğan bir parlama değil de hep tek taraflı işlemeye alışmış olmaktan doğan bir denge bozukluğu vardır.

Politik mizah konusunda çok uzak ve çok eski olayların sözünü edelim de alınan olmasın. Aslında yüzyıllardır hüküm süren politikacılar kendilerinden öncekilerden ders almalılar ki şakul ve denge bozukluğundan kurtulsunlar. Almıyorlar.

İster kral olsun, isterse de devlet veya hükümet başkanı, vefasızlık politikacının yüreğindeki virüstür. Bilgisayar virüsü temizlenir, bu temizlenmez. En yakını bile politikacıya güvenmesin! İngiltere Kralı VIII. Henry eşi Kraliçe Anne Boleyn'i idama mahkûm etti. Kraliçe daragacının platformuna çıkarken bastığı ahşap merdivenlerden biri kırıldı. Kral hemen emretti:

"Merdiveni çabuk tamir edin! Birisinin canı yanabilir..."

Hitler tarihi, devlet yönetimini ele geçiren en büyük insanlık suçlarından biridir. Ama sonuncusu değildir. Yenileri çıkıyor, çıkacak gibi de görünüyor. Hitler iktidara geçer geçmez ilk işlerinden biri özgür basını ezmek oldu. Gazete yazılarının harfleri sürekli olarak küçültüldü, satırları da durmadan sıklaştırıldı. Okunamasın diye...

Bu sıralarda tenha bir sokakta gelen geçene gizli bildiri dağıtılıyor. Birisi soruyor: "Nedir bu?" diye... "Hitler'e karşı düşünceler," diyorlar. Adam kâğıdı alıyor. Önüne arkasına bakıp soruyor: "İyi ama bu kâğıt boş!.. Neden hiçbir şey yazmıyor?" Açıklıyorlar:

"Anlarlar..."

Kamuoyunu değil ezmek, küçümsemek bile bir politikacının intiharı... İster yaşarken, ister öldükten sonra... Yanlış değil, öldükten sonra bile...

Sorulur: "Şatodaki hayaletle kamuoyu arasındaki ayrım nedir?" diye... Açıklanır:

"Yoktur. İkisi de gözle görülmez, ama korkulur..."

Mizah insanları düşünmeye davet ediyor. Fanatik politikacı ise insanları düşünmeden inanmaya sürüklüyor. Bu konudaki en yakın müttefiki insanlara ahlak ve sevgi telkin edeceğine, cehennemle korkutup akıllarını başlarından alan fanatikler... Bu yalnız bize mahsus değil... Her dinde böyle...

Delilerle sarhoşların mizaha fazlaca konu olmaları aslında mantıksal düşünce zincirini sık sık parçalamalarından, etrafa verdikleri şaşkınlıktan doğar. Mizahın görev olarak yaptığı işi onlar kendiliğinden ve sürekli olarak yaparlar. Tam bir cömertlikle...

Delilik aklın isyanıdır, özgürleşmesidir. Deliliğin malzemesi "akıl"dır. Delilik ne kadar renkli olursa, akıl yanı o derece ağır basmış demektir. Aklı başında adam deliliği küçümsemez. Deli ise deliliğini küçümsemek şöyle dursun, yüceltir bile...

Sarhoşluk deliliğin geçici bir biçimidir. Ancak delide istikrar vardır, sarhoşta yoktur. Deli hesaba gelir, sarhoş hesaba gelmez. Rahmetli anneannemin bir sözü vardı: "Deli bile sarhoştan korkar," derdi... Doğrudur.

Sinagog korosunun başşarkıcılığı boşalıyor. Bu iş için iki istekli aday olarak başvuruyor. İkisinin de sesi güzel, müzik bilgileri iyi. Ama ikisinin de birer kusuru var: Birisi içkiye düşkün, öteki de kadınlara. Tereddüt üzerine

Haham Efendi'ye soruyorlar, o hemen hükmünü veriyor: "Çapkın olanı işe alınız!" Haham sebebini de açıklıyor:

"O sarhoş olan yıllar geçtikçe büsbütün azıtır, ama çapkın olanın cezasını zaten Tanrı verir..."

Ben bu fıkrayı anlattım, ama esprisi var diye anlattım. Yoksa içki sevmenin de, hanımlardan fazla uzak kalmaya dayanamamanın da kusur olduğunu düşünmüyorum. Haydi içki bir kenara, ama hanımlar bu dünyadaki yaşama zevkinin en önemli kaynağıdır.

Cehennemin uzun uzun tanıtılmasına gerek yoktur. Cehennem hanımların bulunmadığı bir yaşama biçimidir. Benim bildiğim kadarıyla cehennemde huri yoktur, yalnız cennette vardır. Bu durumda cennete gideceğinden azıcık olsun kuşkusu olan kişinin tek şansı ancak bu dünyada hanımlardan uzak kalmamaktır.

Erich Segal: "Aşk sabırdır, seks ise sabırsızlıktır," diyordu... Bunu unutmadan...

İster aşk, ister iş, isterse hobiler ya da zevkler olsun, her konuda yaşama felsefemizi belirli hâle getirmek zorundayız. Bir oyunda rol almışız. Bu oyunun adı: Yaşamak (ya da hayat)...

Hayatı (yaşayışı) topyekûn (total) yaşıyoruz. Yaşamayı saniyelere, dakikalara bölemeyiz. Değil yıllarımız, günlerimiz, saatlerimiz arasında bile kesin ayrımlar yapmak zor...

İnsanın mekân kavrayışındaki gelecek zaman sınırı dünyanın sona ermesiyle bile bitmiyor. İnsan kıyametten sonra da sonsuza dek bir mekâna sahip olma hayali içindedir.

Herkes kendisini "sonsuza dek" oluşun bir parçası sayar, ama bu düş son nefesin verilmesiyle birlikte sona erer.

Bu da "yaşayış"ın güzel yanlarından biridir.

HANIMLAR

Hanımların güzelleşme çabalarında (birbirlerini çatlatma zevki dışında) erkekleri küçümseme var. Bu konuda en akıllıca sözleri bile en güzelleri, en şirinleri söyler. Örneğin Doris Day şu yargıya varmış:

"Hanımlar yalnız şunun için güzelleşme hırsındadır: Erkeklerin gözleri beyinlerine göre daha gelişmiştir de ondan..."

Şimdi bu noktada vicdanlar konuşmalıdır. Bir hanım söz konusu olduğunda erkeklerin aklına ilk gelen önce onu anlamak mıdır, yoksa önce kısaca bakıp, sonra da olabildiğince çabuk rampa etmek midir?

Dünyada enflasyonun ne demek olduğunu da en iyi anlayanlar bazı hanımlar değil midir? Hangileri mi? En çok ortalıkta gözükenler... Parayı değer yitirmeden önce (bir ay, bir gün, bir saat önce) elden çıkarmak için nasıl çaba harcadıklarını görmüyor muyuz?

Hanımlar dünya çilesine katlanma gücü açısından da erkekleri fersah fersah geride bırakırlar. Neden? Çünkü hanımlar erkeklerden çoook çok daha fazla yaşar... Hele otuz yaşında kaç yıl kaldıkları düşünülürse...

Erkekler özel şartlar içinde hanımlara olabildiğince, hatta arada mesafe bırakmadan yaklaşmak isterler. Oysa özel şartlar içinde olunmazsa, örneğin iş hayatın-

da hanımları yanlarına yaklaştırmamaya çalışırlar. Bu durumda hanımlar da ne yapsınlar? Uzak dururlar.

Yemek salonunda misafirler var. Yemeğin sonuna doğru evin küçük oğlu "İyi geceler," diyor, yatmaya götürülüyor. Çocuk kendisini yatıran anneannesine izlenimlerini özetliyor: "Anlaşılan bu akşam çok önemli misafirler var..." Büyük hanımefendi hayretle soruyor: "Nasıl anladın?"

"Annem, babamın esprilerine gülüyordu da ondan..."

Anne, babasıyla birlikte sinemadan dönen küçük oğluna soruyor: "Anlat bakalım yavrum, film güzel miydi?"

"Güzeldi, ama en hoşu, yanında oturan kadının babama bir tokat patlatmasıydı..."

Bazen "Amerikan esprisi" diye küçümsenen mizah örnekleri duyuyoruz. Değişik alışkanlıklar sonucu ortaya çıkan ayrımlar böyle hükümler doğurabiliyor. Örneğin anlayışlı dostlarımdan biri seyrettiği bir Amerikan filmi için şöyle konuşmuştu:

"Yarısını hiç anlamadım... Anladığım öteki yarısını ise kavrayamadım..."

Bir Amerikalı ile bir Avrupalı teknik ilerlemeler konusunda tartışıyorlar. Amerikalı övünüyor: "Biz erkeklerin sakal tıraşı konusunu mükemmel çözdük. Artık kimse banyoda vakit kaybetmiyor. Her sokak köşesine otomatik tıraş makineleri koyduk. Çenesini dayayan iki saniyede sakal tıraşı oluyor." Avrupalı şaşırıp itiraz ediyor: "İyi ama herkesin yüz biçimi farklı..." Amerikalı açıklıyor:

"Evet, ama yalnız ilk tıraşta..."

Fazla tipik bazı esprilere bakıp da çoğu örneğin anlaşılmaz olacağını düşünmek yersiz... Hele bazen Fransızların uzman sanıldığı konularda bile Amerikalılar iyice sevimli örnekler veriyorlar.

İşte yine bir Amerikan bilmecesinden sorular: 17 aylık bir kız çocuğu, 17 yaşında bir kız, 27 yaşında bir hanım ve 37 yaşında bir hanım arasındaki ayrımlar nelerdir? Yanıtlar şöyle:

17 aylık bir kız yatağa yatırılır, sonra bir masal anlatılır. 17 yaşında bir kıza önce masal anlatılır, sonra yatağa yatırılır. 27 yaşında bir kadın ise yatakta kendisi masal gibidir. 37 yaşında bir kadının ise dediği şudur: "Masal anlatmayı bırak da gel haydi!.."

Çok çocuk sahibi olmayı erkeklik sanan kelle hamalları hâlâ aramızda yaşıyor. Toplumumuz değil çocuklarımıza, evlenmiş kadınlarımıza bile doğa gerçeklerini öğretememiş... Açık olmamayı edep gereği saymak gibi gerilikler azalmıyor... Yetişkinler kendilerinin doğru dürüst bilmediği doğa sorunlarını çocuklara nasıl öğretsinler ki?

Çocukların zevk sahibi olduklarından kuşkulanmak saçma olur... Kanıtlıyorlar: Evi neşe dalgası sarıyor. Ailenin ilk kız çocuğu doğmuş... Baba oğlunu kıskandırmamak için müjdeyi ona münasip şekilde veriyor: "Oğlum, seni de tebrik ederim. Leylek sana minicik bir kız kardeş getirdi..." Küçük oğlan soruyor:

"Babacığım, seni anlayamıyorum... Dünyada bu kadar güzel kadın dururken, bu işi nasıl oluyor da bir leyleğe bırakıyorsun?"

Küçük oğlan huysuzlanıyor ve sorup duruyor: "Anne! 'erotik' ne demektir?" Kadıncağız bıkkın:

"Aptalca şeyler sorma! Ben dokuz çocuğu büyütünceye kadar yabancı dil öğrenmeye zamanım mı oldu?"

Amca Bey, kardeşinin ortaokul öğrencisi çocuklarını ziyaret ediyor. İki oğlan da okumaya dalmış... Birisi koca bir "Fizik Deneyleri" kitabı okuyor. Amca ona büyüyünce ne olmak istediğini soruyor. "Fizikçi," yanıtını alıyor. Öteki yeğen ise seks dergileri karıştırıyor. Amca ona da soruyor: "Sen büyüyünce ne olmak istiyorsun?"

"Ben yalnız büyümek istiyorum. O yeter..."

Lütfen şu cümleye dikkat buyurur musunuz: "Doğa insan denen yaratığı kadınlar-erkekler olarak ikiye ayırdığı zaman tam ortadan kesmedi..." Belki biçimsel farklılıklar kastediliyor bu sözle... Ve bu sözü söyleyen ben değilim. Ben söylemiş olsam hemen edepsiz imalarda bulunduğum düşünülebilir. Oysa bu sözü söyleyen ünlü filozof Schopenhauer... Böylece ya bu sözde edepsizlik olmadığı ya da edepsizliği benim yapmadığım anlaşılmış oluyor.

NEŞELİ KONULAR

Mizahın en fazla zevk veren, en ustalıkla oynanabilen konuları insan yaşayışının en önemsenen konuları... Örnekler: Politika, bilim, sanat, din, insan aklı... Ve seks...

Mizahın politikadaki birinci görevi devlet adamı ile politikacıyı birbirinden ayırmaktır.

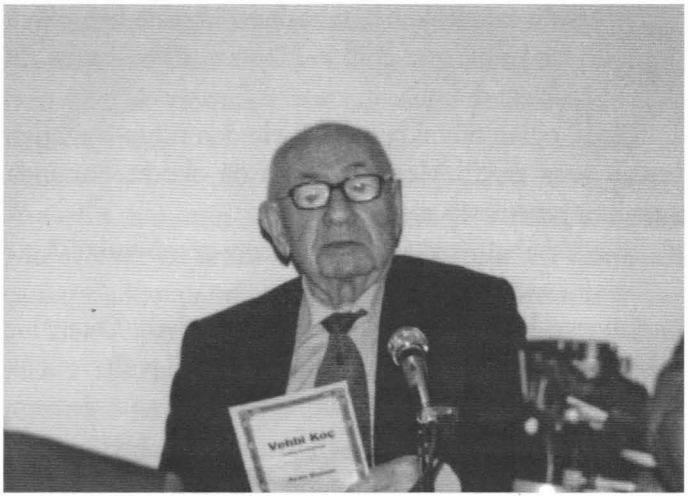
Birinci Dünya Savaşı'ndaki İngiltere Başbakanı Lloyd George ile karşılıklı düşmanlaştık. Geçelim şimdi. Adamın doğru söyledikleri de vardı. Diyordu ki:

"Bir politikacı prensipte sizden başka türlü düşünen adamdır. Ama onun düşüncelerini kendinizinkilerle bağdaştırabiliyorsanız, o adam politikacı değil, devlet adamıdır."

İtalya'da bir seçim afişi "Io vote" diye başlıyordu. Yani: "Ben seçiyorum, sen seçiyorsun, o seçiyor," diye... Sonra da "Biz seçiyoruz, siz seçiyorsunuz, onlar hükmediyor," diye bitiyordu.

Yine İtalyanlar diyorlar ki: "Seçim nutukları makarna gibidir. Uzundur, incedir, içi boştur."

"Diplomasi büyük politikaya uygulanan sağlıklı insan anlayışıdır. Diplomatik incelik, yakışanı hiç hazırlıksız

hemen yapabilme yeteneğidir," diyordu Avusturyalı F. Dumreicher. Ama ne yazık ki hepsi de lafta kalıyordu.

Thales'e soruyorlar: "Nedir en uzun ömürlü olan?" diye. "Ümit!" diyor. "Son nefese kadar bizi terk etmez." Yine soruyorlar: "Ya en çabuk yitip giden nedir?" diye...

"Politik vaatler!" diyor Thales... Hâlâ haklı.

Delikanlının gözünü hırs bürümüştü. Babasına asılıp duruyordu: "Neden benim politikaya atılmama izin vermiyorsun?" Peder bey sakindi:

"Söz konusu değil! Çok iyi bir eğitim gördün. Hayatını pekâlâ ciddi yollardan da kazanabilirsin."

Kuş meraklısı bir arkadaşıma sordum: "Yahu! Senin papağan kaç yaşında?" diye... Anlattı:

"Tam söyleyemem. Ama son üç demokrasimizi hatırlıyor."

Hıristiyan mezarlıklarında taşların üzerine hep ölüyü öven, deyim yerindeyse göklere çıkaran sözler yazılır. Bu sözler yüreklere dokunacak kadar da acıklıdır.

Küçük oğlan büyükbabasının elinden tutup mezarlığı baştan sona gezdi. Mezar taşlarını da okudu. Sonunda merakını yenemeyip sordu:

"Büyükbaba! Kötü insanları nereye gömüyorlar?"

Sahneye konan komedinin gala gecesiydi. Oyun hiç beğenilmedi. Herkese sıkıntı bastı. Temsil yuh ve ıslık sesleriyle son buldu. Basındaki bir eleştiri gala gecesini şöyle özetledi:

"Dün gece tiyatromuzda bir komedi oynandı. En arka sıralarda patlayan kahkaha tufanlarına bakılırsa birisi oralarda hoş fıkralar anlatmış olmalıdır."

Üç duvar çiçeği (o cici kızlardan) o gün başlarından geçeni anlatıyorlar. Birinci: "Mercedes'e bir girip çıktım. Üç yüz mark aldım." İkinci: "Ben de bir Volkswagen'e girip çıktım. Yüz mark kazandım." Üçüncü: "Beni de motosiklete bindirip yapı yeri barakasına götürdüler. Sırtıma tahta kıymıkları battı. Parayı da perşembeye verecekler."

Aklın hızlı çalışması makbuldür. Ama bundan her şeyin hızlısı makbuldür diye bir sonuç çıkarılamaz. Kimi işin hızlısı, kimi işin de yavaşı beğenilir.

Örneğin horoz yavaş düşünür, hızlı sevişir. Yanlıştır. Bu telaş niyedir? Zavallı horoz hızlı düşünüp yavaş sevişmenin zevkini bilmemektedir ki...

Bu zavallılığına rağmen erkeklerin horozları kıskanmadığını da düşünmek mümkün değildir. Her şeye egemen olan insan aklı, konu sevişmeye gelince teklemeye başlamaktadır.

Gelin hanımın düğün gecesinde bakire oluşuna Musevilerde de önem verilir. Üstelik durumun kan lekeli çamaşırla kanıtlanması haham efendinin görevidir.

Yine böyle bir gecede gelin sınavı başaramayacağını bildiği için hahamı kan yerine mürekkeple aldatmayı planlıyor. Ama yanlışlıkla da kırmızı mürekkep yerine yeşil mürekkep kullanıyor.

Yeşil lekeli çamaşırları gören hahamın kızgınlığı şöyle:

"Vay itoğluit vay! Safra kesesini delmiş!"

Sözü getirelim Zaralı Leander'e... Çocukluk, gençlik arası rüyalarımızın birine... Bu güzel ve hoş kadın oyuncu bir zaman Hamburg Operet Tiyatrosu'nda yeni bir oyuna hazırlanıyor: "Kraliçe İçin Votka" müzikaline.

Provalarda dans sahneleri için uzun süre dansörlerle çalışıyor. Ama rastlantı bu ya! Erkek dansçıların hepsi de sıkı eşcinsel... Birbirlerini de sürekli kız isimleri ile çağırıyorlar. Ama bir tanesi var ki evlenmiş ve çocuk sahibi olmuş bir erkek... Zarah şaşkın soruyor: "İyi ama onu da kız ismi ile çağıramazsınız ki! Ne diyorsunuz?"

"Ha, o mu? Onu 'normal' diye çağırıyoruz."

İsviçre'de askerlik neşelidir. Askerlere İsviçre çikolatası yedirirler. Talimleri de ineklerin çiçek yiyerek beslendiği resim gibi vadilerde yaparlar.

İsviçreli çavuş yine böyle bir durumda askerlere emir veriyor: "Şimdi o kadar güzel gizlenme yapacaksınız ki düşman sizi şu ineklerden kesinlikle ayırt edemeyecek!.." Askerin biri soruyor:

"Pekiyi, ama çiftçinin kızı sağmaya gelirse ne yapacağız?"

Alman turist grubu Kuzey Afrika'ya, orada da bir ara Büyük Sahra'nın kenarına kadar gidiyor. Rehber dipsiz çölün kumlarını göstererek anlatıyor: "Bu çölün kumları o kadar sıcaktır ki üç dakikada yumurta pişer." Kadının biri kocasının kulağına eğiliyor:

"Hans! Sakın yere oturma!.."

Dünyanın ilk evli çifti olarak Âdem ile Havva'yı kabul zorundayız. Gerçi ne dinî nikâhları vardı, ne de medeni nikâhları... Ama devir başkaydı. Üstelik giyimleri de tekstil sanayisini korkutacak kadar tutumluydu. Sadece incir yaprağından ibaretti.

Zaman sonbahardı. Yer cennetti. Ama cennetin sonbaharı da bir başka türlü oluyordu canım! Havva ile Âdem inci gibi pırıldayan yağmur damlalarına basarak yürüyorlardı. Havva birden yerde bir incir yaprağı gördü. Korkuyla bağırdı:

"Âdem, baaak! Bir görünmeyen adam!.."

Amca bey, yakını genç kadını azarlıyordu: "Daha geçen baharda balayınızda Venedik diye tuttурdunuz, gittiniz. Şimdi yine Venedik yolculuğu ha!.. Savurganlık bu!" Genç kadının özrü vardı:

"Ama amcacığım, bir kere de Venedik'i görelim istiyoruz."

Hayatta ders alınanın sonu yok. İnsan çoğu zaman bu konuyu avuçları içine aldığını sanıyor, başarıya garanti gözü ile bakıyor. Oysa yanılıyor.

1957 yılında Türkiye Mimarlar Odası yıllık kongresi İzmir'de yapılmıştı. Bir akşam yemeği Göl Gazinosu'nda yendi. Bir yabancı revü vardı. Kızlar olağanüstü güzel ve sıcakkanlıydı. Gece yarısından sonra program bitince biz sona kalanlar bütün revü kızlarını toplayıp Mimarlar Kulübü'ne gittik.

Kızlar bir anda ortadan kayboldu. Çünkü bizim keskin zenpareler her birini loş köşelere götürdü. Üç dakika sonra her köşeden bizim arkadaşların feryatları yükseldi: "Vay anaaam!", "Aaaa!..", "Aman amaaan!.." Nedendi o feryatlar?

Çünkü bütün o revü kızları erkekti de ondan... Revünün adı da "Zambella Revüsü" idi... Hatırlayan var mı?

Varsa da söylemez mi?

YAŞAMA SEVİNCİ

Dünyamız yıllar, hele yüzyıllar geçtikçe yaşanması çok daha güç ve çileli bir mekân olarak değişmekte... Bilimsel gelişmeler akıl durduracak kadar görkemli, ama bu yenilikler insanlığa alet olmuyor, vahşete alet oluyor. Otuz Sene Savaşları'nda (1618-1648) ölen bütün insanların yüz misli bugün bir saniyede bir nükleer bombayla öldürülebilecek gibi...

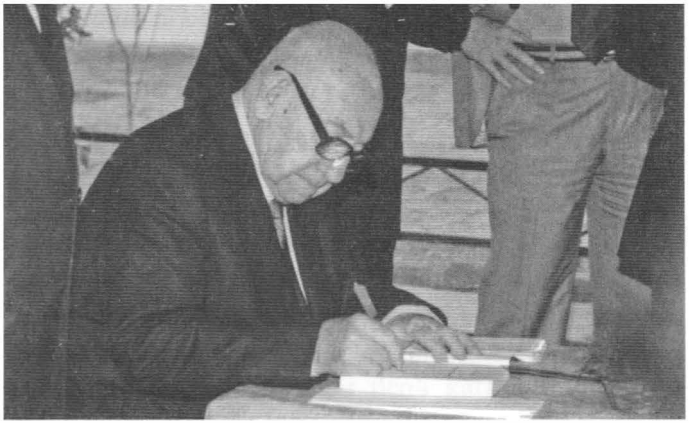
Pratik yaşama konforunun gelişmesi, hatta herkes için yaygınlaşması da uygarlığın gelişme işareti değil...

Öyleyse bütün umutlar tükendi, geleceğin tüm düzlüğe çıkaran yolları kesildi ve kapıları kapandı mı? Bu da olamaz.

Nice yüz, nice bin çıkar yol bulunsa gerekir. Benim şu anda bildiğim ve anlatabileceğim bir umut kapısı insanlardaki yaşama sevincini yitirmemenin yolunu bulmakla açılır.

Söze: "Hayatta..." diye başlayacağım, yetmeyecek. Hemen peşinden "yani" deyip, yaşam, yaşantı, yaşayış sözlerini eklemem gerekiyor ki ne demek istediğimi herkes anlasın. Ben yaştakiler ne yazık ki kendi anadillerini bile iki kez öğrenmek zorunda kalan insanlarız.

Sanki iki kez öğrendik de ne oldu? Hâlâ anlaşamıyoruz. Kültür karşılığı olarak "ekin" diye bir sözcük çıktı...

Sanat sözcüğünün karşılığı için "ar" dendi. Esasta sorun şuradan kaynaklanıyordu: Kültür ve sanatın çoraklığı içinde yaşayan, yaşatılmak istenen bir toplumda zaten bunların karşılığı olan sözcüklere de gerek yoktu.

Yaşama sevinci konusuna girmek isterken, yine sapıttım gibi gözüküyor. Tam neşe kaçıracağı sanılan konulara girdim. Oysa yine de beni mazur gösterecek nedenler var. Aradığımız neşe anlam açısından kof birtakım zıtlıklardan, şaşırtmalardan kaynaklanan komikliklerde bile bulunuyor.

Biz "düşündürme sanatı" olan mizahın bizde yaratacağı zihinsel irkilmeleri arıyoruz. Bu irkilmeler isterse acıklı olaylardan doğsun... Benzetme biraz hafif olacak, ama yanlış olmayacak: Sporda beden zorlanmalarından doğan zahmet sporcunun zorunlu olarak geçeceği yoldur. Aklın sporu olan mizahta da çekilen zihinsel zahmetler zorunludur. Kolayına kaçmak huyu edinilmemişse mizahın kara tarafından çekilecek çile zevkli görevler arasına girer.

Anlayış bu ise yaşama sevinci aranmadan bulunur. Ne zaman ve nerede olursa olsun... Konu da önemli değildir. Her konu görme ve düşünme yeteneği olan insanlar için sonsuz zenginlikte birer hazinedir.

İnsan aklına ve ruhuna varmanın kısa yolu: Şiir... "Kim bilir kim diyebilir ki hayat nerede biter, ölüm nerede başlar..." deniyordu. Şiir de yaşam ve ölümü birbirine karıştırarak sanki ömrümüzü uzatmaktadır. Birinin birdenbire bitip, ötekinin birdenbire başlamadığını anlatmak yaşama sevincinin en cömertçe sunulması değil de nedir?

Şimdi Hayyam'dan bir dörtlük ile bize yaşama sevinci verecek olan en önemli konuya yumuşak geçiş yapmış olacağız. Hanımlardan söz edeceğimiz elbet anlaşılmıştır. Hayyam ne kadar masum, saygılı ve akıllı... Dörtlüklerinden birinde anlatıyor:

Cennette huriler varmış, kara gözlü,
İçkinin de oradaymış en güzeli.
Desene biz çoktan cennetlik olmuşuz:
Bak, bir yanda şarap, bir yanda sevgili.

Yaşama sevincinin en gür kaynağı: Sevilmek... Her anlamda... Sevgi hazinesinin doruğunu ise bir hanım tarafından sevilmek taçlandırıyor. Ya sevmek denen mutluluğa nasıl kavuşulacak? Seneca'nın dediği gibi: "Sevilmek istiyorsan, sev!" (Si vis amari, ama!)

Konuyu seçmek kolay da sözü sürdürmek zor... Hele konu hanımlar olursa... Ne fazla bir tek sözcük, ne de eksik bir tek sözcük kullanılabilir... Hem de en yakışanları bulmak şart... Ama ne yapalım? Hanımları şimdiye

kadar layık oldukları biçimde anlatabilecek yetenekte erkek dünyaya gelmiş mi? Öyleyse ben de kendi anlatım gücüm içinde ne kadar becerebiliyorsam o kadarını söyleyeceğim, ama söyleyeceğim.

Hanımların anlaşılabilir olup olmadığı konusundaki düşünceler çok çeşitli. Ama en başta söylenmesi uygunmuş gibi gözüken birisi şöyle: "Hanımların tanımını yapabilmek için önce onları anlamak gerekir. Anlama çabasına bugün girsek, kıyamet gününden önce bir sonuca varamayız..."

Hanımları anlamanın bu denli karmaşık oluşu iki sebepten kaynaklanabilir: Birincisi hanımların yüzyıllarca süreyle bile anlaşılamayacak kadar zengin anlam hazineleri oluşudur... İkincisi ise erkeklerde hanımları anlayacak yetenekte kafa bulunmayışıdır (onlar olsa olsa atom bombası yaparlar). Ya da her iki neden de aynı zamanda geçerlidir, sanırım ki doğrusu da budur.

Bir hanım her şeyden önce bulunduğu yerdeki erkekleri adam gibi davranmak zorunda bırakan müstesna bir etki odağıdır.

Hanımlar erkeklerin gerçekleşebilen tek rüyasıdır (Lohberger). Hanımlar sevimli "giz"lilikler içindedir, tüllenmiş ama kilitlenmiş değil... (Novalis). Bir hanımın gerçek aşkının erkekteki ilk etkisi yürekte derin saygı ve korku (huşu) duyguları yaratmasıdır (Pascal).

Ve hanımlarda kusur olarak görülebilen ne varsa istisnasız hepsi erkeklerin yüzyıllardır, binyıllardır sürüp giden davranışları yüzünden ortaya çıkmıştır. Hiçbirisi hanımların kendi yanlışlıklarından doğmamıştır. Çünkü erkekler hanımları tarih boyunca tüm önemli gelişme ve olayın dışında bırakmışlardır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DAMLALAR
(2000)

MÜZİĞİ ANLATMAK

Yarım yüzyıldan çok zaman geçti. Savaş yılları yoksulluğunda ekmekle dolduramadığımız midelerimizdeki açlık bile bize dokunmuyordu. Devletimize güveniyorduk. Onurluyduk.

Eminönü Halkevi Kitaplığı bizim cennetimizdi. Okul derslerine de orada çalışırdık. Evlerdeki sobalı odalarımızda çalışamıyorduk, kalabalıktı.

Şimdi bile unutamadığım bir kitap Turgenyev'in bir romanıydı. Turgenyev koca romanı bitirdikten sonra yalnız şu satırı ekliyordu:

"İşte artık bundan sonrasını ancak müzik anlatabilir."

Hayran olduğum bu roman bitirişi, beni yanlışlıklara da sürükledi. Bu bitiş yüzünden müzikten ille de bir şeyler anlaşılması gerektiğini sanmam yanılgımdı.

Bu saplantıdan yıllar geçtikten sonra kurtulabildim. Zaten Turgenyev'in amacı okurları boşluğa fırlatmaktı. Kendi yollarını kendileri bulsunlardı. Ya fırlatmasaydı ne olacaktı? Okur yerinde kalacaktı. Okurun yerinde kalanı, kitaptan boşluğa atılandan daha çok şey anlamayacaktı ki.

Müziğin dili notalar, edebiyatın dili sözler. Bir şarkının sözlerindeki edebiyat ile (o da varsa), notalarındaki müzik birbirinin içinde değil, yalnız paralelinde.

Müziğin sözünü etmek güç mü güç bir iş. Tanıtmakla eleştirmek de birbirinden ayırt edilmeli. En güç eleştirmenlik sanırım müziktedir. Eleştirilerin önemli bir bölümü müziğin dışına fırlıyor.

Örnek mi? Buyurunuz: Eleştirmen Ernest Newman'ın yargısı: "Bu dörtlüyü dinledikten sonra diyebilirim ki bu oda müziğidir ama 'cenaze odası' olmak şartıyla..."

Viyana Raimund Tiyatrosu'nda Schubert'in 8. Senfonisi (Bitmemiş Senfoni) seslendirilmişti. Bir eleştirmen izlenimlerini kısaca özetliyordu:

"Schubert Bitmemiş Senfoni'sini bu orkestranın seslendireceğini bilseydi, bestelemeye hiç başlamazdı."

Müzik üzerine direkt konuşmayı sevmeyenler arasında ünlü besteci ve orkestra şefi Robert Schumann da bulunuyor.

Orkestrasındaki Konzertmeister David olağanüstü iyi ve başarılı bir kemancı. Ancak yetinmiyor, yüreğinde başka aslanlar yatıyor ve sürekli keman konçertoları

besteliyor. Bu konçertoların kendisini tarihe geçireceğine inanıyor. Ama bir türlü geçmiyor.

Bu sırada Mendelssohn keman konçertosu müzik dünyasına gözünü açıyor. David'in de katıldığı bir seslendirmeden sonra Robert Schumann kemancının omzunu tapşınlayarak diyor ki:

"İşte bak David! Bu senin yıllardır bestelemek istediğin konçertonun ta kendisi..."

Kanallar Kenti

Venedik dünyanın en sevilen şehirlerinden biri. Çok turist çekiyor. Bütün cadde ve sokaklarının kanal oluşu gözle görülen ilginç bir yanı. Ulaşım hep teknelerle , gondollarla. En hoş yanı otomobilsiz bir şehir oluşu. On kez gitmediysem bile beşten fazla gittiğim kesin. Her gidişimin sevimli anıları var.

Gözle görülmeyen ama benim bilip de ayrıca hayranı olduğum yanı, o görkemli kârgir yapıların hepsinin, deniz içine çakılmış on binlerce ağaç kazık üstüne oturuşu.

Az bilinen ilginç bir yanı daha var: 4. Haçlı Seferi'nde (1204) İstanbul'u işgal edip de 50 yıl burada Latin İmparatorluğu kuran Venediklilerin, tüm Bizans sanat eserlerini ganimet alarak oraya götürmeleri... Şimdi hepsi orada; 1453 yılına bir şey bırakmamışlar.

Konuyu bir boncuk dikip, öyle kapatalım.

Venedik'te fakir bir adam papaza başvuruyor, karısının öldüğünü bildiriyor. Papaz soruyor:

"Cenaze nasıl kalksın? Birinci sınıf mı? Yoksa ikinci veya üçüncü sınıf mı?"

Adam;

"Çok fakirim, hiç param yok," diyor. Papaz:

"O zaman dördüncü sınıftan başka çare yok!" diyor. Bu sınıftan cenazenin nasıl kalktığını anlatıyor:

"Tabutla papaz gondolla gider. Cemaat arkadan yüzerek gelir."

Bazı Meslekler

Bazı mesleklerin ya da sanatların topluma nasıl yansıdıkları merak konusudur. Yalnız bizde değil... Her ülkede... İşte bir örnek:

Hani bizimkilerin "Münşen" dedikleri Münih (ya da München) Alman kenti var ya! O şehirde bir pansiyon odasında kalan şair Emil Barth da var ya!

İşte o şair bir gün, kaldığı pansiyonun merdivenlerinden iniyor. O sırada komşulardan bir hanım da 10 yaşındaki oğluyla merdivenlerden çıkıyor. Çocuk annesine bilgi veriyor: "Anne!.. Bu adam bir şairdir."

Kadın yanıt vermiyor. Ancak çocuğun suratına bir tokat patlatıyor.

Keyif Üzerine

Keyif mutluluğun nispeten kolay ele geçen bir biçimi. Hayallere dalarak, zihinde canlandırarak, kolayca varılan bir zevk diyarı.

Mutluluğa gelince, kolay mı ele geçer? O mutluluk beldesi dizi dizi sıradağların ardında... Mutluluk o denli

yoğun ki süreklisi mantık silsilesini bile dağıtır. Aklı bile baştan alır.

Zevk ile keyif arasına sınır çekilemez. Ancak, ikisi arasındaki ayrımın güme gitmesine razı olunamaz.

Gerçek sanat gerçek sanatsevere zevk verir. Zevklenme ruhsal ağırlıklıdır. Keyif ise daha çok bedensel.

SORUNLAR VE KİŞİLER

Her şeyden önce, kişileri bir yana bırakıp sorunlarla uğraşmak gerekiyor.

Eski deyim, "şahsiyata dökmek" idi. Niyet ister batırmak, ister çıkarmak olsun, ayırt etmek gereksiz. Önemli olan "şahsiyata dökmek". Yarım yüzyıl önce bir partimizin akıl hocası (taktisyeni diyorlar şimdi) seçimden önce kendi partisinden olanlara akıl vermişti:

"Sıkışınca işi hemen 'şahsiyata dökün!' Konuyu bir kenara bırakın!"

Bu akıl çok da başarılı olmuştu. Örneğin konu ispat hakkı mı? Sıkışınca hemen konu dışına fırlayıp, "Senin için şöyle şöyle diyorlar. Ona ne diyeceksin?" deyince asıl konu güme giderdi. Asıl konu akıllardan bir anda silinir, herkes ötekinin geçmişiyle yüklenmiş bir merak tutkusuna kapılırdı.

Son aylarda bir deyim çok kullanılır oldu: "Yapay gündem."

Ülke ekonomisi ileri gideceğine 1999'da geri gitmiş. Yüzde 5-6 ilerleyeceğine, yüzde 6,4 gerilemiş. Başta devletin tepesindekiler, bu felaket hiç kimsenin derdi değil. Varsa yoksa cumhurbaşkanı seçimi ve futbol başarısı olmuş.

Üstelik gerileme yalnız depremden de doğmamış. Gerileme çok daha önceki aylarda başlamış. Demek ki kaynak basiretsizlik... Geleceği planlama beceriksizliği.

Ekonomide kaygan eğimde oluşumuz gürültüye getirildi. Yapay gündem "şahsiyatla" dolduruldu. Uğraşılan konular: Hangi siyaset yapma mahkûmu affedilsin, futbolculara kaç para verilsin! Oysa olaylardan sorunların çözümü için bir pay çıkarmaya çalışmak zorunlu... Kişilerin yüceltilmesi veya batırılması için değil.

Hemen şimdi anlatacaklarımla konudan uzaklaştığım sanılmasın. Hayran kaldığım bir eski olayı anlatacağım.

Dünyada yaşamış en seçkin kişilerden biri Madam Marie Curie'dir (1867-1934). Polonya asıllıdır. Varşova'da yaşadığı evi ziyaret etmiştim. Göçtüğü Paris'te profesör olmuş, eşi Pièrre Curie ile fizikte Nobel ödülü, sonra da yalnız olarak kimyada Nobel ödülünü almıştır.

Bu olağanüstü ilginç kişilik ile konuşmak isteyen gazeteciler uzun yıllar ona yaklaşmayı başaramamıştır.

Ama Curie en sonunda, ciddi olduğunu sandığı birisini kabul etmiştir.

Konuşmanın başında gazeteci dostumuz ciddi sorular yöneltmiş, güzel yanıtlar almıştır. Ancak sonuna doğru gazetecinin magazinciliği tepmiş, hangi renklerden hoşlandığını, hangi yemekleri sevdiğini sormuştur.

Madam Curie o anda konuşmayı kesmiş, uzaklaşırken de şunları söylemiştir:

"Biz bilimde sorunlarla uğraşırız, kişilerle değil..."

Derin saygılarla andığım Madam Curie'nin bu sözlerinden politikacılarımız da ders alsalar ne iyi olur.

İnsancıl Davranış

İdam cezası son zamanlarımızın tartışma konusu. Kalksın mı, kalkmasın mı? Daha aylarca sürecek gibi...

Ben kalkmasından yanayım. Konuyu yufka yürekli olmanın ya da acımasız olmanın dar sınırları içinde düşünmek yanlış olur. Ölümün "kurtuluş" olduğu durumları unutmayalım.

Zamanı gelince konuya yine döneriz. Bugün için, çok önce idam konusunda yapılan bir ankete verilen ibret verici bir yanıtı analım. Fransız yazar Alphonse Allais şu yolda bir öneri sunuyor:

"İdam mahkûmu giyotin altına getirilmeli, kafası kelle sepetinin üzerine yerleştirilmelidir. Tam bu sırada mahkûma cezasının affedildiği, idam edilmeyeceği bildirilmelidir. Bundan sonra mahkûm durumu kavrayıp ölüm korkusundan kurtuluncaya, mutlu oluncaya kadar beklenmelidir.

Mahkûmun mutlu olduğu anlaşıldığı anda giyotin inmeli ve kafa koparılmalıdır. Böylece mahkûmun mutluluk sarhoşluğu içinde öldürülmesiyle daha insancıl davranılmış olur."

Alphonse Allais'nin bu öneriyi parlak bir kara mizah örneği olarak sunduğu da unutulamaz.

Tutumlu - Hasis

Hesabını bilen insan makbul... Bilmeyen ziyan olur. Tutumlu olmak iyi, savurganlığın sonu yok.

Artı-eksi bunların bir ilerisinde, hovardalıkla hasislik var. Hasisliğin bir ötesini anlatan bir deyimimiz "mıh" ile başlar ama utanırım yazamam. Her tipten tanıdıklarım oldu ama adlarını yazamam... Küserler.

Öyleyse ancak bir Çin fıkrası anlatabilirim. Olağanüstü hasis birisinin av sırasında bir kaplan belinden yakalayıp kaçırmaya başlıyor. Oğlu peşinden koşup, ateş etmek için tüfeği doğrultunca kaplanın ağzındaki hasis bağırıyor:

"Ayaklarına ateş et!.. Sakın postunu zedeleme!.."

Bütün ömrünce çevresindekilere çile çektirmiş bir hasis artık son saatlerini yaşıyor. Gitti gidiyor ama aklı-fikri hâlâ varlığında. Başında bekleyen papaza soruyor:

"Ah!.. Acaba altınlarımı da gittiğim yere götürebilir miyim?"

Papaz umutsuz, başını iki yana sallıyor:

"Yararı yok! Erir..."

Polis ve Zenci

Birleşik Amerika'nın güney eyaletlerinden biri... Zencilerle aradaki mesafenin korunmasına hâlâ dikkat edilmekte... Polis kiliseden içeri girmek isteyen bir zenciyi engelliyor. Bunun üzerine zenci kilisenin temizlik işçisi olduğunu, içeriye yalnız toz almak için gireceğini anlatıyor.

Polis insafa gelip zenciyi içeri bırakıyor ama, ihtiyatı da elden bırakmıyor:

"Dikkat et!.. Dua ederken yakalarsam fena yaparım..."

ÇELİŞKİLER - ZITLIKLAR

Boyuna anlatılır: Fıkralar toplumdaki baskı dönemlerinde kaynaşır. Doğru ama yeterli değil... Mizah yalnız baskı dönemlerinde çiçek vermez. Hangi zaman ve durumda olursa olsun, kendini darda sanan bir kişi mizahın kurtarıcı simidine yapışır.

Mizah gereksemesi dara düşenler için artmakla birlikte hiç tükenmez. Huzurlu ve mutlu insanlar da mizahsız yaşayamazlar... Eğer kafaları çalışıyorsa.

Dünya enerji kaynakları kuruyabilir ama mizahın kaynakları kurumaz. Her yaşanan durum, her an ve dakika mizah yangınlarını ateşleyecek kıvılcımlarla doludur.

Bu kıvılcımları mizah yakıtına kıvılcımları yaratan beyinler yaklaştırır.

Dünyamızda biçimler ve renkler gözle görebildiklerimiz. Ya göremediklerimiz? Onların da biçim ve renkleri var. Mizahın en gür akan kaynaklarından birisi bütün bu biçim ve renkler arasındaki farklılaşma ve zıtlaşmalardır.

Yaşama zevkini ve neşesini çoğaltmanın yolu bu zıtlaşmaların ve farklılaşmaların üstüne üstüne giderek bulunabilir. Daha açık ve kısası, mizah zevkini sürekli olarak tatmanın peşinde.

Bu farklar çevremizde kaynaşır durur. Bitmez tükenmez. Zaman zaman bizim nefesimizi kesecek kadar çoğalan bu farklılıklara dikkat bile etmeyiz. Biraz gözümüzü açsak bunların çeşitliliği karşısında şaşar kalırız. Bir an dikkat etsek hayretler içinde gülümsemeye başlarız.

Örnek mi, buyurun: İktidar-muhalefet, Fenerbahçe-Galatasaray, babalar-oğullar, anneler-kızlar, hanımlar-beyler... Yetmedi mi, buyurun: Profesör-öğrenci, enflasyon-gelirler, doktor-hasta...

Dipsiz bir hazine doktor-hasta ilişkisi... Doktorlar o denli çok şey biliyorlar ki bu bilgi, teşhis ve ameliyat için karar ve cesaret kaynağı oluyor. Ama bilmedikleri de o denli çok ki cesaretlerini kırıyor. Ünlü hekim C. W. Hufeland diyor ki:

"Biz doktorlar gece bekçileri gibiyiz. Mahallemizi ve sokaklarımızı iyi tanırız. Ama evlerin içinde ne olup bittiğini bilmeyiz de yalnız tahmin ederiz."

Hekimleri ise yalnız hekimler tanımıyor elbet... Hastalar da tanıyor. Örneğin Balzac şöyle diyebiliyordu:

"Doktorların ünü tiyatro oyuncuları gibidir. Yaşadıkları sürece bu ün geçerlidir. Ortadan çekildikleri zaman yeteneklerinin onurlandırılması sona erer. Doktorlar,

aktörler-aktrisler ve virtüözler sahnede oldukları anların kahramanıdırlar."

Her ne kadar Balzac'ın yaşadığı döneme göre (1799-1850) durum epeyce değiştiyse de bu değişiklik kökten olmadı. Yine de epey değerli bilim ve sanat insanlarının yapıtları yitip gidiyor.

Çare Tükenebilir

"Çare tükenirse" dendiği oluyor. Oysa çare ne tükenir, ne de tükenmez. İkisi de olabilir. Çareyi çabuk tüketecek olan neden bilgisizlik (cahillik) olur. Üstelik bilgisizlik peşin hükümlerin de doğurgan anasıdır.

Üstelik bilgisizin abone olduğu duygulanma, hayran kalmaktır. Belli etmese bile sürekli hayran kalır. Birbiriyle çelişen oluşumların da hepsine hayran kalır. Bir gün ya da bir dakika arayla.

Öğretimin bilgisizliği tümüyle ortadan kaldıracağına inanılamaz. Bilgisizlik bazı eğitim biçimlerinin yan ürünüdür. Eğitimin tüm basamaklarını çıkmasına karşın, bir türlü okumuş kişi olamayanlar ise ortalıkta dolaşmaktadır.

"Sefilliğin en derin biçimi bilgisizliktir," der bir üstat (T. Wilder). Karşı konulması zor gibi gözüken bir düşüncedir ama, yine de döne-dolaşa karşı koyan bulunur. Denir ki:

"Bilmek güçlülüktür. Ancak bilgisizlik, daha çok uzun yıllar güçsüzlük anlamına gelmeyecektir." (E. Fermi)

Kısaca Ankara

Ankara'yı ilk görüşüm 1938 yılındadır. Bir haftalık ziyaretimde evi Bahçelievler'de bulunan yakınımız Binbaşı Necati Beylere konuk olmuştum. İlginçtir. O zaman Bahçelievler gerçekten de bahçeler içinde bulunan evler mahallesiydi. Adı yakışıyordu.

Tüm şehirlerimizin tutulduğu hastalıktan Ankara da nasibini alıyor. Mahşerleşiyor. Yoğunluk belki de yakında karınca yuvası sıkışıklığına dönecek gibi.

Bana ferahlık veren gelişme şehir ve civarındaki ağaçların iyice çoğalması ve büyümesi. Esenboğa Havaalanı yakınları bile sanki artık ormanlaşmış gibi... Demek ki oluyor.

Ankara'nın yerlisi dostlarıma anlatarak onları kızdırdığım bir fıkrayı şimdi atlayamam, yine anlatırım:

Birkaç Ankaralı dere tepe düz giderek yürürken bir akarsuya gelince dururlar ve beklemeye başlarlar. Niye acaba?

Su akıp da bitsin, ondan sonra geçsinler diye.

İSTANBUL VE SU

Yine yaz yaklaşıyor. Bu o demektir ki musluklarınızdaki su akışı belki yine tehlikeye girecek. Dilerim olmaz ama aklımdan da çıkmaz. Bazı son yıllarda, susuzluk yaşadığımız için... Önce İstanbul ve su üzerine kısaca söyleşelim. Epey eskilerden başlayarak.

Kanuni Süleyman'ın padişahlığı yıllarında (1520-1566) bir gün sultan ve yakınları ata binerek 30 kilometre kadar ötede bir su kaynağına gidiyorlar. Su getirme konusunda büyük hizmetleri olan Mimar Sinan ile birlikte... Kaynak yeterli bulunuyor, bunun üzerine Kanuni soruyor:

"Ey Sinan! Bu suyu hendese ile İstanbul'a getirmek mümkün müdür?"

Sinan deneyimli... Hemen yanıt veriyor:

"Yol boyu dört sıra kese akçe dizilecek kadar masraf edilirse..."

Ancak vezirlerden Hırvat Rüstem Paşa hemen karşı koyuyor:

"Eğer bu su getirilirse İstanbul'da su bollaşır, yaşamak kolaylaşır, herkes akın eder, hayat pahalılaşır. Getirmek caiz değildir."

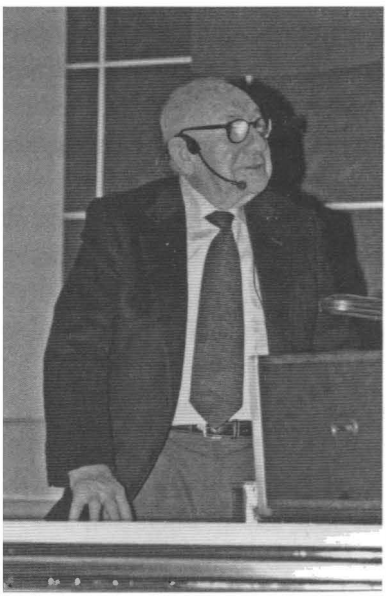
Gördünüz mü uzak görüşlü veziri? Daha beş yüzyıl önce şehrin başına neler geleceğini anlamış. Övgüyle

anarım. Hele son on yıllarda bilir-bilmez özendirilen nüfus yığılması İstanbul'u kurtarılamaz şehre dönüştürmüşken... Şimdi bu yarayı fazla kaşımadan yine biraz "su" üzerine söyleşelim.

Su şebekelerinin henüz kurulmadığı zamanda sakalar at veya eşekle çeşmelerden evlere su taşırdı. Orhan Veli "Sucunun Türküsü"nde anlatırdı:

Su taşırım eşeğim önümde
Deh eşeğim deh
Bin kişinin canına can katar günde
Deh eşeğim deh!

Dünyamızın sevimli özellikleri arasında yağmur var. Olmasa nasıl yaşanırdı ki? Denizlerden göllerden buharlaşan su, yağmur-kar biçiminde yine yeryüzüne dönüyor. Öte yandan topraklara bereket saçan yağmur suları yine akıp gitmesin, daha yararlı olsun diye "tutulmaya" çalışılıyor.

Suya set çekiliyor, yani baraj yapılıyor. Bilinen en eski baraj Mezopotamya'daki altı metre yükseklikte olandır. MÖ 1300 yılında yapılmış.

Romalılar İspanya'da 24 metre yükseklikte ve 200 metre boyunda bir baraj yapmışlar.

19. yüzyılın ikinci yarısında bilimsel verilerle yapılmaya başlanan barajların bizdeki önemli örneklerinden biri GAP dizisi içindeki Atatürk Barajı'dır. Baraj suları kanallarla akıtılarak sulu tarıma geçilir, ürün katlanır. Santrallerden elektrik üretilir, tüm ülkeye yararı olur.

Ancak bazılarının aklı başka yerlerdedir; derler ki: "Dünyadaki en önemli su gücü kadın gözyaşlarıyla elde edilir." (P. Marchand)

Ya Hepsi Seçilseydi

Ah, ah! Şu demokrasi iyidir hoştur da daha iyisi bulunamadığı için böyledir. Bu durumdaki sakıncaları ise üzüntü kaynağıdır.

Seçimden önceki yalanların hesabını görebilmek için yıllarca beklemek gerekir.

Oysa bir sistem bulunsaydı, örneğin seçimde verdikleri oyları geri alanların hesabı yapılabilseydi ne şenlikler yaşanırdı? Bilgisayarlar güvenin sürüp sürmediğini her ay ekranda gösterseydi ne güzel olurdu. Toplu enflasyon yüzdeleri, TEFE, TÜFE gibi... Borsa verileri gibi...

Tüm sakıncalarına karşın demokrasinin yine de sevindirici yanları var.

Önceki yıl seçim sandığında oyunu veren bir dostum sevinmenin yolunu şöyle buluyordu:

"Şükürler olsun ki bu adayların yalnız birisi seçilebiliyor Ya hepsi seçilseydi... Felaketin böylesine katlanılamazdı."

Su Gibi Aziz!

Alışmışızdır: "Su gibi aziz (sevgide üstün tutulan) ol!" deriz.

Gerçekten de dünyadaki tüm canlılar yaşamlarını suya borçludur. Nefes almayan, ciğerine oksijen çekmeyen son nefesini verdi demektir.

Oksijeni ise bitkiler üretir. Bitkiler köklerinden, yapraklarından suyu emer. Havada bulunan karbondioksit gazıyla birleştirir. Işık ve su ile sağlanan bu marifetin adına fotosentez denir.

Bu işlemin sonunda ana besin maddesi karbonhidrat üretilmiş olur. Bu sırada oksijen açığa çıkar. Böylece boğucu karbondioksit azalır, can veren oksijen çoğalır.

Açık sonuç şudur ki kaçak ağaç kesenlerle orman yangını çıkaranlar, insanlar dahil tüm canlıların yaşamına kasteden katillerdir.

NEREYE GİTTİ?

1938 yılında, düşlere konuk olabilecek bir kente gitmiştim. Daha lise öğrencisiyken... Bütün Türkiye'yi bir ay trenle gezme hakkı veren 15 (on beş) liralık bir tren biletiyle...

Bu güzelim kent bir deniz körfezindeydi. "U" biçimi körfezin kıyılarında semtleri birbiriyle bakışırdı. İsteyen körfez vapuruna atladı mı 20 dakikada karşı yakaya geçerdi.

Deniz suları pırıl pırıldı. Kıyı kordon boylarında iki katlı, bahçe içinde, birbirine uzak, üstün düzeyde mimarlık yapıları olan binalar diziliydi. Palmiye ağaçları bu güzelim mimarlık yapılarını örtmezdi. Kıyı yollarında tek atlı tramvaylar telaşsız yolcuları taşırdı.

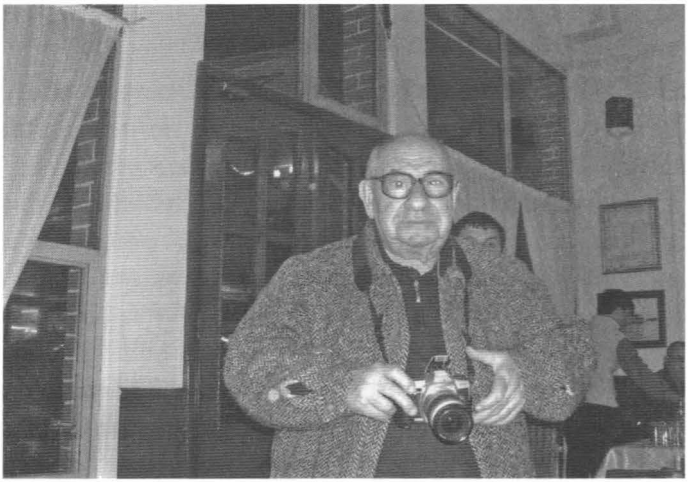
Bu güzelim tenha şehrimizin göbeğinde 500 (evet beş yüz) dönümlük güzel bir park düzenlenmişti. Yaz sıcaklarının ağırlığını ise, denizden gelen imbat melteminin esintisi çaktırmadan siler süpürürdü.

Bu şehrimizin adı İzmir'di.

Aradan 62 yıl geçtikten sonra İzmir'in bir fotoğrafını daha çekelim.

Şehir mahşerleşmiş. Yalnız Karşıyaka'nın nüfusu bile 600 bin olmuş.

Şehrin karakteri kalmamış gibi... Kıyı yolları olan Kordon boylarında birbirine bitişen 10 katlı binalar

dizilmiş. Deniz-şehir-meltem ilişkisi yaklaşık 30 metre yüksekliğindeki binalarla kesilmiş (Çin Seddi yüksekliği 10 metre). "Şehrin imbat ilişkisi kesilmiş, boğazı sıkılmış," dediğim dostlarım: "Aman böyle iyi oldu, denizin pis kokusu bu sayede şehire yayılmıyor," dediler. Gerisi can sağlığı.

Körfezdeki denizin rengi açık kahverengi. Bu sularda artık balık yaşamıyor.

Kaldığım otelin arka sokağında iki katlı eski bir bina var. Eski mi eski... Güzel mi güzel... Tüm cephesinde mor salkım çiçekleri neşe ve umut dağıtıyor. Hemen yanındaki yeni binalarda çamaşırlar asılı. Aile bireyleri bu çamaşırlardan anlaşılıyor. Berbat görünüşlü bitişik bina yığınları tepelere, ufuklara kadar yükseliyor. Nereye gitti benim bildiğim eski İzmir?

Düşünüp de söylememek ayıp... Şehirler toplumların çehresidir.

Sözünü Etmek

Yaşlanmak yalnız erkeklere özgüdür. Yalnız erkekler yaşlanır. Yaşayışın hiçbir zevkinden vazgeçmeden... Yalnız lafta kalsa da...

Hele ülkemiz erkekleri dünyada eşsiz merakların sahibidir. Hiçbir ülkenin erkeklerine benzemezler. Benim bu düşüncem uluslararası bir deneyime dayanır.

Günümüzden yarım yüzyıl kadar önce Kore Savaşları oldu. Türkiye de bu savaşlara kahraman bir tugayla katılmıştı. Birliğimiz birkaç yıl değişe değişe Kore'de kalmıştı.

O yıllarda Kore Savaşlarına katılan bir subay arkadaşımdan çok hoş bir olay dinlemiştim. Amerikalı gazeteciler Koreli "hayat kadınları" ile röportaj yapıyorlar. Birleşmiş Milletler'in çok uluslu ordusu askerlerinden hangisinin daha iyi çapkınlar olduğunu soruyorlar.

Hayat kadınlarından birisi, "Amerikalılar," diyor. Nedenini de açıklıyor: "Paraları bol ve neşeli insanlar." Bir başka hanım, "Fransızlar," diyor. "Çünkü esprili ve kadın ruhundan anlıyorlar." Birisi de İtalyanları "müzikten anladıkları ve yakışıklı oldukları için" beğeniyor.

Bir hanım da "Türkler!" demiş ve nedenini eklemiş: "Onlar sürekli ya bu işi yaparlar ya da sözünü ederler."

"Deneyimlere" dayanan bu saptamada belirtilen gerçek ise yaşa bağlı değil. Bu huy bizim arslanlarımızın yaş kaç olursa olsun tüm ömrünü kapsar.

Yaşı altmışını, belki de yetmişini geçmiş bir adam doktora derdini anlatıyor: "Sevişmeden sonra gözlerim kızarıyor. Neden acaba?" Doktor açıklıyor:

"Bu kırmızılık yedek benzinle gittiğinizi gösteriyor."

Bir başka yaşlı hasta sırtındaki romatizma ağrılarından şikâyet ediyor. Yıllarca çilesini çekmiş. Uzun süren muayenesini bitiren doktor, hasta adamın gözlerine bakarak soruyor:

"Anlaşılan gençliğinizde epey hınzırlık etmiş, değil mi?"

"Evet ama sırtımla değil."

Şair Eşref

Bu kısacık yazının başında olayın çok eski olduğunu belirtmeliyim ki kimse işkillenmesin.

Eski dönemde rüşvetçi nazırlardan (bakanlardan) biri ölüyor. Ailesi ise hemen Şair Eşref'e başvuruyor. Öyle bir şiir yazması isteniyor ki merhumun mezar taşına oyulsun. Hem ölenin ömrünü özetlesin, hem de o zamanın alışkanlıklarına uyularak tarih düşürülsün.

Mezar yapılıp bitmiş. Kitabesi taşçıda bekliyor. Ama şiir bir türlü bitmiyor. Aile yine şaire başvurarak soruyor: "Şiir bitti mi?"

Eşref yanıt veriyor:

"Bitmedi... Son beyite gelip dayandı, orada durdu. Keratayı bir türlü cennete sokamıyorum."

YAŞAM SAHNESİ

Mekân neresi mi?

Çok açık: İçinde yaşadığımız sahnenin adı bu! Yaşam tiyatrosundaki oyunu sunanlar: İnsanlar... Oyunun adı ise yaşam (hayat). Çok kullandığımız "çevre" sözü de çoğu zaman mekânla örtüşüyor.

Mekânla insan arasında sürekli iletişim var. Bu öyle bir alışveriş ki parayla da yapılmaz, kredi kartıyla da...

Hem yaşam o sırada içinde bulunulan sahnenin boyutlarıyla sınırlanmıyor. Çevrede o sırada oynanan oyun çağrışımlarla öylesine zenginleşiyor ki... Çok uzak mekânlardan getirilen olaylarla... Çok önceki gerçekler ve çok sonraki imgelerle... Henüz yaşanmamış olanlar bile sahneleniyor.

İnsanın görebildiği mekân gözle görebildiği ile sınırlı. Ama insanın mekânı zihinde canlandırmasına boyut sınırı yok... Gece bile olsa güneş, gündüz bile olsa yıldızlar mekân kavrayışının içinde.

Görebildiklerimizin arkasında başka şeyler olduğunu biliyoruz, duyumsuyoruz. Bunlar mekânın ayrılamaz, koparılamaz parçaları. Bilip de göremediklerimiz, duyumsayıp da dokunamadıklarımız yaşadığımız mekânı bütünlüyor.

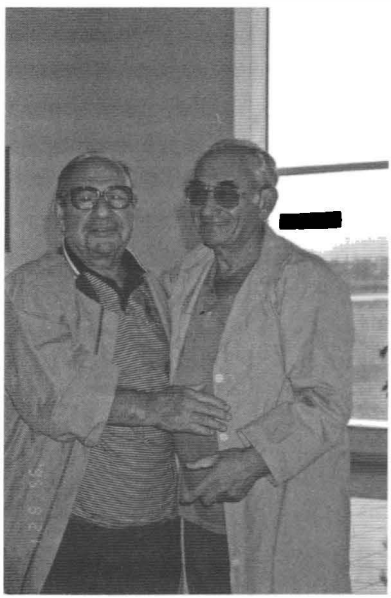
Yaaa! İşte böyle... Mekân artık yalnız oksijenini tükettiğimiz hacim değil. Mekân artık yalnız bedene nefes vermekle kalmıyor.

"Yaşanan mekân" artık ruhları da soluklandırıyor.

Mekân yalnız gözlerle "bakarak" seyredilemez. "Bakmak" sadece fizyolojik bir olgu. Tüm canlılar bakıyor. Bakıyor da ne oluyor? Bakan eğer insansa zihinde yankılanmalar olmalı!..

Zihnin mekâna açılan kapıları aralık kalmamalı... Ardına kadar açılmalı Açılmalı ki içerisi yankılanmaya hazır olsun. Böylece mekân artık yalnız bakılan değil, kavranan, algılanan hacim olsun.

İşte bu arada insan mekânı "yaşamaya" başlamış demektir. Çünkü "insan" mekânı yalnız bedeniyle yaşamaz.

Mekânın boyutlarla belirlenen birtakım ölçüleri var. Santimle ya da kilometreyle... Ancak bu bilgiler de yetmez, algılama tıkanır kalır.

Çünküüüü, mekânın "zaman" içinde de bir ölçüsü olmalı... Yani dördüncü boyut dediğimiz "zaman kavranı" ile de ilişkisi kurulmalı. İnsan hayatı topyekûn (total) yaşıyor. Değil

yıllarımız, günlerimiz, hatta saatlerimiz arasında bile kesin ayırımlarla bölünmeler yapılamıyor.

Bizden öncesini mekân kavrayışımızdan silip atamayız. Mekânın zihinde canlandırılması geçmiş zaman temeline oturur. Gelecek zaman ise dünyanın sona ermesiyle bile sınırlanmaz.

İnsan kıyametten sonra da sonsuza dek bir mekâna sahip olma imgesinden vazgeçemez.

Kurtulamayız!

Vatandaşlar olarak kendimizi politikadan ne denli çekmeye uğraşsak sonuç vermez. İstesek de istemesek de kişiler olarak boğazımıza kadar politikaya batmaya mahkûmuz. Farkına varmasak bile... Kurtuluşu yok bu işin!

Ülkemiz sorunları yetmiyormuş gibi başımıza bir de globalleşme belası çıktı. Büyük devletlerin korumasındaki çöl kralları kaşındıkça OPEC petrole zam yapıyor. Aldığımız nefes bile pahalılaşıyor. Zorlanmanın nereden kaynaklandığını anlamıyoruz bile.

Sorunlarımız ucuz politikacıların pembe boyalarıyla renklenecek kadar basit değil. Çözülmesi gereken çok önemli sorunlarımız bulunuyor.

Umutlu ve güvenli bir platforma çıkabilmemizin tek yolu var: Genç insanlarımızdan on binlerce, yüz binlerce kişinin ülkeye sahip çıkmasından başka çare yok! Çarenin tükenmeyeceği sanılmasın! Tek çare bu!

Gençlerin ülkeye sahip çıkmasından başka geleceği kurtaracak yol yok!

Politikaya atılarak... Hangi açısından olursa olsun. Sabırla çalışarak... 40 yıl, 50 yıl, bıkmadan.

Yaşlandıkça

Alberto Moravia, dünyaca ünlü İtalyan yazar. Dünyamızı terk edişi 1990 yılında. Gerçeküstücülüğe varan bir gerçekçi olduğu söylenir. Yaşamı çok ciddiye alan ve çok yönde savaşım veren müstesna bir kişilik...

Nükleer silahsızlanma hareketinin öncülerinden biri olarak Avrupa Parlamentosu'na bile seçilen bir politikacı. Unutulamaz bir değerlendirmesi şöyle:

"Önceleri çok az şey biliyordum, korku duymuyordum. Şimdi çok şey öğrendim, çok korkuyorum."

Akıllı ve vicdanlı bir insanın itirafı bu! Beyinlere şimşek hızıyla girebilecek bir düşünce. Bizim için "ne"yi mi aydınlatıyor?

Çok açık... Bizim gedikli politikacılarımızın ileri yaşlarda bile hâlâ hiçbir şey öğrenmediklerini... Hiç korku duyumsamadıklarını...

Espriden Anlamak

İncelik ile kabalık, öyle zaman oluyor ki birbirinden zor ayırt ediliyor. İkisini de aynı kişi yapabiliyor, bu sahneleri okuyan ya da dinleyen ise, espriyi anlamayarak kabalık etmiş oluyor.

Yeni tanışılan bir kişiyi tartmak için deneme yapılabiliyor. Örneğin şöyle bir fıkra anlatarak:

İkiz kardeşlerden biri genç yaşta ölüyor. Kendilerini tanıyan birisi sağ kalana soruyor:

"Ne yazık ki birinizin öldüğünü işittim. Çok üzüldüm. Ama lütfen söyle! Ölen kardeşin miydi, yoksa sen miydin?"

Bu fıkrayı dinleyen kişi o anda hiç olmazsa gülümsemeden, donuk bakışlarla: "Eee, sonra?" diye sorarsa konu açıklığa kavuşmuştur: Bu kişi espriden anlamamaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ZAMAN GEÇERKEN
(2001)

DAMAK ZEVKLERİ

Her insan kendi ülkesinin yemekleriyle neşesini bulur. Örneğin biz pastırmalı-sucuklu kuru fasulye denince politikadaki ayıplarımızı bile birkaç saat unuturuz. Hele yanında Trabzon tereyağıyla (kaldı mı?) yapılmış pilav olursa...

Atalarımızın yüzyıllara dayanan araştırmalarının sonucuna uyarak fasulyeye kırmızıbiber, pilava karabiber serperek... Arada bir sol elde duran az acılı sivribiber turşusunu ısırarak.

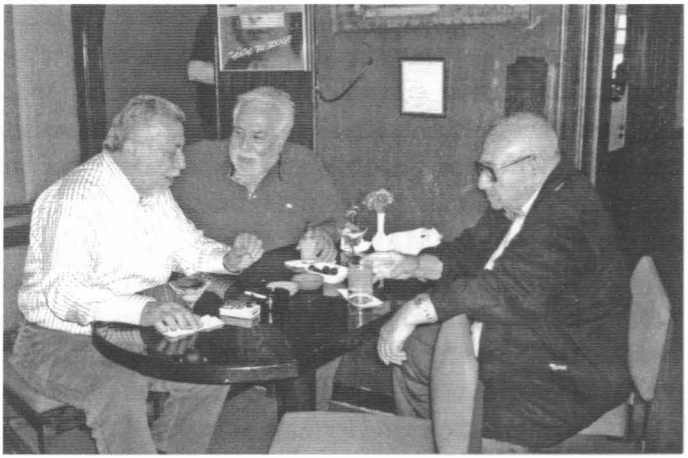
Bizim eve yemeğe çağırdığımız Fransızlara anlattığım fasulye-pilavı sunmuştuk. Hazretler yemeğe bayılmış, "Bu bizim Cassoulet'den çok daha lezzetli," demişlerdi.

Provence eyaleti Fransa'nın güneyinde, Akdeniz kıyılarındadır. Örneğin Marsilyalılar "bouillabaisse" adlı balık yemeğini severler.

Bu bir balık haşlama yemeğidir ama, suyu bizim çorbalar gibi cambul cumbul bol değildir. Suyu az bir haşlamadır. İyi yapılırsa gerçekten çok lezzetli olur.

Derler ki: "Meltem esintileri Provence'a şiirini, ressam Cézanne'a renklerini, balık çorbamız da damak zevkini verdi."

Çek Prag şehrinin çeşitli hoşlukları yanında, sevilen sosisleri Wursty bulunur. Eğer kalitesi iyi olursa, çatal

batırıldığında sosisten et suları fışkırır. Denir ki: "Praglı erkekler birbirini giysi ve kravatlarındaki et suyu lekelerinden tanırlar."

Bazı ulusların damak zevklerini ünlü şairleri bile betimler. Örneğin Alman şairi H. Heine yazıyordu:

"Din reformcusu Luther Almanya'yı temelinden sarstı. Ama F. Drake bizi patatesi tanıtarak sakinleştirdi."

Almanların bira aşkı herkesçe bilinir. Bu aşk bütün ulusa eşit yaygındır. Hatta anlatılır ki ünlü başbakanları Bismarck, parlamentodaki muhalifler dâhil bütün üyelerle anlaştığı tek konunun bira sevgisi olduğunu gösterirdi.

Fransızlar da sofra keyfine düşkün ya!.. Parisli d'Aigrefeuille adındaki "gourmand" cenneti şöyle tanımlıyor:

"Sonsuza dek, kalkmadan sofrada oturulacak, sürekli yenip-içilecek, açlık duygusu hiçbir zaman geçmeyecek, midenin dolduğu hiç anlaşılmayacak..."

Dünya ünlüsü Rossini besteleriyle tanınıyor ama aynı zamanda çok usta bir amatör aşçı... Ömründe üzüntüsünden iki kez ağladığı söyleniyor:

Birisi "Sevil Berberi" operasının ilk sahneye konuluşunda ıslıklandığı gece... İkincisi ise "Rossini usulü" pişirdiği sığır filetosunu havuza düşürdüğü akşam...

Akşamdan Sabaha

Ülkemiz dünyada bir tanedir. Öyle insanlarımız da vardır ki dünyada eşleri bulunmaz.

Amerika'da ölesiye çalışmak esastır. Bunlar arasından on binde biri mi desem, yoksa yüz binde biri mi, dolar milyoneri olabilir. Ötekiler ise milyoner olmaz da ziyan olur.

Talihsiz insanlardır bu Amerikalılar. Hiçbirisine annesinin yastığının altından çıkmış servet gibi bir şans gülmemiştir.

Akşamdan sabaha zengin olmak yalnız talihli ülkemizin parlak işlerinden biridir.

Bu jet-zenginlerin ilk işleri kendilerine layık bir kâşane yaptırmaktır. Her şeyleri, her şeyleri vardır; yüzme havuzları bile 2-3 tane olur.

Bir yeni zenginin karısı bir başka hızlı zenginin yeni konağını ziyaretten dönünce kocasına anlatır:

"Üç tane yüzme havuzu var... Biri sığ, yüzme bilmeyenler için... İkincisi derin, yüzme bilenler için..."

Kocası merakla sorar:

"Ya üçüncüsü niçin?"

"Ona hiç su koymuyorlar... Canı yüzmek istemeyenler için..."

ROBOTLAR GELİŞİRSE

Robotların insanlara rakip çıkışı 20. yüzyılın en önemli olaylarından biridir. Robot marifetleri şaşkınlık yaratan hayranlıkları da aşıyor. Şaşkın kişinin aklından tenzilat yapılmıştır. Oysa robotlar iyice aklı başa aldıktan sonra incelenecek fenomenlerdir.

Robotlar boncukları çabuk dökülen insanların yapmak istemediği her işi yapıyor. Yapamayacaklarını da yapıyorlar.

Öte yandan insanın sürekli aynı işi yapmaktan bezmesi, tozutması tehlikesi var. Oysa robot tıpatıp aynı işi milyon kez, milyar kez, aynı sabırla yapıyor. Kalitesi hiç değişmeden. Üstelik bir insanın ezberleyemeyeceği kadar karmaşık işleri hiç şaşırmadan, yanlışsız yapıyorlar.

Robot konusu gelişmeleri nereye varabilir? Çağımızın meraklı sorusu bu!

Evet, robotlar insanların yaptığı işi, hatta yapamadığı işi başarıyor. Ancak bir gün gelir de robotlar robot yapmaya başlarsa, bu işin sonu nereye varır acaba?

Bu üretim insanların çocuk yapmasına benzemiyor. Önce dokuz ay on gün beklemek yok! Sonra robot dünyaya geldiği gün büyümüş ve yaşlanmış geliyor. Daha birinci gün tam kapasiteyle her işe hazır... Altını da kirletmiyor.

Robotlar robot yapmaya başlarsa, dünyadaki yaşama biçimlerinde devrimler kadar sarsıcı gelişmeler olacak.

Hem sonra robotlar ahlak açısından birtakım garantiler taşıyorlar. İçip içip zıbarmıyorlar, kumar oynamıyorlar, rüşvet almıyorlar. Cinsel sıkıntıları yok. Regl olmuyorlar.

Robotların sanat yapamayacakları küçümsemesi gerçeklere aykırı değil... Ancak sanat savıyla ortaya öyle bina, resim, heykeller konuyor, öyle münasebetsizlikler müzik diye yutturuluyor ki böylesini robotlar yapmazdı diyebiliyorum. Şaheser yaratamasalar bile nitelikleri bunca rezil olmazdı diyorum.

Politikaya gelince, robotlar insanlardan kesinlikle daha güvenli olurdu. Örneğin parti üyesi olarak canla başla çalışırlar, açık-gizli çıkarlar uğruna akşamdan sabaha karşı partilere tüymezlerdi herhâlde.

Parti lideri olarak da robotlar insanlardan daha dengeli olurdu. Yakınlarını kullanarak gizli çıkar planları yapmazlar, sahneye çıkardıkları kuklaları oynatmazlardı.

Hele iktidardan düşünce açık-kapalı mızmızlanmaz, gizli işler çevirmeye kalkmaz, sonsuza dek çenesini tutar, hurdaya çıkmaya itiraz etmezlerdi.

Herkes de kurtulurdu.

Diriliş Nasıl Olur?

"Diriliş" diye bir deyim kullanılıyor. Yeni doğmuş canlının durumu böyle anlatılamıyor. Öldükten sonra "diriliş" olacak. Eski deyimi bizde "basübadelmevt" idi. Hatta Tolstoy'un ünlü bir kitabının da ilk çevirisi bu adla çıkmıştı.

Bu sözcük en çok siyasi mevtalara, yani politika ölülerine yakıştırılıyor. Eğer yine uyanıp da sahneye çıkarsa... Bazı "siyasi mevta"ların dirilişe geçmesi için demokrasi borazanlarının öttürülmesi gerekiyor.

Bu borazanı duyan mevtalar diriliyor, yürüyüşe geçiyor. Kimisi gün ışığında yürüyor, kimisi de çaktırmadan gece karanlığında.

Ya politika ölümleri hangi nedenlerden kaynaklanıyor? Politik yanlış ille de her zaman öldürücü olmuyor. Suç işlemek de öyle... Suç işleyen bazen yaşıyor ama bazen de ölüyor.

Ölülerin bazısı diriliyor... Bazıları birkaç kez diriliyor. Ya işlenen suç nasıl anlatılabiliyor?

"Tüm ahlak değerlerini çiğneyen vicdansızca bir yarar güdücülük, hiçbir moral düşüncenin durduramayacağı bir iktidar yapışkanlığı."

Bu tanım bu işi çok iyi bilen birisi tarafından yapılmış... Makyavel'dir adı (Niccoló Machiavelli, 1469-1527).

Günah İşlemek

Genç Hıristiyan delikanlı Protestan olmaktan vazgeçip Katolik oluyor. Bir süre sonra dostları kendisine yenilediği inancıyla daha az mı, yoksa daha çok mu günah işlediğini soruyorlar. O da içtenlikle yanıt veriyor:

"Artık daha az günah işliyorum. Ama bu inançtan kaynaklanmıyor. Günah işlemek daha karmaşık oldu da ondan..."

Devlet Adamı

Devlet adamı ile politikacı arasında dağlar kadar fark var. Hesabını yapmak zor ama, çok yanılmadığıma güvenerek yüz bin ya da bir milyon politikacının ancak birisi devlet adamı olabilir derim. O da belki.

Politikacı nasıl ortaya çıkar? Ya toplum sorunlarını benimseyen vicdanlı insanlardan ya da çıkar peşinde koşan vicdansızlardan.

"Devlet adamı"nın nasıl yetişeceğine gelince: "Büyükannesinden başlayarak" yetiştirilir.

Orta yaşa gelmiş ya da orta yaşı geçmiş, hiçbir temeli olmayan sıradan vatandaş olsa olsa politikacı olabilir, devlet adamı değil.

En tehlikeli politikacı ise, başka ülkelerin cinayet tüccarlarına simsarlık eden oy şaklabanları.

GALATA KÖPRÜSÜ'NÜN KURTULUŞU

Saygı ve sevgiyle bağlı olduğum bir eski dostun sözünü açacağım. Kendisi dünyaya benden dokuz yıl daha önce gelmiş bulunmaktaydı. Şu sıralarda 88'inci baharını yaşamakta olan bu sevgili dost, acımasız kararlarla oradan oraya sürüklenmekte ve geleceği karanlıklara gömülmektedir.

Sanırım ki sözünü ettiğim dostun eski Galata Köprüsü olduğu anlaşılmıştır.

12 Nisan 1912 doğumlu eski Galata Köprüsü'nün ertesi günkü gazetelerde yayımlanan açılış haberi şöyleydi: "Dün İstanbul ile Galata'nın vasıtai müruriyesi (geçiş aracı) olan Cisr-i Cedit (yeni köprü), mahalli mahsusunu yeni köprüye tamamiyle terk eylemiştir."

Eski Galata Köprüsü anı hazinemizin değerli bir mücevheridir. Hangi İstanbul çocuğu süslü parmaklık levhalarındaki sekiz köşeli deliklere kafasını sokmamıştır? Dubaların altındaki "yeşil denizde" oynaşan balıkları seyretmemiştir? Bu sevgili köprü İstanbul'da ben akranların yaşayışının bir parçasıydı.

Bu köprünün 10 yıl önce Eyüp'e kaydırılması söz konusu olmuştu. Üzülerek belirtmek zorundayım ki ben daha o zaman bu düşüncenin saçmalığını gazete yazılarımda anlatmış ve bu dubalı köprünün orada "bok

barajı" (özür dilerim) olacağını belirtmiştim. 10 yıl sonra anladılar.

Anıtlar Yüksek Kurulu'nun bu köprünün Haliç dışına çıkartılmaması kararı varmış... Varsa eğer bu karar da bilgisizce alınmış, yanlış ve haddini aşan bir karardır. Galata Köprüsü bir bütün olarak, İstanbul içi ve çevresinde hiçbir yere kaydırılamaz. Yerinden kaydırılıp tek bir semte de mal edilemez.

Yapılacak akıllı ve vicdanlı tek iş, köprünün 24 dubasını birbirinden ayırıp, İstanbul'un semtlerine paylaştırmaktır. Şehre renk katacak 24 küçük adacık kurmaktır. Örneğin Boğaziçi koylarının her birine bir adacık hediye edilmelidir. Bebek, İstinye, Tarabya, Sarıyer, Beykoz, Kanlıca'ya... Kumkapı, Ataköy mendireklerinin içine, adaların lodos vurmayan kıyılarına...

İstenirse yap-işlet-devret yöntemiyle dubalar restore edilir. Alt katında kitapçılar, hoparlörsüz müzik çalınan kahveler... Üst katlarında sarmaşıklı, süs fidanlı, çiçekli

restoranlar kurulur. Eski deyimle "lebideryada", yani denizin dudaklarında, denizle kucak kucağa yaşanır. Her semte yeni bir neşe dalgası gelir, zevkine doyulmaz.

Adalara yakışacak adlar hazır bile... Orhan Veli, Neyzen Tevfik, Eşref Şefik gibi... Galata Köprüsü'ne de, yaşayan (ve yaşamayan) insanlarımıza da kadirbilirlik böyle olur.

Hem zaten demeniş miyiz, "Eski ayları kırpar, yıldız yaparlar" diye... Bu da odur işte.

Doruktaki Eşler

Devletimizin doruklarında görev almış iki zatın eşlerine ömrüm boyunca saygı duydum.

Mevhibe İnönü, hem başbakan, hem de cumhurbaşkanı olan İsmet İnönü'nün eşiydi. Hafif gülümseyen çehresiyle, sakin ve çekingen yaşayışıyla bende saygıdan başka hiçbir duygu uyandırmadı.

Başbakan Adnan Menderes'i hiç sevmedim ve övmedim (oğlunu da)... "Sabık başbakan olmayacağım" deyişiyle, Bayar'la paylaştığı diktatörlüğe kayışıyla, 27 Mayıs'a çanak açışıyla feci yanlışlıkları var.

Ancak Adnan Bey'in eşi Sayın Berrin Menderes'e büyük saygı duydum. Hiç ortalığa çıkmadı. Başına gelen büyük felaketlere sonsuz sabır ve metanet içinde katlandı.

Aradan yıllar geçti. Sonraki başbakan ve cumhurbaşkanlarımızdan birinin sayın eşi mankenlerle birlikte podyuma çıktı. Hep ortalıkta dolaştı. Eşi öldükten sonra da gece kulüplerini dolaşmakta ve oralarda puro içmektedir.

Tereddüt ediyorum. Ne diyeyim? Acaba bu değişmeler ülkemiz çok ilerledi de ondan mı oluyor? Bu hanımefendi hakkında nasıl duygular beslemem gerektiğini bir türlü bilemiyorum.

Dostlarıma soracağım.

Gece Sessizliğinde

Saat gece yarısını çoktan geçmiş... Sabah yaklaşıyor... Gece zifir karanlığı. Ortalık iyice sessiz ama bir istisnası var. Adamın biri bağıra çağıra şarkı söylüyor. Telefonla şikâyet edenler oluyor. Devriye otomobili yetişiyor.

Şarkı söyleyeni susturacaklar ama polisler bir de bakıyorlar ki adamın sırtında koskocaman bir kama saplı... Cinayet bu! Soruyorlar:

"Niye şarkı söyleyeceğine 'İmdaaat' diye bağırmadın?"

Yanıt kısa:

"Gelmezdiniz ki..."

Enflasyon Üzerine

Ben tek bir kuruşun dörtte birine simit alınan bir kuşaktan kalmayım. Yoksa artık her yaştan vatandaşın anlaması için bir kuruş bir liranın yüzde biriydi demem mi gerekiyor?

Bu nedenle enflasyon fıkralarına bayılıyorum. Hele başka ülke kaynaklı olursa... Kazığı hep bizim hükümetler mi atacak? Başkaları da atsın...

Atmıştı da... Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Almanya'da öyle rezil bir enflasyon yaşanmıştı ki insanlar feleğini şaşırmıştı. Maaşını alan ancak bavula sığdırabiliyordu. Ama bu parayla ertesi gün bir bira içemiyordu.

O ünlü Alman enflasyonu sırasında birisi akşam vakti Gasthaus'tan içeri girip bağırıyor:

"Heeey! Bir dolar dört yüz bin mark oldu!.."

Öteden ünlü komedyen Karl Valentin değerlendirme yapıyor:

"E canım! O bok dolar da daha fazla etmez ya!"

GEÇMİŞİNİ SAKLAMAYAN POLİTİKACI

1984 yılında Birleşik Amerika'ya gitmeden önce okuduğum kitaplarda olağanüstü ilginç bir bilgi yakalamıştım. Şehirlerden biri bir genelev "mama"sını belediye başkanı seçmişti.

San Francisco'ya varır varmaz bu şehrin hangisi olduğunu öğrenmeye giriştim. Talih çok yardımcı oldu. Bu şehir San Francisco Körfezi'ndeki Sausolito idi.

Ne yazık ki hanımefendi başkanı ziyaret edemedim. Madam Mayor Sally Stanford üç yıl önce ölmüştü.

Ertesi sabah erkenden gemiyle Sausolito'ya gittim. Aradığım belgeler onun eseri olan görkemli kitaplıktaydı. Taksi şoförüne sordum: "Mrs. Sally Stanford'u tanır mıydınız?"

Anlattı:

"Nasıl tanımam! Ben burada 42 yıllık şoförüm. Onu çok arıyoruz. Her yönden olağanüstü bir insandı. Her işini en iyi yapan oydu."

En ciddi kaynak Sally Stanford'un yazdığı otobiyografisi... Anlatıyor: "Nasıl Mr. Ramsey, Canterbury Başpiskoposu olmak için yola çıkmadıysa ben de 'mama' olmak için yola çıkmadım. Sanırım ikimiz de kendimizi sonunda öyle bulduk.

Hiçbir genç kız, 'İşte bu mamalık bana göre iş! Ben mama olacağım,' demez. Mamalık tıpkı Stanford Üniversitesi'nde dekan olmak gibi başa gelen bir şeydir."

Sally San Francisco'daki "ev"lerini anlatıyor: "Eğer buraları üzgün kocalar ve hayal kırıklığına uğramış âşıklar için olacaksa, en parlak yerler olmalıydı. Meslekte hep, yaptığı işi üst düzeyde bilen, en iyi kızlarla çalıştım. Amatörleri kesinlikle yanıma yaklaştırmadım."

Muhabbet tellallarıyla zorlukları şöyle özetliyor: "Bir kaplumbağanın müziğe ihtiyacı ne ise, bir fahişenin de pezevenge ihtiyacı o kadardır. Ama bundan kurtulamıyorlar."

Konuklarını da dört sözcükle tanıtıyor: "Çoğu kurt kılığında kuzuydu."

"Günümüzde astronot seçiminde gösterilen dikkat, benim titizliğimin yanında önemsiz kalır. Personelimi çok iyi seçerdim," diyen Sally ekliyor:

"Kızlarımın müstehcen fıkra anlatmasını kesinlikle yasak ettim. Müşteriler bundan tiksinirdi. Anladım ki

erkekler aile kadınlarının edepsizliğinden, bizim sektör kızlarının ise inceliğinden hoşlanıyorlar."

Sally'nin müzmin ve ayarsız içkiciler konusundaki düşünceleri gerçeğin ta kendisi:

"Sarhoş en büyük saygıyı böyle evde göreceğini sanır. Oysa genellikle geliş amacını yerine getiremez. Çok eski müşteri değilse hemen dışarı atardık. Bunlar şövalye pozunda gelirler. Kızlara buraya nasıl düştüklerini sorarlar."

Sally bunun peşine hemen: "Eşşekler!" diye ekliyor.

"Mama"lığı Terk

Sally 1949'da uzun yıllar süren "mama"lığını terk ediyor. Yeni işi olan restoranda lezzetli yemekler ve nefis şaraplar sunuyor. Elbet yine başarı peşinde:

"Öbür temel iştihaya hizmet ederken sağladığım başarıyı bu işte de sağlamalıydım. Zaten erkekler sekssiz yaşamayı yemeksiz yaşamaktan daha uzun sürdürebiliyorlardı. Ben onların en sevdikleri 'kapalı salon sporunu' geliştirdim."

Sally, San Francisco Körfezi'nin inci kenti Sausolito'da Walhalla Restaurant'ı açmış. Yeni işinde çevreyle kaynaşma dönemini başlatıyor. 1962 yılında belediye meclisi üyeliğine adaylığını koyuyor.

Dostları, "Yapma! Düşman kazanırsın," diyorlar. Dinlemiyor. Kadınlar toplaşıp, "Eskiden fahişe çalıştıran birisi bu işi yapmamalı. Erkekler engel olmazsa, biz süpürge sopalarıyla engel oluruz," diyorlar.

En kibar karşı koyuş ise şöyle: "Liz Taylor nasıl Vatikan'a elçi olamazsa, o da burada belediye meclisi üyesi olamaz."

Zafer Yılları

Bundan sonra Sally'nin sabır ve zafer yılları başlıyor. 1962, 64 ve 66 seçimlerini çok az farklarla yitiriyor. 1966'da yaşamını anlatan kitabı bütün açıklığıyla yazıyor, kitap best seller oluyor. 1974 yılında 70 yaşındayken doğum gününde onuruna gösteriler düzenleniyor. Altıncı denemede, 72 yılında belediye meclisi üyeliğine seçiliyor. Büyük zafer belediye başkanı olduğu 1976 yılında...

Diyor ki: "Düşmanlarım benim geçmişimin onların geleceğini tarumar edeceğini düşündü. Yanlıştı."

73-77 arasında yedi kez kalp krizi geçiriyor. Hiç önemsemiyor. Görevini canla başla çalışarak yapıyor.

Los Angeles Times 16.11.1977 günü yazıyor: "Sabık mama bir daha dünyaya gelirse Birleşik Amerika devlet başkanı olmayı umuyor."

Yıl 1981, yaşı 78'e varıyor. Gazeteler ölüm haberini veriyor:

"Sally Stanford için ışık söndü."

Parti Liderlerine Ders

Sally "mama"lık için ana özellikleri şöyle sıralıyor:

"Cesaret... Herkesten şüphelenmek, müşterinin her zaman haksız olduğuna şaşmaz bir inanç, ilk yardım

bilgisi, jinekoloji bilgisi... Judo..." Özelliklerin en önemlisini belirtiyor: "Engin mizah anlayışı..."

Bu temel yeteneklere iyi bir "mama"nın eklemesi gerekenler: "Kadın psikolojisi, çabuk sarhoş tedavisi, muhabbet tellallarıyla baş etmek için gerekli bilgiler... Çünkü muhabbet tellalı fahişenin ayrık otudur."

Sally en parlak eki şöyle yapıyor: "Zaten bir siyasal parti lideri de bu yeteneklerin bir kısmını kullanır."

Bana göre dünya siyasal parti liderlerinin çoğu Sally'ye feda olsun!

BİR BÜYÜK DOLANDIRICI

1933-34 yıllarında koca Fransa'yı bir dolandırıcılık olayı temelinden sarsmıştı. 1933 yılı Aralık ayında patlak vererek ortaya pisliklerini saçan olay, bir (evet tek bir) bankanın batırılmasıydı. Fransız uyruğuna geçmiş olan Rus kökenli iş adamı Stavisky, Crédit Municipal de Bayonne Bankası'nı kurmuş, bankası adına karşılıksız mevduat sertifikaları düzenlemişti.

Olaya Stavisky'nin parlamento çevrelerinde ilişkili olduğu kimselerin ve kamu görevlilerinin adları karışmıştı. Yüksek düzeydeki basın mensuplarının da...

Çok sayıda sanık mahkeme huzuruna çıkarıldı.

Bu dramatik olayda beklenmedik bir gelişme oldu. 9 Ocak 1934 günü Stavisky öldü. İntihar ettiği yolundaki resmî açıklama çok kuşkulu bulundu. Pek çok karşıt sokak gösterisi düzenlendi. Parlamentoya karşı şiddetli basın kampanyaları yürütüldü.

6 Şubat 1934 günü büyük ayaklanma oldu, iktidar rüşvetçilikle suçlandı. Soruşturmada görev alan danışman Albert Prince'in kuşkulu ölümü (intihar mı, cinayet mi diye) yeni dalgalanmalara yol açtı.

Fransa'yı derinden sarsan bu olay sonunda Stavisky dünya dolandırıcılık tarihinin doruğundaki yerini aldı.

Bana bile tuhaf geliyor, ben henüz 12-13 yaşlarındayken bu olayı gazetelerde okuduğumu unutmamışım.

Şimdi çıkarabildiğim sonuç şudur ki Stavisky, dolandırıcılığın doruğundaki yerini boşaltmak, o onurlu yeri yeni gelecek olanlara terk etmek zorundadır. Çünkü Türkiye'den gelecek olanlar var.

Mahşerleşen Ankara

Ankara'ya ilk gidişim 1938 yılındaydı. Lise öğrencisiydim. Bahçelievler semtinde, gerçekten de bahçe içinde iki katlı bir evde, aile yakınımız Binbaşı Necati Tacan beylere konuk olmuştum.

Demek ki başkentimizi 62 yıldır ziyaret eder dururum... Sürekli olarak.

Son haftalarda yine birkaç kez günübirlik Ankara seferlerim oldu. Yıllardır nüfus artışını gözlüyordum ama, son gidişlerimde Ankara'yı büsbütün mahşerleşmiş bulmaya başladım.

Tüm dünya şehirlerinin kuruluş ve yaşamını sürdürme özellikleri bulunur. Şehirler sanayi, liman, ticaret gibi işlevlerinin ne olduğuyla anılırlar. Essen, Rotterdam, Milano gibi... Pekiyi de dört milyon nüfuslu bu Ankara ne şehri ola ki?

Anladım, üniversiteleri de, tiyatroları da var... Anladım, başkenttir. Anladım ama bu dört milyon nüfus ne aşkına Ankara'ya yığılmıştır?

Anlaşılan bu dört milyon nüfus yığılmasının asıl nedeni yine kötü politikalarımızdan kaynaklanıyor. Kimin ne iş yaptığı bir araştırılırsa iyi dersler çıkar sanırım.

Utanmak Üzerine

Çinlinin biri yağlıboya tablosunu yaptırmak istiyor. Üstelik "şaibeli" de birisi... "Sureti hak"tan görünmüş ama, aşağıdan da hak yemiş, yakınlarının dolandırıcılığını gizli gizli körüklemiş...

Seçtiği ressama istediği ücreti soruyor. Adam az ücret istediği hâlde yarısından fazlasını vermiyor. Neredeyse fırça, boya ve karton parasına bile yetmeyecek...

Ressam razı oluyor ama resmi ucuz bir kâğıda ve mürekkeple yapıyor. Üstelik adamı önünden değil sırtından gösteriyor. Resmi gören müşteri bağırıyor:

"Neden beni yalnız arkamdan gösterdin?"

Ressam:

"Düşündüm ki insanların yüzüne bakmaya utanırsın..."

İşteee! Fıkra böyle olmalı... Binlerce yıl eskimemeli... Günümüzdeki bazı kişilere de tıpı tıpına oturmalı.

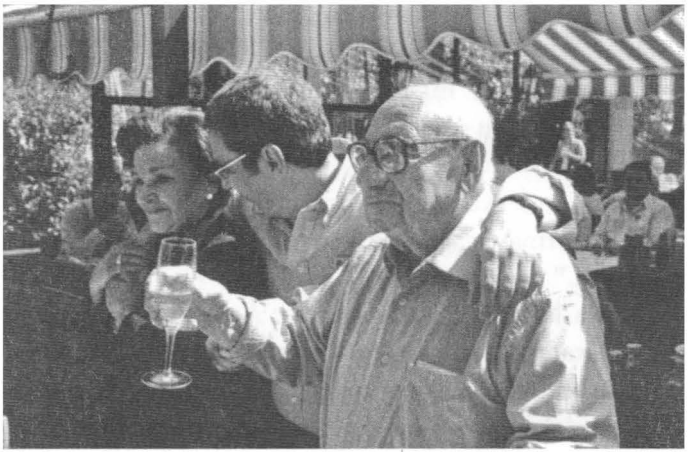
Zaman Çalmak

Başkalarının zamanını ziyan etmek, hele bile bile ziyan etmek bir hırsızlık biçimi sayılsa yeridir.

Oysa ceza kanunumuzda maddesi olmadığı için utanmadan yapılmaktadır.

Savaşlarda zamanı kendi tarafı yararına işletmek, karşı tarafı mahvetme planının bir parçasıdır. Ancak öldürmenin doğal olduğu bir mekanizma içinde zaman çalmanın suç olması yok olur gider.

Futbolda da zaman çalmak, taktiğin bir gereğine dönüştürülmüştür. Ancak topu boyuna taca atarak

çamura yatan o çamurdan kalkmasa da olur. Çünkü bu davranışa "sportif kirlilik" bulaşır.

Ders Almalı!

Karganın yürüyüşü pek afilidir. Bu yürüyüşüyle de ünlüdür. Anlatılır ki saksağan karganın yürüyüşünü kıskanır ve taklit etmeye çalışırmış. Ama bu münasebetsiz heves yüzünden kendi yürüyüşünü unutur, bir daha yürüyemez olurmuş.

Oysa eşek, saksağan gibi bir aşağılık duygusuna düşmez... Atın gururlu yürüyüşünü taklit etmeye çalışmaz. Çünkü bilir ki hoş gözüksün ya da gözükmesin, herkes kendisine ait olan özelliklerle kişilik bütünlüğü oluşturur. Kişiliklere yama yapılamaz.

Bilir ki yürüyüşü dâhil her şeyi eşekçe olmalıdır.

Aldatmak

Adam çapkın mı çapkın... Karısı ise adamın bu huyundan bezgin mi bezgin... Sonunda kocasına dayatıyor:

"Ben artık katlanamayacağım... Ya bana beni bir daha aldatmayacağına namus sözü verirsin... Ya da boşanırız."

Adam kabul edip, söz veriyor. Ama aradan bir süre geçince kadın adamı bir kadınla suçüstü yakalıyor. Üstelik cüce bir kadınla... Bağırıyor:

"Sen değil miydin bir daha beni aldatmayacağına söz veren?"

Adam sakin ve pişkin:

"Tabii karıcığım, bendim. Ama görüyorsun ki ufak ufak bırakmaya başladım..."

BEŞİNCİ BÖLÜM

AYNALAR
(2002)

HANIMLARA SAYGI

Eskiden bir gazetede başka bir gazetenin sözü edilirken "refikimiz" denirdi. "Arkadaş, yoldaş" anlamına gelirdi bu sözcük... "İnce" idi bir zamanlar gazeteler arası ilişkiler.

Evet efendim, Milliyet refikimizde bir dizi yayımlandı: "Eyvah! Yaşlanıyorum!" dizisi bu!.. Yazan da güzel mi güzel, minicik bir hanımefendi: Elif Koray. Ne de güzel toparlamış konuyu.

Benim de bu konuda elbet söyleyeceklerim var... Hele epeyce (!) kıdem kazanmış yaşımdan sonra deneyim aktarmak borç oluyor. Benim karşı koyacağım ilk yorum yaşlanmanın "Eyvah" ile karşılanması... Nedeni çok basit: Şimdi bana örneğin Hızır gelse de beni istemediğim hâlde gençleştirmeye kalkışsa! Hemen haykırmaya başlarım: "Eyvah! Gençleşiyorum!" diye.

Önce bir hatırlatma: Tıp bilimine göre insan doğduğu anda ölmeye de başlar. Sanırım hücreleriyle demek isteniyor... Öyleyse biz ölüme hiç de yabancı değiliz. Hem ruh ölümü başka, ten ölümü başkadır! Unutmayalım!

Ama bir insanın asıl acınası yanı tensel ölümü değil, ruhsal ölümüdür. Bedeniyle daha yaşarken, ruhunu miskinleştirmesidir.

Akla takmak, tutturmak deniyor ya! Sanılıyor ki takılmalar körlemeden olacak... Rasgele... Ne takılırsa...

Olmaz ki! Akla "ne"yin takılacağını "seçmek" borç. Akıllarına takmışlar, "30 yaş sendromu" deyip duruyorlar.

Bu zevat ya yaşamın ne demek olduğunu bilmiyor ya da hesap bilmiyor.

30 yaşın sendromu mu olurmuş?

40'ın, 50'nin de olmaz. Bu yaşlarda sendroma tutulmanın hastalığı yaştan değildir, düşünce zafiyetindendir. 60 ve 70 yaşlarında olduysa erkendir. 80'de olabilir de, olmayabilir de... 90 zamanıdır sanırım.

"Bir hanımın cazibesi (çekiciliği) belirli yaşlarda azalır," diyen, incelikten uzak bir sanı edinen nasipsizlere rastlanabiliyor.

Bir hanımın gözlerinde, sözlerinde ve edasında var olan çekicilik yaşadıkça sürer. Yaş sayısı bu yöndeki hoşluklarını hiç etkilemez. Güzellikle hoşluğu, yani hanımlığı birleştirebilenlerin çekiciliği ömürleri boyu azalmaz.

Güzel bakmıyorsa, hoş konuşmuyorsa, hani o "eda" dediğimiz ruhun bedene yansımaları sihirli değilse, o zaten hanım olmamıştır... Olamayacaktır da... Heykelimtrak görsel güzelliği varsa bile onun cazibesi olamaz. O hanım değildir.

Onun genç bedenine "hâllenen" erkek ise, damızlık bile olamaz. Böylesinin dölünden aptallık bulaşır.

Üstelik unutulmamalı! Bir hanımın yüreklere anlaşılmadan giren yanları gözlerle görülmez. Hatta onun da gözlerinin arkasında olanlardır.

Hanım sıfatına layık bir kadının yaşlanması şarabın yaşlanması gibidir. O tıpkı şarap gibi her geçen yıl yeni ve başka zevkler armağan eder. Bu gelişmeyi ancak "erbabı" izleyebilir. Kelle hamalları bunu anlamaz.

Ama öyle dişiler de vardır ki biraya benzer. Kapağı açılınca köpürür ve lezzetini kaybeder. O başka!

Uzaklardan Mektup

Yaşlandıkça hangi korku ağır basmaya başlıyor? Yaşamı terk etmek mi? Yani ölmek mi?

Ölme korkusunu abartmakta bir saçmalık var. Evet... Hâlâ yapacak bazı işleri olduğuna inananların gitmek istemeyişine bir itirazım yok... O işleri bitirmek içinse, haklıdır ve akıllıcadır.

Ama korku niye? Öbür taraftaki yaşamda ceza görmekten mi? Her türlü haltı işlediği hâlde cehennemde yanmaktan mı? Meheldir... Korksunlar! Ödleri bile kopsun böyle vicdan fukaralarının.

Ölmekten korkmak saçma mı saçma... "Oralarda" neler olduğunu, yaşamın nasıl süreceğini bilen yok ki... Yani kim "çok uzaklara" giden bir dostundan mektup aldı? Kim? Kim örneğin şöyle yazdı: "Hani siz beni Bebek Camisi'nden yolcu etmiştiniz ya! Ben sizden ayrıldıktan sonra iki melek tarafından göklere uçuruldum. Hem bu uçuş öyle keyifli ki... İnsan vücudunu dünyada bırakıp da ruh olunca müthiş hafifliyor. Hoşlandım bu uçuştan... Sonra hep böyle olacakmış. Meleklerden birini akşam yemeğine davet ettim. 'Nereye çağıracağımı bilmiyorum. Ben henüz buraların yabancısıyım,' dedim. Ne de güzel kahkahalar attı..."

Bu mektup bitmek bilmeden sayfalarca sürüp gidiyor. Anlaşılan cennete gitti. İşi gücü yok. Yine de sabırlı olup, gidenlerden haber beklememek gerekir. Ya haber gelir ya da haberi bekleyen gider oraya.

Yolun Yarısı Kaç?

Cahit Sıtkı Tarancı'nın (1910-1956) bir şiiri en unutulmazları arasındadır: "Yaş otuz beş, yolun yarısı eder. Dante gibi ortasındayız ömrün," diyordu.

Değerli şairimiz gencecik, daha 46 yaşındayken yaşamını yitirmişti. Onun bu değerlendirmesi sadece şiirseldir. Evet, şiir olarak çok güzel söylenmiştir ama sadece şiir olarak... Bilerek değil... Kendisi 70'inci yılını yaşamamıştı ki yarısının 35 olduğunu bilsin.

Ben bu satırları yazarken şiirin güzelliğinden tenzilat yapmış olduğum sanılmasın. O anlatım güzelliği şiirde yine kalır, ben dokunmuş olmam. Amacım şiirin güzelli-

ğini dokunulmazlığa çıkarmaktır. 35 yaşın sahiden yolun yarısı olduğunu sanıp zırlayanları uyandırmaktır.

Ben 15 yıl önce, Cahit Sıtkı'dan esinlenerek "yaş 65 yolun yarısı eder," diye yazmıştım.

Binbir kez anlatmaya sıkılmadığım, hayatımın özeti olan bir kanım şöyle:

"Zaman hiçbir zaman 'geç' değildir... Hiçbir konuda... Ama bazen çabuk ölünür. Oysa insan olarak görevimiz, öleceğimize göre değil, yaşayacağımıza göre yaşamaktır."

Yasaklama

Muttalip Bey uzun bir aradan sonra, gençliğinden beri kendisine bakan doktoruna gitti. Analizlerini, elektrolarını götürdü. Doktor muayene edip dokümanları da inceledikten sonra kararını bildirdi:

"İçkiyi hemen keseceksiniz. Sigara günde beş taneden fazla yok! Yemeğe gelince, kesinlikle azaltacaksınız!" Sonra da gözlerinin içine baka baka ekledi:

"Sevişmeyi de..."

Muttalip Bey:

"Teveccühünüz..."

YENİ YILLAR!

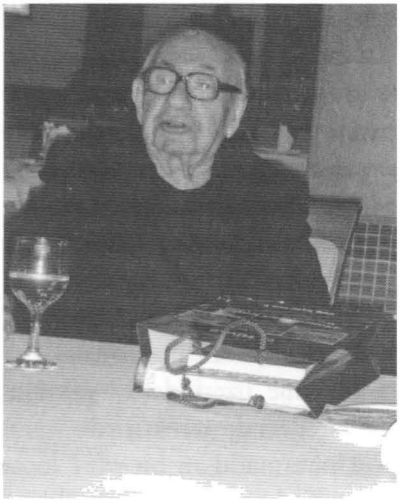
Yine yeni bir yıl başlıyor. Yine yeni bir yılın birinci gününü geçireceğiz, sonraki günler ise zincirin halkaları gibi dizilecek.

Önce dünyanızın kendi ekseninde dönerek gece ve gündüz farkı yaratmasına bakalım. Dünyanın kendi çevresinde dönüşü bir günde tamamlanır. Güneş yörüngesindeki dönüşü ise 365,25 günde biter. Mevsimlerin de bağlı olduğu bir yıllık zaman ölçüsü dünyanın güneş yörüngesinde yine aynı noktaya gelişinden kaynaklanır. Ancak 365'ten fazla olan 0,25'in hesabı karıştırmasını önlemek için her dört yılda bir şubat ayına bir gün eklenir. Hesap denkleştirilerek karışıklık önlenir.

Önemli olan dünya takvimidir, ay takvimi değil... Zaten tüm bitkiler ve canlılar da dünya takvimine uyarak yaşarlar.

Çiçekler iklim oynaklıklarından kaynaklanan ufak farklarla yılın aynı zamanında açarlar. Ayılar kış uykusuna yatmayı, kediler martta azmayı savsaklamazlar.

Gökyüzü elemanlarının yaramaz çocuğu aydır. Dünya yörüngesinde dönüşü 29,5 gündür. Dünyanın hareketleriyle hiçbir sayısal ilişkisi yoktur. Ay hareketlerine bağlı olan Hicri takvim bu yüzden sanki mevsimlerle saklambaç oynar.

İnsanlar takvim kullanmaya mahkûmdur. Bütün dünya insanları yıllar, günler, saatler konusunda anlaşmak zorundadır. Hele dünya artık iletişim araçlarıyla bütünleştikten sonra, ortak zaman birimleri kullanmaktan hiçbir toplum kaçamaz... Kaçarsa kopar.

Bazı bilgisizler yeni yıl kutlamasının Hıristiyanlıkla, Hazreti İsa'nın doğumuyla ilişkili olduğunu sanırlar. Her ne kadar milat sözü kullanılıyor ise de birinci bin yılın başı Hazreti İsa'nın doğumundan yaklaşık dört yıl sonradır. Dolayısıyla yılın birinci gününün hiçbir dinle ilişkisi yoktur.

İnsan yaşamının pek çok konusu hesaba bağlıdır. Tarihler olaylara bağlı olabilir de, olmayabilir de... Günü 24'e bölenler eski Mısırlılardır. Nedeni bilinmez, 30'a bölseydiler öyle kalacaktı. Yılın 12 aya bölünmesi de buna benzer.

Durmadan uzayıp giden "zaman"a bazı çizgiler çekmek şart! Birimlemek, ölçümlemek şart... Yoksa zaman içinde kendimizi kaybederiz. Bu akılsızca şaşkınlık zaman içinde kaybolmaktan doğar.

Loca Çocukları

Vaktiyle öyle sinemalarımız vardı ki localarında aşk yapılırdı. Dört kişilik koltuk fiyatına olan localar bütçesi sınırlı insanlar için yine de tek çözüm idi.

Bu sinemalardan biri Sultanahmet'te tramvay yolu üzerindeki bir yokuşta, biri Gedikpaşa'da bulunuyordu. İstiklal Caddesi'nde sinemaya yalnız da gidilebilirdi. Çünkü kapısında bekleyen "duvar çiçekleri" locaya birlikte girmeye hazır olurdu.

İskemle üzerindeki "yakınlaşmalar" bazı cambazlık maharetleri de gerektirirdi.

Unutamadığım bir olay locada gebe kalmış bir genç kızın mahkemeye düşen davasıydı. Saygıdeğer hâkim beyin bu işe aklı yatmamış, yerinde keşif ve tatbikat yapılmasına karar vermişti.

Üzgünüm... Bu keşif ve tatbikatın nasıl yapılıp nasıl sonuçlandığını bir türlü öğrenememiştim.

Satıcı Sabrı

Amerika'da "satıcı" denen tip bizde henüz pek bilinmiyor. Onlar bizim seyyar satıcılara benzemez ama yine de gezgindirler. İşlerini iyi öğrenmiş, bu işe yatkın kişilerdir.

Şarap satıcısı, restoran sahibine incelikle yaklaşarak soruyor: "Şu nefis kırmızı şaraptan birkaç şişe almaz mısınız?" Patron: "İstemem!" Satıcı: "Pekiyi... Ama hiç olmazsa tadına bakınız!" Patron: "Ağzıma koymam." Satıcı: "Öyleyse hiç olmazsa koklayınız!" Patron: "Tek

söz daha söylersen, seni merdivenden yuvarlarım." Satıcı: "Ama yine de..." diyecek oluyor. Gerçekten de merdivenden aşağı yuvarlıyorlar.

Aşağıda zahmetle ayağa kalkan satıcı üstünü silkeleyerek diyor ki: "Kırmızı şarap konusundaki düşüncenizi anladım... Gelelim beyaz şaraba..."

ŞİŞMANLIK TEHLİKESİ

Şişmanlar konusuna girelim desem pek anlaşılmayacak... "Dobişler" dersem belki daha kolay anlaşılır.

Dünyada bir yandan açlık sorunları yaşanırken, öte yandan bir başka dert, yeni sorunlar yaratıyor... Ne denli garip görünürse görünsün, dünyanın yeni derdi insanların aşırı şişmanlamasıdır... Yani çok kişinin artık "dobiş" sınıfına geçmesidir.

Amerika'nın Bilimin Geliştirilmesi Örgütü (AAAS) yıllık toplantısında dobişliğin küresel salgına dönüşmesi konu edilmiş... Anlatılmış ki bu salgın endüstrileşmemiz ve yoksul ülke toplumları için de ciddi tehlike oluşturuyor.

Geri kalmış ülkelerde şimdiye kadar önemli sayılan yetersiz beslenme, salgın hastalıklar gibi sorunlara şimdi de aşırı şişmanlık ekleniyor. Nedenleri arasında hızlı şehirleşme, değişen besin endüstrisi koşulları, bedensel çalışmaların azalması, boş zamanların artması gösteriliyor. Araştırmacılar, hâlâ açlıkla savaşan ülkelerde bile aşırı şişmanlamadan doğan hastalıkların arttığını saptıyorlar.

Şişmanlamanın en önemli sebeplerinden birisi televizyon karşısında geçirilen uzun saatler... Amerika'da günde 10-12 saat televizyon karşısında, üstelik kuruye-

miş, cips gibi çerezleri zıkkımlananlar 200 kilo sınırını bile kolay aşıyorlar. Ben Birleşik Amerika sokaklarında gördüğüm kadar vahşileşmiş şişmanları başka ülkelerde görmedim.

Şişmanlamayı doğuran nedenler arasında önemli bir başka etken ruhsal sıkıntılar... Yetiştiğim evlerde eski bir deyim bazı şişmanlar için "gam eti bastı" biçiminde kullanılırdı. Yani kısacası "üzüntü şişmanlatır" demekti.

Gerçekten de bilimsel bir araştırmada aynı koşullarda bakılan ve beslenen farelerden her gün kedi ile korkutulanların ötekilerden fazla şişmanladığı kanıtlanmıştı. Çünkü metabolizma bozuluyordu.

Alınan besinlerin uğraşlarla yakılması hesabını iyi bilmek ve yapmak, her aklı başında insanın ciddi görevidir... Kendisi ve yakınlarına karşı...

Şimdi kuşkuyla sormak haktır ki ağırlığı benim gibi son yarım yüzyılda 62 ile 100 kilo arasında oynamış birisinin akıl vermeye yeltenmesi münasebetsizlik değil midir?

Değildir... Biz hocalardan da hep böyle akıllar aldık. Yaptıklarını değil, dediklerini yaparak.

Deneme

Plastik cerrah çok ünlü... Ameliyat ettiği hanımın yüz ve gerdanında tek bir kırışık bırakmadığı gibi, öyle minik ve güzel bir burun, öyle rüyalara daldıran dudaklar yapıyor ki aynaya bakan hasta neşesinden yerinde duramıyor. Ama insan huyu bu! Yetinmiyor... Yeni isteklerde bulunuyor:

"Bana, iri iri bakan gözler de yapabilir misiniz?"

Doktor, "Olur," diyor.

Ve hesabı uzatıyor.

Araştırma

Ünlü Fransız şair Verlaine sürekli olarak ruhsal ve maddesel sıkıntılar içindedir. Belki de bu yüzden kendini zaman zaman içkiye vermektedir. Çoğu zaman da parası yoktur. Bir gün yine alıştığı meyhanesine girip, telaşla ceplerini karıştırır. Meyhaneci ne yaptığını sorunca da der ki:

"Anlamadın!.. Canımın içki isteyip istemediği araştırması yapıyorum."

Promosyon

Eczanenin kapısını açıp içeri giren hanımın güzelliği içeridekileri hayran bıraktı. Eczacıdan otomatik basküle atacağı metal markalar aldı. Markayı delikten atıp, basküle çıktı.

Sonuçtan hoşlanmamış olacak ki inip manto ve şapkasını çıkardı. Bir marka daha atıp, sonucu yine beğenmedi.

Süveterini çıkarıp bir marka daha attı. Bu sırada eczacı gelip dedi ki:

"Lütfen devam ediniz... Bundan sonrası müessesedendir."

Zabıt Dili

İki Karadenizli polis... Üniversite amfisi önünde bir ceset buluyorlar. Hemen zabıt tutulacak... Birisi ötekine soruyor: "Üniversite amfisi hangi harflerle yazılır?" Öteki: "Bilmem... Komser Bey'e soralım!.." Beriki: "Bırak şimdi! Adam zaten öfkeli... En iyisi ölüyü çeşmenin yanına götürelim de zaptı orada tutalım..."

HEP MAHCUP OLMAYALIM!

Avrupa'da insan hakları konusunda sabıkası olmayan ulusların hangileri olduğunu şimdi ayırt edemem. Günü gelir araştırırım. Ama bildiğim o ki kalabalık Avrupa uluslarının hepsi bu konuda geçmiş zaman sabıkalılarıdır.

Fransız, İngiliz ve İtalyanların sömürgelerinde yapmış oldukları zulüm ciltlere sığmaz. Alman Nazilerin ise kendi ülkelerinde bulunan Yahudilerden 3,5 milyonunu nasıl kitlesel ve endüstriyel yöntemlerle yok ettikleri unutulamaz. Almanlar bu kırımı hukuk yoluyla yapmış falan değiller, Nazi Partisi çetelerinin gizli marifeti olarak uyguladılar.

İkinci Dünya Savaşı sırasında önemli bir Nazi partili Alman, İsviçre'yi resmen ziyaret ediyor. Konuğa büyük bir binayı gösterip, "Donanma Bakanlığımız," diyorlar. İsviçre'nin denizi olmadığı için şaşıran Alman soruyor:

"Ama deniziniz yok iken Donanma Bakanlığı neden gerekiyor?"

İsviçreli açıklıyor:

"Sizin Adalet Bakanlığı'na niçin gereksinmeniz varsa..."

Naziler yaşama biçimini bile öyle baskı altına aldılar ki "İyi günler" denmesini bile yasak edip, "Heil Hitler!" (Yaşasın Hitler) dedirtmeye başladılar. Şişman Mare-

şal Göring ile sıska Propaganda Bakanı Goebbels, Hitler'den sonraki önemli adamlardı. Göring, Goebbels'e takılıyordu:

"Bu kadar propagandaya karşın, hâlâ 'İyi günler' diyenler var..."

Goebbels:

"Sevgili Führer'imiz yaşadıkça kesinlikle 'İyi günler' söz konusu olamaz."

İkinci Dünya Savaşı sırasında Alman işgalindeki Paris'ten bir tren kalkıyor. Bir Alman bu trene binip bir kompartımana giriyor ve "Heil Hitler" diyerek oturan birini selamlıyor. Ama oturan Fransız, "Bonjour," diye karşılık verince içinden içerliyor.

Ama bir de bakıyor ki Fransız ünlü Alman yazar Schiller'in bir kitabını okumakta... Fırsat bilip Fransız'la dalga geçmek istiyor: "Schiller okuyorsunuz ama, daha 'Heil Hitler' demesini öğrenmemişsiniz!.."

Fransız bunun üzerine Schiller'in uluslararası önemde bir yazar olduğunu belirtip açıklıyor:

"Schiller bütün Avrupa ulusları için eser verdi... Örneğin Maria Stuart'ı İngilizler için, Don Carlos'u İspanyollar için, Wallenstein'i Çekler için, Wilhelm Tell'i İsviçreliler için, Orlean Bâkiresi'ni Fransızlar için yazdı..."

Nazi Alman hırsla soruyor:
"Ya Almanlar için ne yazdı?"
Fransız sakin:
"Die Raeuber'i." (Haydutlar)

Birisi Kurtuldu!

Söze iki Karadenizli diye başlayayım da sonunda hoş bir şey çıkacağı baştan belli olsun.

İki Karadenizli işsiz... Sıkıntıdalar... Aranırken bir başka Karadenizli akıl veriyor: "Gidin Samsun'a... Çarşamba'nın Çaltı Burnu'nda serbest atlar dolaşır. İki tanesini alın gelin, yolunuzu bulun!"

Hazretler gerçekten gidip, iki atı zor bela yakalıyorlar. Yardımlaşarak üstlerine binmeyi başarıyorlar... Ama atlar deli mi deli! Dörtnala koşuyorlar. Birisi tutunamayıp attan düşüyor. Öteki ona bağırıyor:

"Sen yine düştün, kurtuldun... Ya benim hâlim ne olacak?"

Fıkra bitti. Bitmiş fıkraya da ek olur mu? Fıkraya değil ama, yine de ekleyecek konu var. Karadeniz fıkraları sonsuza dek bayatlamaz. Bu anlattığımı Doğan Nadi merhum yarım yüzyıl önce yazmıştı da ondan aldım.

Gelecek Görüntüsü

Dünya ulusları ekonomik güçleri ile bazı sınıflamalara sokuluyor. Sanırım biz son iki yılda bir aşağı sınıfa geriledik. Öte yandan ulusların kafa aydınlıkları bakımından ayrıca başka hesaplarla sınıflandırılması gerekiyor.

Bu konuda ölçülerin biri örneğin eğitim düzeyi olur. Okuma olanakları ve üniversiteleri olur diyeceğim, diyemiyorum. Çünkü sayıları 80'e yaklaşan, belki de geçen üniversitelerimizin içinde aydınlığın değil, karanlığın öncüleri de bulunuyor. Bu üniversitelerin bazılarına öyle kişilerin adları verilmiş ki gençlere örnek olmaları felaket olur.

1933 yılında bir üniversite reformu yapıldı. Bugün artık o 1933 yılının ciddi örneği İstanbul Üniversitesi düzeyindeki üniversite sayımız en çok iki elin (belki de bir elin) parmaklarıyla sayılabilir. Fazlası yok!

İnsan ve Bilgisayar

Evet, biliyorum, matematikte yasaklanmıştır, elmayla armut toplanmaz. Toplanmaz ama, mukayese edilebilir. Öyleyse bilgisayarla insanı karşılaştırmaya da engel bulunmaz.

Bilgisayar çabuk öğrenir, hiç unutmaz. Oysa insan geç öğrenir, hatta bazen hiç öğrenmez. Bilgisayar sabah işine vaktinde gelir. Zaten hep işindedir. Eşiyle kavga edip sinirlenmemiştir. Bilgisayarın "akşamdan kalma" olduğu görülmemiştir. Daha önemlisi ne iş verilirse verilsin, "Aah ah! Ben buralara düşecek insan mıydım?" gibi yakınmalara tenezzül etmez.

Karşıtı olarak denebilir ki insanda edep duygusu vardır, bir yanlışlık yaparsa utanır, oysa bilgisayar hiç utanmaz. Şimdi açık konuşalım. Bilgisayar niçin utansın? Bilgisayar utanacağı bir işi yapmaz ki... Her bilgisayara güvenilir, oysa her insana güvenilemez.

Ama ben yine de insanlardan yanayım. Çünkü kulüp tutar gibi taraf tutuyorum.

Babacan Baba

Babacan "baba" olur mu? Olur ya! Nişanlı kızın babası damat adayını yanına almış, sıcak söyleşiler arasında akıl da vermeyi savsaklamıyor: "Bugün senin en mutlu günün evladım! Bunun kıymetini bil!"

Genç adam şaşırıyor:

"İyi ama efendim, bizim düğünümüz yarın değil mi?"

"İşte onun için ya!"

BAZI SPORLAR

Nazik bir konuya girmek zorundayım. Hiçbir işte kaçılarak çözüm bulunmuyor. Öyleyse kaçmamalıyım. Konu kadın erkek yakınlaşmalarındaki doğrular, yanlışlar... Aslında elbet bilimsel ele alınması gereken bir konu olduğu için, üzerinde (edep dâhilinde) durulmasında sakınca olamaz... Öyleyse başlayalım.

Almanya'da yapılan bir kamuoyu araştırmasında, 18 ve 60 yaş arasındaki 1.000 (bin) kişi ile yapılan soruşturmalardan alınan sonuçlar var. Buna göre sorulanların kadın-erkek yüzde 79'u "birlikte" olacağı kişinin bakımlı olmasını ve iyi kokmasını istiyor.

Konumuz "yatay sporlar"... Öyle futbol gibi 70x105 metre sahada değil, sadece 1,5x2 metre alanda yapılıyor. Hanımların yüzde 72'si, beylerin yüzde 78'i kendisine güvenen oyuncuların tam bir cesaret ve serbestlikle oynadıklarını bildiriyorlar. Futbolda taca çıkmak, auta atmak nasıl olur biliyorum da yatay sporda nasıl olur, bilmiyorum. Ancak futbolda elle oynamak yasaktır, bunda değil...

Çok önemli bir fark bu oyunda ısınma turlarının oyundan çoook daha önemli oluşu... Erkeklerin yüzde 76'sı, hanımların yüzde 69'u bu düşüncede... Yüzde 64 ise partnerin inlemesi, nefes nefese kalması, oh çekmesi

ve hatta hafifçe bağırmasını heveslendirici, teşvik edici buluyor.

Bizim müziğimizde "piş-rev" diye bir başlangıç vardır. Sözcük anlamı "önden giden" demektir. Dilimizde "peşrev" diye de söylenmesine alışılmıştır.

Peşrev, Türk müziğinin en bilinen saz eseri biçimidir. Klasik fasıl müziğinde bu eserin yeri (eğer baş taksimi yapılmışsa) ilk öncedir. Akla koymalıdır ki peşrev çalınmadan "fasıl" başlamaz. Benzeyen bir başlangıç "form"u klasik dünya müziğinde "uvertür"le gerçekleşir.

Yatay sporlarda da sanattan anlamayanların ısınma turu koşmadan maça çıkmaları ilkelliktir. İnsandan gayrı bütün canlılar ısınma turu koşmadan maça çıkarlar... Niye? Çünkü hayvandırlar.

Yüzde 68, o en yakın olunan zamanda bile kulaklara olsun, açık ve edep dışı sözcükler fısıldanmasından hoşlanmıyor. Özellikle hanımlar bu konuda daha duyarlı.

Bu oyunlar hakem olmadan çıkılan maçlar... Kırmızı kart maç sırasında çıkmıyor. Oyun kurallarına aykırı davranışlar basına yansımıyor. En iyi yanı federasyonunun bulunmayışı.

Haklı Çıkmak

Evlilik mutlu başlıyor. Ama aradan aylar, yıllar geçtikten sonra, nasıl başlamış olursa olsun standart biçime geçiyor... Ne demek bu? Değişik yorumlar, zıtlaşmalar ve hatta söylemek istemiyorum ama kavgalar başlıyor.

İlk kavga patlak vermiş... İlk olduğu için de macunlaşmıyor, kısa sürüyor. Genç kadın hıçkırıklarla sarsılarak gözyaşı döküyor. Zavallı acemi... Nasıl ağlayacağını, ne söyleyeceğini de pek bilemiyor. Eşine eski sözlerini, vaatlerini hatırlatmadan duramıyor: "Sen değil miydin dünyayı benim ayaklarımın altına koymaya söz veren?"

İşte bu anda erkeğin verebileceği en gerçekçi, ama en kaba yanıt şu oluyor:

"Ne yani? Sanki başka yere mi koymuşum?"

İlle de bir şeyler söylemek, ille de haklı çıkmaya çalışmak evliliklerin de, her türlü ilişkinin de panzehri bulunmayan zehri oluyor.

Tiyatroda Dekor

Gezginci tiyatro kumpanyaları şehir şehir dolaşırken kendilerini zor taşıyorlar. Dekor taşımaksa zor mu zor. Fransız aktör Saint Allain bu soruna parlak bir çözüm bulmuş... Dekor falan taşımıyor. Yalnız oyun başlamadan önce perdenin önüne gelip, oyun ve sahne üzerine kısa açıklamalar yapıyor ve diyor ki:

"Dekor yapmıyoruz. Bu konuyu siz değerli seyircilerimizin hayalgücüne bırakıyoruz. Böylesi daha iyi."

Gerçekten de ehil seyircinin hayalgücünün dekorsuzluğu sorun olmaktan çıkardığını, bizim Samatya'nın sevgili Narlıkapı Tiyatrosu'ndan bilirim. Bir bildiğim daha var: Çin tiyatrosunda da sahnede dekor yerine. "Burası bahçedir" ve "Burası bir evdir" gibisinden yazılar var... Yetiyor.

İspanyol Usulü

Paris ve Pigal deyince her türlü paralı çapkınlığın yapıldığı yer anlaşılır. Öyleyse hemen vakaya geçilir.

İspanyol kızlarının (!) çalıştığı bir evde tarife belli: Normal yaklaşıma 50 dolar... İspanyol usulü olursa 30 dolar da fark alınıyor. Çapkının biri meraklı ya, 80 doları ödüyor ve odaya giriyor.

Çıktıktan sonra anlamadığı bir konuyu soruyor: "İspanyol usulü dediniz, 30 dolar fark aldınız... Oysa ben hiçbir fark görmedim."

Kız (!) açıklıyor:

"O sırada 'Oley!' diye bağırdım ya!"

Bir Şeyler Olurken

Sanat ve sanatçıya saygı bir toplumun değer terazisine konmasında en önemli mihenk taşıdır. Ancak bir mihenk taşı daha vardır, o da toplumun sanattan anlama düzeyinin mihenk taşıdır. Gelişmemiş toplum üst düzeydeki sanata uzak kalır... Daha açıkçası anlamaz.

Gerçek sanatçıya değil de bezirgân politikacıya hayran olan toplumun o politikacılardan acı kazıklar yemesine de acınmaz. Toplum eğer o düzeydeyse zaten yediği kazığın bile farkına varamaz.

İçten Yanıt

Bir İngiliz aktris hanım... Güzelliğini yıllar geçse de korumayı başarmakta... Bir akşam vakti birdenbire eski bir sevgilisine rastlamasın mı? Tiyatro yazarı olan eski aşkına merakla soruyor:

"Söyle bana sevgilim! Hâlâ parlak zekâlı bir konuşmacı, hâlâ pek güçlü bir sevdalı mısın?"

"Evet sevgilim! Her iki özelliğimi de korumaktayım... Ancak şöyle bir terslik doğdu: İkisi üst üste seyrek çakışmaya başladı."

Sorguya Çekilmek

Londralı bir iş adamı İngiltere'nin ünlü kaplıca şehirciklerinden birine gidiyor. Yanında sayın eşi lady cenaplarıyla birlikte.

Otel lobisinden geçerken olağanüstü hoş bir genç hanım iş adamına pek sıcak bir selam veriyor: "Hallo Georgie!.."

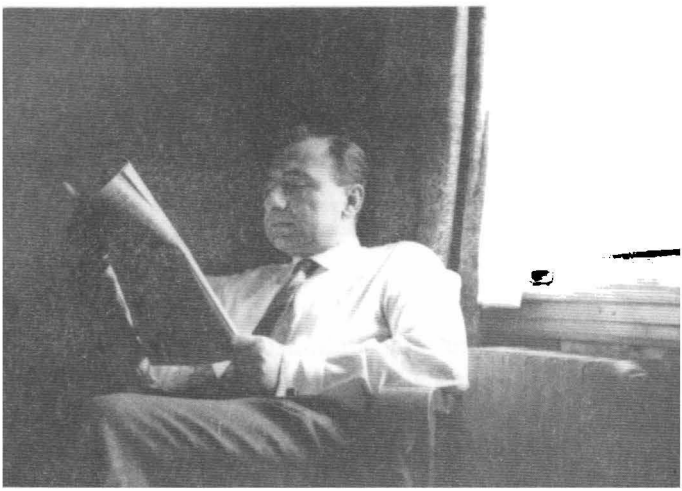
Asansöre biner binmez sayın eşi iş adamını sorguya çekmeye başlıyor: "Kim bu kadın?"

Adam canından bezmiş gibi cevap veriyor:

"Bırak sorgulamayı!.. Ben asıl ona senin kim olduğunu nasıl anlatacağım, onu düşünüyorum."

ALTINCI BÖLÜM

FELEKTEN BİR GÜN
(2003)

ŞAİRLERİN İSTANBULU

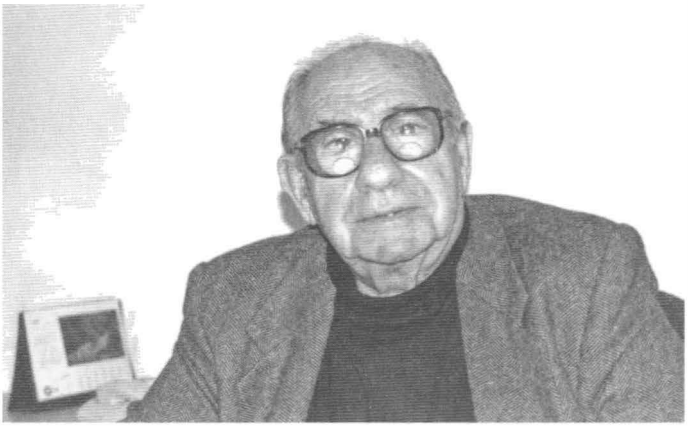
Raflarımda okuya okuya eskittiğim bir kitap yer alıyor. 1988 yılında basılmış. Adı: "Şairlerin İstanbul'u" Seçen, derleyen ve yayına hazırlayan editörler Cevat Çapan ve Selahattin Yıldırım... İkisi de eşi bulunmaz, sevgili dostlarım.

Ne de güzel seçmiş ve düzenlemişler. Kitabı her elime alışımda bir iki şiir okuyup, kapatıyorum. Şiir kitabı bu! Macera romanı gibi oburca okunmaz... Damla damla okunur bir şiir kitabı... Birdenbire çok okunursa yürek dayanmaz. Kafa karışır.

Çapan ve Yıldırım dostlarım "Şairlerin İstanbul'u" kitabını Editörlerin Notu'nda şöyle anlatıyorlar:

"Sevdiğimiz bazı İstanbul şiirlerini içeren bu mütevazı çaba bir sevgi ürünüdür. Bu kitabı meydana getirirken, İstanbul sevgimiz ve bu şehir aşkına yazılmış şiirlere karşı beslediğimiz hislerden ilham aldık. Ancak asıl ilham kaynağı, bu kitabın gerçekleşmesini sağlayan ve eserleri kitapta yer alan, dünün ve bugünün şairleri oldu."

Kitabı dün bir merakım yüzünden yine açtım. Sanıyorum ki artık İstanbul üzerine şiir yazılmaz oldu. İstanbul artık bütünlüğü ve karakteri olan bir şehir olmaktan uzaklaştı.

Eskiden bir imparatorluk sentezi olan İstanbul, artık bir taşra kasabası çeşitlemesine dönüştü. Marmara, Boğaziçi ve hatta Karadeniz olmasa, ortaya çıkan bu şehre övgü düzmek özverili bir çaba olurdu.

Sanırım ki işte bu nedenle, kitaptaki şairlerimizin en genci 1944 doğumlu Refik Durbaş... Daha kıdemliler arasında 1931 doğumlu Cemal Süreya ve 1928 doğumlu Edip Cansever yer alıyor. En kıdemli İstanbul şairi, 1432 doğumlu Fatih Sultan Mehmet Han.

Padişah kendi adını kullanarak şiir yazmaz. Mahlas kullanır. Avnî'dir Sultan Mehmet'in şair olarak adı... Şiirlerinden anlaşılıyor ki Avnî, sur içi İstanbul bölgesinden çok, neşesi ve zevki bol, Galata tarafını sevmektedir. Anlaşılan "tebdil" gezmiştir.

Zaten Bellini'yi çağırıp, yağlıboya resmini yaptıran bir Osmanlı sultanının Galata'yı sevmesi yadırganamaz.

Günümüz İstanbul'unu, 1975 yılında dünyamızı terk eden Bedri Rahmi Eyüboğlu "İstanbul Haritası" şiirinde yağlamadan, şekerlemeden şöyle anlatır:

Bir Anadolu'dur gelmiş meleşir boşlukta
Bir Anadolu'dur gelmiş serilmiş
Bir Ali Cengiz kilimdir örülmüş
Şehrin böylesi nerde görülmüş
Dağlar taşlar kızamık dökmüş

Yaşama Biçimi

Bugün artık ev olarak kullanılmakta olan eski eserlerde durum ilginç... Bu binalarda bugün bile, tıpkı ilk yapıldığı zamanlardaki koşullarla yaşanması gerektiğini ileri sürmek yanlış olur. Çünkü artık o toplum yok. İnsanları eski zamanların fiziksel şartları içinde yaşamaya zorlamak anlamsız.

Evlerde artık kayısı pestili, erik pestili yapılmıyor. Yıllık salça yapılmıyor, turşu kurulmuyor, hepsi marketten alınıyor. Çamaşır tahta tokaçla yıkanmıyor, makinesi var. Kömürlü ütü yok, elektriklisi kullanılıyor. Karpuz, soğutmak için kuyuya sallandırılmıyor, buzdolabına konuyor.

Yer yatağında yatılmıyor, karyola var. Yemek zamanı kurulan yer sofrasında çömelerek ve avuçlayarak yemek yenmiyor. Masa, iskemle ve çatal kaşık kullanılıyor. Demek ki eski evlerde yaşanabiliyorsa bile, çağdaş uygarlık konforuna uydurularak yaşanıyor. Bu binalar zamanın yaşama koşullarıyla bağdaştırılmış olarak kullanılıyor. Bu biçimde korunabilen geçmiş zaman yapılarının ayakta kaldığı sürece yaşatılmasına engel yok.

Eskiden İstanbul'da aşçı dükkânları vardı. Bunlarda dizi dizi tencere ve tepsi yemeği bulunurdu. Çiçek bamya, elbasan tava, düğün çorbası, paça, zerde gibi

yemekler ve tatlılar yaparlardı. Aşçılar şimdi yok oldu, yerine kebapçılar geldi.

En basit ve mimara yakın konu olan ev bile yaşama biçimlerinin gelişmesine ya da değişmesine göre işlev değiştiriyor. Mimar kendi yaşadığı evlerin işlevini bile, örnek almak hakkına sahip değil.

Devlet Adamı

Devlet adamı kendisini devlete adayan kişidir. O kendisini artık devlete ait bilir. Artık kendisi yoktur, devlet vardır.

Ama devlet adamı olamayan politikacı devletin kendisine ait olduğunu sanır.

Gerçek devlet adamı odur ki kendi hırsı ve toplum yararı arasında denge kurabilir. Toplum zararını doğuracak her davranıştan sakınır. Onun kişisel hırsı toplum yararının başladığı yerde biter.

"Devlet adamı kişisel düşünce sistemini kuracak kadar yaşlanmış olan, ama her konuda düşündüklerini ille de söylememeyi (yani çenesini tutmayı) başarabilen kişidir." (Baruch)

Başlık Atmak

Gazetelerde büyük sorun olaysız geçen günlerden sonra birinci sayfaya ne başlık atılacağıdır.

Ancak bizde olaysız gün geçmiyor ki... Yalnız dolandırıcılık haberleri olsa bile tüm gazete başlıklarla dona-

nabiliyor. 20 yıl önce milyon çalanlar başlık olurdu. Şimdiki tarife trilyondan açılıyor. Yüzlerce trilyona, milyarlarca dolara kadar büyüyor... Güçlü kişilere yakınlık derecelerine göre!

Bir milyar TL dolandırana ise eşek muamelesi yapılıyor.

KÜÇÜK BİR DÜNYA

Çok duyarlı bir konu... Onun için çok açık anlatılamıyor. Anlatım ve tanımlar hep eksik gibi gözükebilir. Ama yorumu konunun eksik sanılan yanlarından vazgeçerek ve anlatılanlarla yetinerek yapmalı.

Birlikte yaşamaya karar veren iki kişi... Anlaşılmadı mı? Açıklayacağım: Evlenecek olan bir çift... Tamam mı?

İşte bu minik grup düşleyecekleri yaşama olanaklarını zihinde canlandırırken bulutlar üzerine çıkmamalı. Maddesel abartmalara kapılmamalı.

Her düzeydeki maddesel olanağın verebileceği bir doygunluk ve huzur duygusu var. Konforun sonu yok. Konfor ille de uygarlık değil... Şart olan uygarlık... Konfor da ne kadarsa... Hele lüks uğruna zihinsel uşaklaşmalara razı olmak düpedüz ruhsal intihar.

Ruhsal huzura ermenin ciddi yolu ille de eksiksiz maddesel şartlar sağlanmasından geçmiyor. Şart olan, kültür ve sanatla zenginleşebilecek kişisel, ruhsal hazineler.

Evliliğin can düşmanı öfkelenmek, inatlaşmak, kin tutmak, intikam almak...

Nedir bunlar?

Öfke, kısa süreli bir çıldırma... Mantıklı düşünce zincirini parçalayıp atar. İnat yalnız ve yalnız aptalların enerjisi.

Hiçbir duygu insan ruhunu kin tutmak kadar küçültmez. İntikama gelince, onu da Çinliler bilir: "Yağmur yüksek dağlara tutunamaz, intikam duyguları da yüksek ruhlara..."

Beklenenlerden bir ufak yumak yapalım: Tüm kötü duygulardan arınmak... Önemsiz ayrıntıları sorun biçimine dönüştürüp havayı bulandırmamak... Güler yüzlü olmaktan hiç vazgeçmemek... Utandırıncaya kadar sabredip, hoş görmek... hoş görmek.

Evlilik iki kişilik bir dünya ki ipekten örülü bir koza içinde... Hoyratlıkla, haşinlikle parçalanmamalı o ipek koza.

Ayakta Kalmak

Hastalık zor şey. Ama daha kötüsü var: Hem hasta, hem de karamsar olmak. Hem ruhu, hem de vücudu hızla hırpalayan açmaz, buraya kadar gerilemek.

Bu satırları yazarken sanılmasın ki ben uzaktan dürbünle bakarak öğütler sallamaktayım. Götürücü kesin sonuçlar doğurabilen hastalıkların hiç mi hiç yabancısı değilim.

Benim doktorlarla aram iyidir. Hatta çok iyidir. Ancak bunca yıl ince olaylarla geçmiş olan bu yakınlık, son zamanlarda beni bir hesaplaşmaya sürüklüyor. Beni önüne katıp da sürükleyen "ne" mi? Söz aramızda: Vicdan azabı.

Şimdi bu azaptan kurtulmanın yolunu arıyorum: Bir dostum, "İtiraf edersen hafiflersin!" dedi.

Dedi ama, bunu iyilik olsun diye mi söyledi, yoksa hınzırlığından mı ayırt edemiyorum.

Ben sevgili doktorlara bazen utana çekine yanlış bilgiler vermekten çekinmedim. Bu davranışın Türkçemizdeki adı düpedüz yalan söylemektir.

Yalanı kolaylaştırmak için, kişisel ilişkim olmayan doktorlarla ilişkiye girmekten kaçıyorum. Yakınım doktorlara ise bağışlanmaz oyunlar çeviriyorum. Ancak saklanamaz gerçekleri onlar yine de görüyor. Nazım geçer ya, kızmazlar diye düşünüyorum.

Ünlü Fransız politikacı Gambetta ölüyor. Cesedi otopsiye alınıyor. Sonuçta anlaşılıyor ki kendisi uzun ömrünü yarım düzine öldürücü hastalıkla geçirmiş. Doktorlardan biri arkadaşına diyor ki:

"Olağanüstü iyi talihimiz varmış. Tanrı'ya şükretmeliyiz. Ya bu adam elimize ölmeden önce gelseydi!.."

Kadı Adaleti

Geçen gece Cihat Burak'ı andım desem, hemen "Haa, ressam!" denecek. Yanlış değil... Asıl ününü res-

sam olarak yaptı. Ama Cihat çok değerli bir mimardı da... Aynı yıllarda Güzel Sanatlar Akademisi'nde mimarlık öğrenimi görmüştük.

Birlikte olduğumuz gecelerden birinde Cihat o günlerde kendisini üzen bir olaya sıkılıyordu. Bir arkadaşımız haksız yere ceza görmüştü.

Cihat'ın garip, hesaba gelmez bir belleği vardı. Bir akşam önce nerede yemek yediğini anımsamazdı ama, 40 yıl önce okuduğu bir masalı unutmazdı. Olayların ona anımsattığı çok eski bir kadı öyküsüydü.

Yıllar önce bir kadını kendi öz oğlu dövmüş... Hem de acımadan... Kadın olayın acısına dayanamıyor, şikâyet etmek için kadıya başvuruyor, olayı anlatıyor.

Ancak bir de bakıyor ki kadı efendi olağanüstü acımasız birisi. Haksız bulduğunu derhâl falakaya yatırıp, öldüresiye dövdürüyor.

Öfkeli kadı dayak yiyen anaya "Getir oğlunu!" deyince kadın şaşırıyor. Öyle ya! Ana yüreği bu! Oradaki seyircilerden herhangi birini gösterip, "İşte benim oğlum!" diyor.

Kadı genç adama, "Bu senin anan mı?" diye sorunca "Hayır!" yanıtını alıyor. Adama bağırta bağırta bir araba sopa atıyorlar. İkinci soruşta yine "Hayır!" deyince genç adam bir dizi sopa daha yiyor.

Üçüncü soruşta genç adam artık, "Evet, bu benim anam," deyince kadı, "Al ananı sırtına, eve götür, iyi muamele et!" diyor.

Delikanlı tanımadığı kadını sırtına almış sokakta giderken öz kardeşine rastlıyor. Kardeşi, "Delirdin mi, bu kadın bizim anamız değil!.." deyince delikanlı patlıyor:

"Sen çeneni tut! Kadı bana anamızın kim olduğunu belletti... Şimdi sana da belletir."

Masal bitti, tereddüt başladı... Yoksa bize de demokrasiyi böyle mi öğrettiler?

TRAFİKTE OLANLAR

Trafik kazalarında durumumuz yürekler acısı... Ciddi ve kesin çözümün yeni kanunlarla ya da cezaları acıtacak gibi artırarak aranması da iyice beyhude.

Bazı sürücülerde bu denli ahlak fukaralığı oldukça çözüm böyle bulunmaz. "Anayasayı bir kerecik ihlal etsek ne çıkar?" diyebilen cumhurbaşkanlarının yaşayabildiği bir ülkede kanun çıkararak çözüm bulunmaz.

Kötülüklerin çok büyük bölümü sürücünün affedilebilir yanlışlarından ya da taşıtla ilgili teknik nedenlerden doğmuyor. Bazı sürücülerin ahlak ve vicdan fukaralığından doğuyor.

Anlatabileceğim iki olay sanırım ki düşüncemi pekiştirecektir.

Bir kamyon, görünmeyen ve yasak bir virajda sollıyor. Üstelik gaz kökleyerek... Birdenbire karşısına bir tank çıkıyor... Çarpışıyorlar.

Ordu tankına bir şey olmuyor elbet... Ama kamyon parça parça... Kamyon şoförü ise ağır yaralı, hastaneye kaldırılıyor.

Polis şoförün ifadesini alıyor: "Kör müsün be! O görünmeyen virajda nasıl sollarsın?" Şoförün yanıtı:

"Ne bileyim abi! Ben orada her gün sollardım. Karşıma otomobil filan çıkardı..."

30 yıl kadar önce iş görüşmeleri için İsviçre'ye Zürich'e gittim. Sevgili arkadaşlarım Cüneyt ve Tevfik havaalanında karşılayıp aldılar. Otomobille şehre doğru gidiyoruz. Arabayı Cüneyt kullanıyor. Bazı kavşakları da duraklamadan hızla geçiyor.

Tevfik uyardı: "Kavşaklarda yavaşla!"

Cüneyt yanıt verdi: "Bu geçtiklerim stop caddeler... Önce durup bakınmadan çıkmazlar."

Biraz sonra Tevfik yine uyardı: "Kavşaklarda yavaşla!"

Cüneyt yanıtladı: "Bu adamlar çıkmaz..."

Sahne hep yineleniyor, Cüneyt "Bu adamlar çıkmaz," diyor.

Sonunda Tevfik'in sabrı tükendi, bağırdı:

"Ya Türk'se be! Ya Türk'se!.."

Macar Mutfağından

Orta Avrupa'nın en zengin çeşitli ve lezzetli mutfağı Macaristan'da var. O yamyassı, dümdüz ülkelerinde

kümes hayvanlarının en iyisini yetiştiriyorlar. Tavuk, ördek, hindi, kaz milyon hesabı. Dana eti gevrek mi gevrek. Bir cins salam çıkarmışlar ki "Macar salamı" diye ün yapmış.

Denize hiç kıyısı bulunmayan, denizlerden iyice uzak Macaristan'da kıyı ülkelerinden çok balık yeniyor. Bizim biraz da bilmeden, makbul saymadığımız tatlısu balıklarını öyle hoş ve iyi pişiriyorlar ki hayran olunur. Yağda alabalık, mersin şiş iyi de, ya mantarlı fogaş, bizim küçümsediğimiz sudak balığının yüksek tahsil görmüşüdür.

Hele bir biberli sazan yapıyorlar ki bize ders olsun derim... Deniz balıklarımız iyice azalıyor çünkü.

Bibere gelince, Macar mutfağının oksijenidir. Bibersiz nefes alınmıyor. Daha 13. yüzyılda lakap takmışlar, "şeytanın baharatı" diye...

Acısını da kullanıyorlar ama çeşni verecek kadar acısını... Zehir zıkkım pul biberi avuçla, kaşıkla ağza atmıyorlar. Dolmalık biberin, eti yarım parmak kalınlığında olanı var. Bir cinsi garnitür olarak kullandıkları gibi, nefis sirkeli salatasını yapıyorlar.

Macarlar şaraplarıyla yemeklerini de birbirine yakıştırıyorlar. Yaz güneşi uzun süreli ve kızıştırıcı... Bu yüzden üzümlere, sonra da şaraplara ateş giriyor. Tokay şaraplarını tanımayan gurme yok...

Anlatılıyor ki Rus çariçesi II. Katerina ve Fransa (Güneş) kralı XIV. Louis beyaz Tokay şarabına bayılırmış. Voltaire ve Schubert de yalnız Tokay içermiş... Renk ayrımı yapmadan.

Macarların geleneksel bir selam biçimi var. Hâlâ kullanılıyor: "Dileğimiz şarap, buğday ve barıştır."

Hanımların Çalışması

"Alman Kadınlar Birliği" kuruluşu 1865 yılında ve Leipzig'de... Kabul ettikleri statünün birinci maddesi şöyle yazılmış:

"Biz çalışma hakkının kadınların görev ve onuru olduğunu, bu hakkın yeni toplumların temel taşı olacağını bildiririz. Kadınların çalışması yolundaki tüm engellerin ortadan kaldırılmasını isteriz."

Kadınlar bütün dünyada, özellikle 20. yüzyılda çalışma yaşamında hakları olan yeri aldılar. Türkiye de 20. yüzyılda, biraz gecikerek de olsa aynı yere ulaştı.

Şu anda benim aklımdan geçen, yarım yüzyıl önce bir annenin üniversite bitiren kızı çalışmaya başlayınca ağlaması ve yakınmasıdır: "Ah, benim kızım, çalışmak için mi okudu?" diye.

20. yüzyıl bitti. Artık bizde de hanımların çalışmasını yadırgama ilkelliği sona erdi.

Anadolu'muzun çileli kadınıysa, zaten yüzyıllardır çalışıyordu. İsterse evinde olsun.

Josefine Gallmeyer, bu zarif ve güzel hanım Viyana'nın en sevilen ve övülen tiyatro sanatçılarından biriydi. Hem deha, hem de dönemini alaya alan büyük mizahçı kabul edilirdi. Kendisine bir gün neden tiyatro aktrisi olduğu sorulduğunda açıklamıştı:

"Çorap yamamaktan kolay da..."

Hint Fakiri

Hint fakirleri... Karikatürlerden hepimiz öğrendik, çivili yatakta yatar, dinlenir, keyfederler. İki fakir yine yan yana çivili yatakta yatarak söyleşirken birisi sorar:

"Öğleden sonra ne yapacaksın?"

"Dişimi çektireceğim."

"Ne hınzır adamsın... Hep zevkini düşünürsün!"

ÇİÇEK - BİTKİ SEVGİSİ

Ben canlılardan öncelikle bitkileri severim. Hayvanlar daha sonra gelir. İnsanlarınsa yeri ayrıdır.

Evcil olmayan hayvanların yaşama şartları onları hain olmaya iter. Çoğu ancak hainlik ederek yaşayabilir. Oysa bitkiler arasından hain çıkmaz.

Dünyamızda tüm canlıların yaşama olanaklarını bitkiler sağlar. Gezegenimiz karbon esaslı bir yaşama biçimine bağlıdır. Bitkiler havadaki karbondioksit gazını (bu boğucu gazı) su ile kimyasal olarak birleştirir. Böylece ana besin ürünlerinden proteini üretirler. Bu müthiş hizmet sanki yetmiyormuş gibi bu sırada can kaynağı oksijeni açığa çıkarırlar.

Ben elbet çiçekleri de severim ama, sevdam tüm bitkileredir.

Önce incir çekirdeğinden başlayalım. Tek bir incirin içinde yüzlerce, binlerce minnacık nokta tohum vardır. Göze bile görünmezler sanki... Geometrik nokta bile diyebiliriz. Atasözümüz bile vardır ya, "incir çekirdeğini doldurmaz" diye...

İşte o çatlayıp kocaman incir ağaçlarını doğuran noktacık tohum da bitki tanımına girer, 80 metreye yükselen ağaç da.

Çiçek bitkinin aşk çocuğudur. Bitkiler içinde ve arasında da sevişme gerçekleşir. Çiçek sevişmenin kanıtıdır. Bitkilerde de sevişmeden çocuk doğmaz. Çiçeğin görevi de yeni tohumlar üretmektir.

Çiçeksiz bitki olmaz. Bazıları çiçeklerini göze göstermez, saklar. Çünkü çiçek aşk çocuğudur ya! Örneğin Akuba Japonica çiçeklerinin açmasıyla kapanması bir olur sanki.

Bazı bitkiler de öyle güzel, öyle ömürlü çiçek açar ki renk cümbüşü yaratırlar. Eh!.. Demek ki bunlar da bitkilerin şırfıntı soyundandır.

Yeryüzünde hayranlıkla ve bıkmadan seyrettiğim manzaralar orman-koru-çiçek seralarıdır. Şans yüzüme gülmüş, Sibirya, Kanada, Finlandiya, Malezya ve Avustralya'da orman seyretmişimdir.

Sibirya taygaları öyle uçsuz bucaksızdır ki Sibirya treniyle üç gün taygada giden yolcular kendilerinin aynı yerde dolaştırıldığını sanırlar.

Kanada Vancouver'inde ve San Francisco'da gördüğüm Sequoia Sempervirens ağaçları 70-80 metreye (Beyazıt Kulesi) kadar yükselir. Normal ömürleri bin yıldır ama, iki bin yaşına kadar ölmeyen ihtiyarları da vardır.

İstanbul Boğazı'nın tipik ağaçlarının başında fıstık çamları gelir. Güçlü bir gövde yükselir yükselir de 15-20 metre yukarıda şemsiye gibi açılır. Manolya, erguvan, selvi ve çınar da boldur. Yapılaşma fıstık çamlarını iyice azaltmıştır.

Bebek'te, Küçük Bebek Yokuşu'nun başındaki koca bir çınar birkaç yıl önce bir gün yola devriliverdi. Çünkü dibine kadar beton ve asfalt yapıştırılmıştı. Bu ulu çınarın hiç kimseye zarar vermeden yıkılışı kereste sanılan ağacın inceliğiydi. Asıl "kereste"lik onun dibine kadar betonlanmasıydı.

Ağaçlar ince ruhlu canlılardır. Öldüklerini belli etmezler. İnsanlar ağacın ölümünü haftalar ya da aylar geçmeden anlamazlar.

Mimarinin Geçmişi

Bazı sözleri zihinlere daha kolaylıkla sunmanın yollarını aramak görevimiz. Bunun yolu çoğu zaman bilgileri ve yorumları daha yalın, daha çıplak sözlerle dile getirmek...

Sorun ne? Çağdaş mimaride geçmişin değerlendirilmesi değil mi? Geçmişin mimaride değerlendirilmesinden ne beklenebilir? Geçmişi değerlendirirken ele alınması uygun olacak ilk konu düpedüz "dünya"nın kendisi

olmalı... Karaları, denizleri, iklimleri ile... Ve de insanlarıyla... Geçmişten bize kalan ve hiç kimsenin elimizden alamayacağı miras bu işte: Dünya... Sonra da eğer korumayı becerebildiysek yaşadığımız topraklar ve çevre... Daha küçük ölçüde, içinde ömür tükettiğimiz mekânlar.

Dünya karalarının ve denizlerinin biçimlenmesi, birbirine sokuluşları, karalarla denizlerin birbirini kucaklamasından makro-mekânlar doğuyor. Sonra da burunlar, koylar, adalar, göller gibi mekânlar dünyayı küçülterek insanlara yaklaştırıyor. Mekânların gözle görülen sınırları insanlar için daha kolay kavranabilir, algılanabilir oluyor.

Çağdaş mimaride değerlendirilmesi gereken "geçmiş"in en önemli öğeleri doğal anıtlar. Örneğin İstanbul'da Boğaziçi koruları, Boğaziçi ve Marmara koyları... Oysa hepimizin açık gözleri ve kapalı ağızları önünde işlenen imar cinayetleriyle İstanbul'un en değerli hazinesi olan doğal yapısı yok edilmekte...

Geçmişle düşünce oynaşmasına girmek zor. Biz ya yaşadığımız çağın acımasız dişlileri arasında hırpalanıp duruyoruz ya da geçmiş zamanın içinde kendimizi yitirip, büsbütün yok olan şeyleri arayıp duruyoruz.

Örneğin ahlak gibi.

Kanlıca'nın İhtiyarları

Boyutlarıyla yabansılaşan, resmiyle rengi bozulan İstanbul'u yadırgamayı bir yana bırakalım şimdi... Şehre sevgiyle yaklaşan şiirlerden birkaç notalık alıntılar yapalım. Önce Yahya Kemal'den:

Günler kısaldı. Kanlıca'nın ihtiyarları
Bir bir hatırlamakta geçen sonbaharları
Yalnız bu semti sevmek için ömrümüz kısa...
Yazlar yavaşça bitmese, günler kısalmasa...
İçtik bu nadir içkiyi yıllarca kanmadık...
Bir böyle zevke tek bir ömür yetmiyor, yazık!

SICAKLAR YAKLAŞIRKEN

Avrupa'da ne içildiğine şöyle bir göz atsak, hemen görürüz ki güneşi az gören ülkeler bira düşkünüdür, çok gören ülkeler ise şarap...

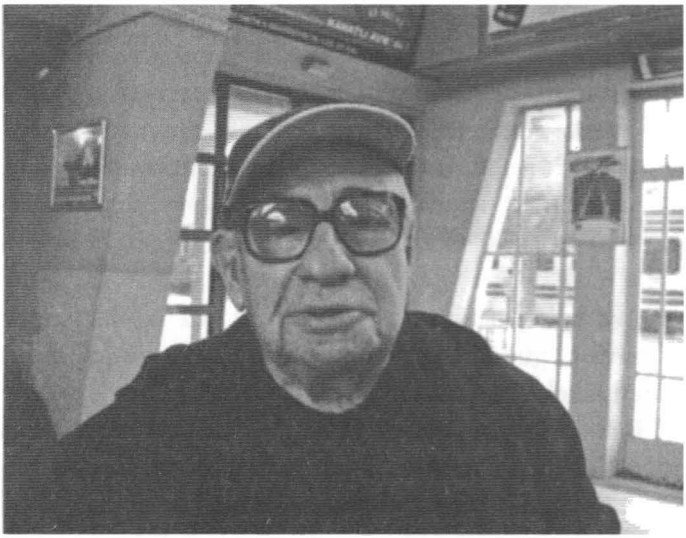
Bu farkın nereden doğduğu besbelli... Üzüm güneş ister. Koskoca dizi dizi Akdeniz uygarlıkları iki ana bitkinin desteğiyle gelişmiştir. Bunlar da üzüm ile zeytindir.

Üzüm güneş ister ki o incecik zarının içinde tüm tadını depolasın... Söz aramızda, cinleri de gizlesin. Bizde üzümün "koruk" dediğimiz bir cinsi var ki zavallı güneşten nasibini almamıştır. Yanlışlıkla ağzına atanın suratı bir hafta buruşuk kalır, düzelmez.

Kuzey Avrupa ülkelerinin bira düşkünlüğü o zavallı arpa yüzünden... Güneş olmasa da yetişir zavallı. Üzümden bira yapıldığını ben duymadım. Yoksa akıl eden mi çıkmadı?

Zaten soğuk ülkelerde yaşayanların neden ille de soğuk bira düşkünü olduklarının mantığını bilemem (bazı İngilizler ve İngiliz biraları dışında). Belki bu heves Sibiryalıların o buzlu ülkede bayıla bayıla ille de dondurma yiyişlerine benziyordur. Sıcak ülkelerdeki çay içme merakı da benzer bir gariplik olsa gerektir.

Bizim güney kıyılarımızda, o kavuran öğle güneşinde dil damak kuruyup yapışırken, birbirini zımparalarken

soğuk "bir şey" içmek kurtarıcı bir hayal olur. Ama ne içmeli?

Biranın birinci yarım bardağı aldatıcıdır ama ikinci yarım bardakta hamallık başlar... Daha iyisi, içine buz atılmış değil, iyice soğutulmuş limonlu maden suyu... Ayran en iyisi.

Biracı iki Alman kafalarını işleterek yeni bir iş kurmayı düşlüyor.

Birisi öneriyor:

"Çöl ortasında bir birahane açalım!"

Öteki:

"Deli misin be! Oraya müşteri gelmez ki..."

"Gelmez, gelmez ama, ya bir de gelirse?"

Bavyera Almanlarının bira düşkünlüğü bilinir. Birahaneler de içenleri teşvik eder. Bir birahane duvarında müşterileri ferahlatacak bir garanti yazılı:

"Eğer bizim biramızı bin iki yüz ay süreyle her akşam içerseniz, yüz yaşına kadar yaşayacağınızı garanti ederiz."

Martin Luther, Hıristiyan dininin büyük reformcusu, Alman din adamı... Şerbetçiotunu bile elleriyle yetiştirip, içeceği birayı kendisi üretiyor. Üstelik şarabını da kendi bağının üzümünden bizzat yapıyor. Biraz yaşlandıktan sonra bir itirafta bulunuyor:

"Biz yaşlılar yatağımızın rahatını artık kadehte arıyoruz."

Dedikodu Üzerine

Dost çevrelerinde birlikte akşam yemeği bitince sofradan kalkılıp rahat oturmaya alışılmıştır. İşte tam bu sırada hanımlar erkekleri eleştirme fırsatı bulurlar. Hatta onları rahatlatan, erkeklerin kadınlardan daha dedikoducu oldukları düşüncesidir.

Bir keresinde aynı görüş ileri sürüldüğünde iyi hatırlıyorum, karşı koymuş ve örnek bile vermiştik. Bir dostum demişti ki:

"Yanlış düşünüyorsunuz!.. Erkekler yalnız 'durum tespiti' yapar. Oysa hanımlar yorum yaparlar. Dedikodu budur."

Hanımlar buna şiddetle karşı koymuştu:

"İşi karıştırıyorsunuz... Ne demek o saptamaymış, yorummuş gibi şeyler?"

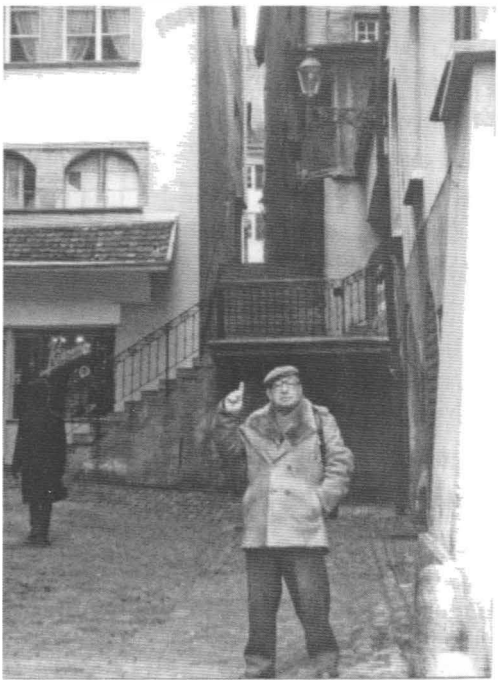
Bir arkadaşımız söze karışıp açıklamıştı:

"Bir erkek olayı şöyle anlatır: 'Muttalip Bey'in kızı hamileymiş, kimden olduğu belli değilmiş!' İşte bu

durum tespitidir. Ama bunun peşinden bir hanım söze karışıp da 'Orospudan zaten başka ne beklenirdi,' der. İşte bu da yorumdur."

YEDİNCİ BÖLÜM

NEŞEYE ŞARKI
(2004)

ŞİŞMANLIKTAN KORUNMAK

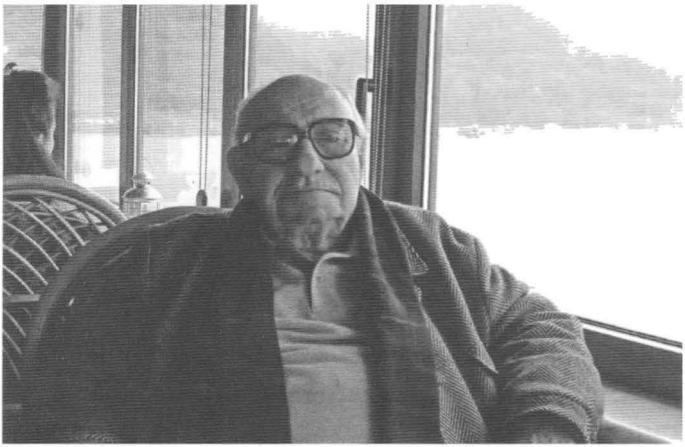
Hani hemen derim ki bu yazı en çok, bir gram fazlası olmayan insanları ilgilendirir. Özellikle de çiçek filizi gibi narin, incecik (ve de güzel) hanımları... Şişmanlıktan kurtulmaktan önce güzelliği korumak önemli.

Şimdi minik bir olay dizisi sunacağım. Denir ya, bir musibet (sıkıntılı durum) bin nasihatten (öğüt) iyidir diye. Benim de öğrendiklerim başıma gelenler yüzündendir.

1971 yılında ve doğum günümde sigarayı bıraktım (hâlâ da başlamış değilim). 30 yıl günde dört paket içmiştim. Ziyan olmasın diye parmaklarım yanıncaya kadar çekerek... Dördüncü nefeste bile duman çıkararak...

Sigarayı bırakışımın nedeni can korkusu falan değildi (bunun da marifet olmadığını biliyorum). Sürekli öksürerek yaşamaktan sıkılmıştım. Gece yatağımda geçen sekiz saatin beşinde öksürüyor, öksürmediğim üç saatte ise "Acaba bana bir şey mi oldu?" diye korkudan uyuyamıyordum. Bir korku daha sigarayı bıraktırdı: Otomobil kullanırken şiddetli öksürükler yüzünden kaza yapma korkusu yüreğimi sardı. Öyle ya! Başkalarının ne suçu vardı?

Sigarayı bir anda bırakmıştım. Öyle "güçlü irade" falan gibi bir nedenle değil. Anlattım ya, korkudan...

Bırakınca da tütün zehrinin baskısından kurtulan organizma önce şaşkınlığa uğramıştı. Sonra da "dindirilemez bir iştah" ölçüsüzlüğüne girmişti.

Sonuçta o yaşa kadar "zayıf" bir insan olan ben birdenbire "şişman adam" sınıfına geçmiştim. Özrü yoktu, halt etmekti benimki. Oysa küçük bir dikkat beni şişmanlamaktan koruyacaktı. Eğer beslenme konusunda azıcık ciddi bilgiye sahip olsaydım, bu iştahı şişmanlamadan dindirmenin yolunu bulurdum. Bu fırsatı ancak aradan yedi yıl geçtikten sonra ele geçirebildim.

Zaten ömrüm sürekli şoklarla geçiyordu ama, 77 sonunda bir şok daha yaşadım. Üstüne çıktığım baskül 99 kiloyu gösteriyordu. Tek çare kalmıştı, o da doğru beslenmenin nasıl olabileceğini öğrenmekti. Hemen yurt içinden-dışından 15 kadar kitap topladım. Sabırla taradım. Diyet tabloları düzenledim. Bu bilgilerden yararlanarak 78 yılının ilk altı ayında tam 24 kilo zayıfladım. Hem de hiç aç kalmadan...

İndiğim yerde duramadım. Son 25 yılda benim ağırlığım 25 kilo farkla aşağı yukarı oynadı durdu. Bu kadar büyük değişikliklere neden olmanın tanıtımını önce kendim kısaca yapıyorum: Sorumsuzluk, hafiflik...

Şişmanlıktan kurtulmanın kısa yollarından biri un, şeker, yağ üçlüsünü iyice kısmak. Hatta bir süre için bu şeytan üçgeninden bütünüyle vazgeçmek. Tava keyfinden uzaklaşmak... Örneğin patatesin 100 gramında 85 kalori olduğu hâlde, cips denen şeyin tavasında 544 kalori olduğunu unutmamak... Küçümsediğimiz zavallı hıyarın 100 gramında sadece sekiz kalori olduğunu bilmek.

Eski yıllarda bir gün, "yalnız sebze yenerek zayıflamanın" doğru olduğunu sanan bir arkadaşımızı bir başka dostum çok güzel uyarmıştı: "Karaman koyunu da yalnız sebze yiyor ama kıçında on kilo yağ taşıyor." Demek bilmek gerekir ki hiçbir besin ürünü ölçüsüz yenemez, içilemez.

Bazı yağ çeşitlerinin başka bazı yağlara göre çok daha zararsız olduğu mavalı ise kesinlikle yutulamaz.

Artık sıkıcı kalori hesaplarına gerek kalmadığı, yalnız karbonhidrat rejiminin yeterli olduğu savlarını ileri sürenler aldatıyorlar. Bütün balıklarda, etlerde ve en sert içkilerde hemen hemen hiç karbonhidrat yok... Bunların hiç kalori hesabı yapmadan yenilip içilebileceğini düşünmek saçma. Kalori, protein, yağ, karbonhidrat dörtlüsünün tümünü birden ölçülü bir biçimde almak gerekiyor.

Ben şimdi artık, "Nefes alsam yarıyor, su içsem şişmanlıyorum," diyenlerin palavrasına da inanmıyorum. Biliyorum ki kilo almak ancak çok zıkkımlanmakla mümkün oluyor. Metabolizma bozukluğundan şişmanlamak ayrı bir hastalık. Bir istisna hâli.

Vaktiyle çok defa, 5 günde 5 kilo verilen perhizler yaptım. Yanlış iş. Bu vahşi diyet biçimi perhiz disiplinini yalama ettiği gibi sinirleri de bozuyor. Verilen kilolar çabuk geri alınıyor. Düzenli bir hesaplılık olmadıkça bu tip diyetlerden hayır gelmiyor.

Şişmanlığın ortaya çıkarabileceği sonuçlar çok kısa özetlenebiliyor: Kalbi çabuk yoruyor ve eskitiyor, damarları daraltıyor. Ömrü uzatmadığı da kesin. Daha ne olsun?

Yaşama pratiği açısından da şişmanlık bir çeşit işkence... Bağcıklı ayakkabı giymek azap, eğilip bağlamak zor. Uzun çekecekle mokasen giyiliyor. Tüm giyecek işi karabasan... Güzel hanımların huzuruna çıkarken ceket iliklenemiyorsa bunun kabalıktan değil, şişmanlıktan olduğu anlatılamıyor. Pantolon işi büsbütün biberli. Utançtan kurtulmak için, her 10 kilo farka ayrı ölçüde pantolon giymek şart.

Bir önemli noktayı atlarsam bu sözleri içtenlikle söylediğime kim inanır? (Haklı olarak.) Bu konu da alkol... Yalnız bir küçük şişe rakıda bin üç yüz kalori var. Her gün mezesiyle birlikte bu şişeyi bitirenin (hele bedenen çalışmıyorsa) zayıflaması mümkün değil.

İlle içilecekse (karışmam, herkesin keyfi bilir) her iki içiş arasına, hasret duyulmasını sağlayacak kadar zaman araları koymak doğru olur. Bu işin zevki de böyle çıkar. Yani birkaç gün içmeyip bir gün içilse... Abone gibi her akşam dadanılmasa... Fuzuli'nin Mecnun'u bile Leylâ'sına dememiş miydi:

"Firkatin bana kâfidir, vuslata takatim yoktur."

(Ayrılığın bana yetiyor, kavuşmaya gücüm yoktur.)

İyi düşünmeli!

HUZUR BULMA SANATI

"Huzur bulma sanatı çalışma sanatının bir parçasıdır," diyordu John Steinbeck. Güzel de diyordu.

O ki bu dünyada yaşamaktayız, bilmeliyiz ki her türlü felaket insanlar içindir. Şaşırmamalı. Ölünceye dek her türlü olay borcumuzu ödeyeceğiz.

Ya neyle huzur bulacağız? Çalışmakla elbet... Çalışmak en gür huzur kaynağımızdır. Çalışmak ibadettir.

Mizah hayatımızın koparılmaz, sökülmez parçasıdır. O hâlde çalışmamızın da...

Mizahta müstehcen unsur bulunabilir. Bu sanat adına bağışlanır. Ama mizahsız müstehcen utanmazlıktan başka nedir ki?

Neşe mizahtan kaynaklanabilir. Ama mizahsız sululuk havayı kirletmenin dışında nedir ki?

"Sulu"yu ve "müstehcen"i defedip atan neşe mizahtan kaynaklanıyorsa, iş hayatımızın da, gündelik rutin yaşayışımızın da bıktırıcılığını defeder. Hayrımıza olur.

Başımıza ne gelirse gelsin, ümitleri tümden yok edecek tek zehir tembellik ve suratsızlıktır.

Şimdi haydi gündelik hayatımızdan örneklemeye başlayalım.

İş kovalamaya girersiniz koca binanın birisine. Upuzun koridorların dibi gözükmez. Düzinelerle kapı.

Her kapının önünde bir iskemle. Her iskemlenin üstünde bir odacı. Kimi uyuklar, kimi uyur. Seyrek olarak da birbiriyle konuşurlar:

"La Muttalib Efendi! Muavin bey bugün neden heç bir şey yapmır de dalga geçir?"

"Genel müdüre vekâlet edir de ondan."

İyi bilelim ki her şeyi en önce öğrenen çocuklardır.

Sınıfta kompozisyon görevi verildi. Konu: "Genel müdür olsaydınız ne yapardınız?" Bütün öğrenciler hızla yazmaya başladı. Yalnız bir tanesi bacaklarını uzatıp pencereden bakıyordu. Öğretmen yaklaşıp sordu:

"Ahmet! Sen niye yazmıyorsun?"

"Sekreterimi bekliyorum."

Genel müdür tayin emrini aldığı anda nerede olursa olsun talimat vermeye başlar.

Genel müdürün evinde genç ve güzel bir hizmetçi kız vardı. Hazret de kendisine evde misafir olduğu zaman yatmaya gitmeden evvel kesinlikle haber vermesini tembihlemişti. Bir gece yine evde kalabalık bir davet varken gece yarısına doğru genç kız geceliğini giymiş olarak merdiven başından sarktı ve bağırdı:

"Beyefendi! Ben yatmaya gidiyorum." Tabii bütün misafirler kahkahayı bastı. Ertesi sabah genel müdür kızı

çağırıp uzun uzun nasıl davranması gerektiğini anlattı. Bir süre sonra yine bir kalabalık davette genç kız gece yarısına doğru geceliğini giymiş olarak hayretle bakan misafirler arasından yürüdü. Beyefendinin kulağına eğilerek sordu:

"Ben hazırım. Tamam mı?"

Böyle genel müdürlerin yanında da şöyle memurlar çalışır:

Kadın işten eve geç gelen kocasını azarlıyordu: "Ne halt ettin yine? Nasıl olur da işten eve bu kadar geç gelirsin?" Adam nedenini açıkça bildirdi:

"Affet karıcığım! Uyuyakalmışım."

Adam öyle bir iltimas mektubu ile geldi ki işe alınması zorunlu oldu. Herif itin tekiydi. Ya işe gelmiyor yahut da geldiğinde etrafındakilerin çalışmasını abuk subuk zamparalık masalları ile engelliyordu.

Aradan bir yıl geçti. İltimas mektubunu yollayan adam kızağa çekildi. Haber yayıldı. Şef o anda iltimaslı tembeli yanına çağırttı. Bir çay ısmarladı. "Bugün iş ile eğlenceyi birbiriyle bağdaştıracağız," dedi. Biraz sustuktan sonra da ekledi:

"Seni kovuyorum."

İnsanların çalışkanlığıyla ün yapan yörelerimizin birisi Karadeniz'dir. Üstelik bunlar her duruma anında uyma yeteneğine de sahiptirler.

İngiliz gemisi rıhtıma iyice yanaştı. Karadenizli liman işçisi yukarıya bağırdı: "Speak you English?" Yukarıdan cevap geldi: "Yeees!" Bunun üzerine Karadenizli:

"Eyi eyi... At ula koca caavur o kilavuz ipini aşağı daaa!"

Büyük yetenek isteyen işlerden birisi sunuculuk. Zekâ, bilgi, dikkat, ne varsa hepsi gerekli...

Bilgi yarışmasında tüm elemeler bitti. Heyecan doruğuna çıktı. Finale kalan genç adam başlangıç sorularını kolay atlattı. Sıra en büyük iki ödülü belirtecek olan en önemli son iki soruya geldi. Yarışmacı bunlardan ilkini de bildi. Salon alkıştan inliyordu.

Yarışma sunucusu (iyi anlaşılsın diye hemen bir yakıştırma yapayım), yani Halit Kıvanç hararetle kutlayarak dedi ki: "Böylece güney kutbuna yolculuğu kazanmış oldunuz. Şimdi çok dikkat ediniz! Sıra son soruda. Bunu da bilirseniz eğer, en büyük ödülü, yani güney kutbundan dönüş yolculuğunu da kazanacaksınız!"

Münih Olimpiyatları sırasında sigaradan çoraba kadar mal veren binlerce otomat konmuştu. Bunlardan birinin üzerinde şu yazı vardı: "Atılacak para: Bir Mark." Para atılınca da makine şıkırdıyor, tıkırdıyor biraz sonra da tatlı bir kadın sesi duyuluyordu:

"Teşekkür ederim."

Tarifini beceremeyeceğim kadar yetenek isteyen çalışma biçimlerine birkaç örnek sunmaya lütfen izin verir misiniz?

Kasa hırsızı işinden sabaha karşı döndü. Kahvaltıya da geç kalktı. Masadaki gazeteler geceki büyük banka soygununu yazıyordu. Hazret yerine oturdu. Bir iki esnedi. Sonra da gazeteleri göstererek karısına sordu:

"Nasıl? Bari iyi eleştiri almış mıyım?"

Akıllının biri bir sandık yaprak sigarası satın aldı. Yangına karşı sigorta ettirdi. Sigaraları keyifle içip bitirdi. Sonra da sigortadan parasını istedi. Sigorta reddedince de mahkemeye düştüler. Hâkim sigorta şirketini tazminatı ödemeye mahkûm etti.

Ama hâkim, akıllı sigorta müşterisini "yangına sigortalı malı kasıtlı olarak yakmak" suçundan üç ay hapse tıktı.

Günün birinde Napoli sokaklarına kocaman afişler asıldı: "Frank Sinatra geliyor – Tek konser – Biletler pazartesi sabahı dokuzda satışa çıkıyor."

Pazartesi sabahı gişenin önü cehenneme döndü. İki dakika sonra da bilet bitti. Beş bin liretlik biletler karaborsada yüz bin lirete kadar satıldı.

Konserden bir gün önce küçük bir gazete ilanı çıktı: "Frank Sinatra gelemiyor. Konsere bilet alanlar, beş bin liretlerini gişeden geri alabilirler."

İşe bakın! Cezasız kalacak bir dolandırıcılık biçimi de bu işte! Üstelik de bunun adına "iş" bile diyorlar.

BİR Mİ, DÖRT MÜ?

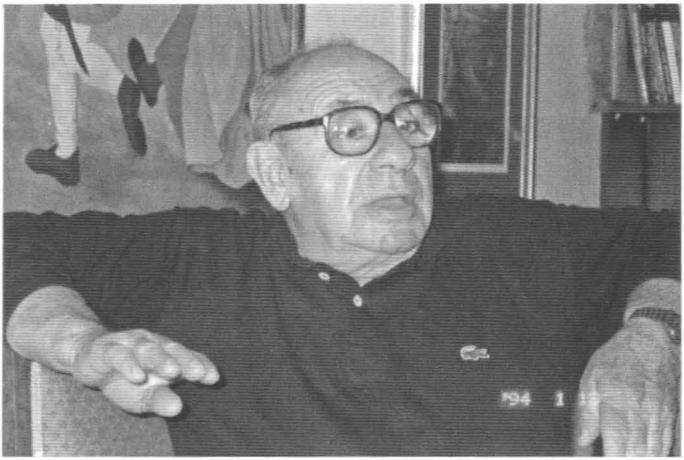
Biraz önce masaya oturdum. Önce yazı konusu seçeceğim, sonra da kafayı vurup yazacağım. Hangi konuyu seçmeli ki? Önce bir dayanak arıyorum... Bir an diyorum ki yaşayışımızı en çok ne ilgilendirirse, en çok onu yazmak gerek... Aklın yolu bu... Ama insanı hep akıl yolundan yürütmezler ki... Yine de denemeli...

Öyleyse durum bir anda aydınlandı demektir: Evlilikten söz açacağız. Konuya öyle uzaktan ve toptan bakacağız ki kişiler olarak hiçbirimizi kesinlikle ilgilendirmeyecek... Uzaktan bakarak dalgamızı geçeceğiz.

Batılılar, Doğuluların birden fazla hanımla evlenmelerini kıskanır. En akıllı geçinenlerinden Schopenhauer buyururlar ki: "Bizim monogamik dünya bölümlerimizde evlenmek, hakların yarısından vazgeçmek, sorumlulukları ise ikiye katlamaktır."

Bizim sarmaşıklı meyhanenin eski kulağı kesiklerinden birisi Schopenhauer'in bu düşüncesi üzerine şu görüşü ileri sürer: "Bu filozof denen kişiler her şeye düşünerek çözüm bulunacak sanırlar... Üstelik hiçbir deneyimleri olmadan... Hazret kısa bir süre dört karılı yaşasaydı, bir tanesinin bile fazla geldiğini anlardı..."

Her sözü ciddiye almaya gerek yoktur. Ama dinlemekten kaçınmak da gereksizdir. Grabbe'ye göre:

"Evlenmek bülbülleri evcilleştirmektir." Elbet bülbül derken erkekleri kastettiğini sanmak safdillik olur. Bir Afrika atasözüne göre ise: "Evlenmek yılanı cebine sokmaktır." İşte şu anda daha nefes almadan, yılanlar sözcüğüyle erkeklerin anlatıldığını eklemek kaçınılmaz görevdir.

Geleneklerimiz, inançlarımız bizi oraya götürür: Biz bir "evlenme toplumuyuz". Bizde gençler normal olarak evlenir. Evlenmeyenlerin nedeni merak edilir. Hani mantığa vurulursa, bu hayat pahalılığında evlenmek için gözükara olunması gerektiği anlaşılır.

Geleceği parlak görünen genç memur, genel müdüre başvuruyor. Ücretinin artması gerektiği konusunda bin tane sebep sayıyor. Babacan genel müdür elini genç adamın omzuna koyup öğüt veriyor:

"Evladım biliyorum, evleneceksin... Maaşın artmazsa da evlenmen mümkün değil... Ama inan ki bir gün gelecek, sen bana minnettar olacaksın..."

Evlilik yeni... Erkek biraz akıllanmış, bir izlenimini anlatıyor: "Biliyor musun sevgilim? Benden ne zaman para isteyecek olsan, daha tatlı muamele yapıyorsun..."

"Yoksa seyrek olmasından mı şikâyet ediyorsun?"

Hele bizde çoğu zaman evlenme gününe kadar cinsel bilgi sıfırdır. Yalnız kızlarda değil, erkeklerde de... Cinsel deneyime gelince o daha az bulunur. Hayvanların nasıl seviştiğini bilirler de insanları bilmezler. Bu yüzden düğün gecesi daha birkaç saatlik masum karısını "kız çıkmadı" diye öbür dünyaya yollayan zavallı gençler var.

El değmemiş bir genç kız... Evlendiriliyor. Ne olursa olsun. Kızın annesi bir gün önce kızına zifaf gecesi özelliklerini anlatıp ders veriyor ki yavrucak şaşırmasın... Zorunlu bir görev bu! İyi...

Derken düğün günü geliyor. Hazırlıklar sabah erken başlıyor. Kuaför işleri, giyim kuşam sorunları... Nikâh töreni... Gece konukları ağırlama ve düğün ziyafeti... Gece yarısı evli çift odalarına çekiliyor. Damat soyunur soyunmaz uykuya dalıyor. Genç gelin de soyunuyor ve beklemeye başlıyor. Yarım saat sonra kocasının omzuna vurup soruyor:

"Ama annen sana hiçbir şey öğretmedi mi?"

Hepsi böyle değil ya! Pişkinler de var. Genç kız evlenmeden bir gün önce mızmızlanmaya başlıyor: "Ah anneciğim, ben evlilikten iyice korkmaya başladım." Anne sevecen: "Ama kızım! Sana her şeyi öğrettim. Doğal bir olay bu... Korkulacak ne var?"

"Yok canım! Onu biliyorum, ondan değil... Şu yemek pişirmek yok mu yemek?"

Ne olursa olsun, yaşayış üzerine aile ve çevre görgüsüyle, öğrenimle kafaları çabuk aydınlanmamış eşler

geçimsizliğe daha yakın ve yatkın oluyorlar. Şart değil ama, böyle... İyi yetişenler de anlaşamıyor bazen... Olur a!

Kadın akşamüstü doktor muayenesinden dönünce durumu kocasına aktarıyor: "Doktor diyor ki hastalık seni en zayıf tarafından yakalıyor..." Adam inanıyor:

"Şimdi anlaşılıyor neden sürekli baş ağrısı çektiğin..."

Yeni damat karısına biraz da kaba bir soru yöneltiyor: "Sen ne zaman annen kadar iyi yemek pişireceksin?" Genç kadının yanıtı kocası kadar kaba değil:

"Sen babam kadar para kazandığın zaman..."

Önemli yer tutan bir huzursuzluk, kıskançlık kavgaları... Bu kavgaların yüzde 99'unun saçma olduğunu sanıyorum. Çünkü gerçekten suç varsa gizlenir, yüzde biri yakalanır. Kalanı dedikodudur. Düşünme yeteneği eksikliğinin malzemesidir.

Başhekim soruyor: "35 numaradaki kadın hasta mikrobik sarılık mı?" Asistan doktor anlatıyor:

"Hayır... Ruhsal neden var... Kocası metresine vizon kürk almış."

İki dost rastlaşıyor: "Üzüntülerine yürekten katılırım," diyor biri. Öteki şaşkın: "Anlamadım, niçin?" Beriki: "Bugün karıma bir vizon manto aldım..."

"Öyle mi? Ben bu yüzden niçin üzüleyim?"

"Yarın benim karım senin karını ziyaret edecek de..."

Hastanenin telefonu çalıyor. Santral çalışanı açıyor: "C... Hastanesi... Kimi istediniz?"

"Kimseyi istemedim... Bu telefon numarasını kocanın cebinde buldum da ondan aradım."

DÜĞÜN GECESİ MELEKLERİ

Bir hanım çıkmış, "Evlilik devletin törenle onayladığı bir zulüm kuruluşudur," demiş.

Bir başka hanım da diyor ki: "Evlilik münasebetsiz işlerin en iyisidir."

Gördünüz mü erkekleri hangi teraziye koyduklarını? Tüm dünya dillerinde kılıbık diye bir sözcük bulunuyor. Şimdi ayağa kalkıp, sağ elimin işaret parmağını havaya kaldırıp sorarım: "Erkekler için kullanılan kılıbık sözcüğünün kadınlar için karşılığı nedir?" Cevap yok değil mi?

Dünyada kadın hakları diye çok yaygın bir hareket var. Duyan olmuş mu erkek hakları diye ağzını açan bir kahramanı.

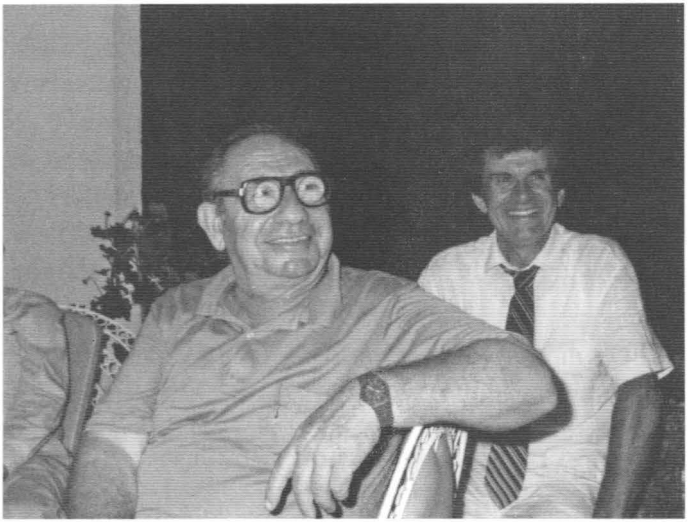
Napolyon İtalya seferi sırasında bir ziyafet masasındaydı. Yanına oturan hanım durmadan hayran olduğu şairlerden söz etti de etti. İyice lafı uzattıktan sonra da şöyle bağladı:

"İnsan Napolyon gibi bir kahraman olamadıktan sonra, hiç olmazsa büyük bir şair olmalıdır."

Napolyon sözü şöyle bitirdi:

"Madam! Siz onu bunu bırakın da, iyi bir ev kadını olmaya ne dersiniz?"

Evet, devir değişti. Kadınların da meslek çalışması standart hâl oldu ama, bu anekdottan yine de ders alınmalıdır.

Robert G. Menzies Avustralya başbakanı oldu. Basın toplantısı yaptı. Bir gazetecinin kendisine yönelttiği soru şuydu: "Kuracağınız hükümetin üyelerini seçerken herhâlde başarınıza yardımcı olan kişilerin de düşüncelerini alacaksınız sanırım, değil mi?" Menzies lafa dalıverdi:

"Aman dostum! Karımı bu işe karıştırmayın lütfen."

Başbakanı ne kadar iyi anlıyoruz değil mi?

Dünyanın tüm gelin hanımları evlendikleri gün melek olmuşlardır. Giyimleri ne olursa olsun, güzelleşen yüzleri, o sıcacık bakışları ile damat beylere mutluluk verir, etraflarına umut dağıtırlar.

Evet, bütün gelin hanımlar evlendikleri gün melektir.

Evlilik eskidikçe taş atmalar başlar: Erkek, "Ben dünyanın en güzel kadını ile evlendiğim rüyasını görmüştüm," der.

Kadın da, "Bari rüyanda mutlu olmuş muyduk?" deyiverir.

İş şuna bile varır:

Çiftlik sahibi, iş isteyen zenciye sordu:

"İsmin ne?"

"Johnson."

"Yaşın kaç?"

"Yirmi dokuz."

Son soru da şu:

"Evli misin?"

Cevap:

"Değilim. Alnımdaki yara otomobil kazasındandır."

Hemingway dört kere evlenmişti. Deneylerine saygı duyarak evlilik üzerine düşüncelerini özetleyen şu satırları alıyoruz:

"Buluşuyorlardı! Beraberce gezmeye gidiyorlardı! Gözleri buluşuyordu! Beraberce oturuyorlardı! Dudakları buluşuyordu! Beraberce nikâh memuruna gidiyorlardı! Kalpleri buluşuyordu! Beraberce yaşıyorlardı!

Avukatları buluşuyordu!"

Cicero ile Publilas'ın düğün gecesiydi. Bir dostu damat beyi bir kenara çekip dedi ki: "Sen altmış yaşına geldin. Sonra da kalkıp, genç yaşta bir hanımla evleniyorsun. Saçma değil mi bu yaptığın?" Cicero teskin etti:

"Meraklanma dostum! Yarın sabah o da milyonlarcası gibi evli bir kadın olacak. O kadar!"

Marlborough düşesinin gölgesinden kaçan kaçanaydı. Bu kadın bir gün kocasını zehir gibi acı bir ilacı almak için zorluyor ve bağırıyordu: "Bu ilaçtan iyi olmazsan eğer, beni şeytan götürsün!" Doktor kocasının kulağına fısıldadı:

"İçiniz lordum! İlacın şöyle veya böyle iyi bir etkisi olacağı anlaşılıyor."

Fransa İmparatoriçesi Eugenie, doksan yaşına merdiven dayamış yazar Auber'le bekâr kaldığı için alay ediyor, nedenini soruyordu. Yazar mantığını şöyle açıkladı:

"Tanrı aşkına madam! Evlenseydim eğer, karım şimdi en az seksen yaşında olurdu."

Hahamların mucize gösterdikleri anlatılır. Her Musevi cemaati de kendi hahamını över durur. Üstelik bu konuda yarışma bile yaparlar. Yine böylesine bir yarışmada Sadakoralı biri anlatmaya başladı.

"Bizim ihtiyar haham geceleri karısının yattığı odaya yedi melek kanatları üzerinde taşır, sabahları da sinagoga dört melek götürür." Karşı taraf durumu pek kavrayamadı ve sordu: "Yatak odasına sokarken neden yedi melek de, çıkarırken dört?" Sadakoralı durumu kolay açıkladı:

"Canım efendim, bizim haham yetmiş beş yaşında, karısı da yetmiş... Yatak odasına isteyerek mi girer sanıyorsun?"

GÜN GEÇERKEN

Eskiden perukar salonu, sonra berber dediğimiz yerlerin adı artık değişti. "Kuaför" oldu ne hikmetse... Hazretlerin değişmeyen yanları tıraşçılıkları. Bu konuda her birinin ayrı uzmanlığı var... Böyle bir dükkânın duvarında asılı tabelada şu bilgiler sunuluyor:

"Kuaför arkadaşlarımızın üçü de işlerini çok iyi bilen kişilerdir. Birinci koltukta evlilik sorunlarını, ikincide politik gelişmeleri konuşabilirsiniz. Üçüncü koltuktaki ise, spordan en iyi anlayan arkadaşımızdır."

Bir berber alışkanlığı vardır. Saç tıraşını bitirdikten sonra enseden ayna tutup sorarlar, "Nasıl?" diye... Bir müşteri bu durumda rica ediyor:

"Biraz daha uzun bırakın lütfen..."

Günler geçiyor. Böyle söylemek kolayımıza geliyor. Geçen günler sanki başkasının malıymış gibi tedirginlik duymuyoruz. Oysa onlar bizim günlerimiz... Günler geçe geçe ömür bitiyor. Zaman kontenjanımız azalıyor. Bu vurdumduymazlığın bir nedeni var. Geriye ne kadar kaldığını bilmiyoruz.

Bereket bilmiyoruz. Yoksa gün sayacağız geriye ne kaldı diye... Mahkûmlar gibi... Fark şurada: Onlar kurtulacakları günün hesabını yapıyorlar. Biz ise bilmediğimiz bir değişmenin hesabını yapacağız. Bereket bu hesap yapılamıyor.

Yapılamıyor ama bunun iyi yanları olduğu kadar kötü yanları da var. Bu dünyadan hiç gitmeyeceğimizi sanıyoruz, bu kötü... Oysa çok verilmiş bir akıl vardır. Hiç gitmeyecekmiş gibi çalışmak, yarın gidecekmiş gibi ölçülü olmak gerekir. Ne bu dünyadan, ne de koltuğundan hiç gitmeyeceğini sanan kolay öfkeleniyor.

Öfkeli genel müdür bağırıyor: "Batasıca kalemimi nereye koydum yine?" Sekreter hanım: "Kulağınızın arkasında..." Hazret yine bağırıyor: "Hangi kulağımın?"

Akşam vakti otobüsle eve dönüş söyleşilerinden:

"Yahu sizin patron söyledikleri kadar hasis mi?"

"Ne demezsin? Gülmesi bile başkaları hesabınadır..."

Vakit: Akşamüstü... Mücellip Bey eve biraz düşünceli dönüyor. Ama verdiği haber pek öyle gözükmüyor: "Hanım! Bugün bizim şirkete bu yıl için on milyar kazandırdım..." Kadın kuşkulu:

"Açık söyle... Yoksa istifa mı ettin?"

Dünya gazeteleri ekonomi sayfası olmadan çıkmıyor. Çocuklar bile bir şeyler öğreniyorlar. Anlamadıklarını babalarına soruyorlar: "Baba 'debitor' ne demektir?" "Borç para alan kişidir." Bir soru daha: "Ya 'kreditor' ne

demektir?" "O da 'debitor'un aldığı borcu ödeyeceğini sanan kişidir."

İki "kara para"cı konuşuyor: "Babam derdi ki para kazanmanın bin türlü yolu vardır. Ama yalnız bir tanesi namusludur."

"O nasıl oluyormuş?"

"Aa, demek sen de bilmiyorsun..."

Nazileri sürekli olarak anmakta yarar var. Çünkü görülüyor ki onların yaşayışları ve sonları dünya politikacılarına yeterli ders olmamış. Hukuk ana ilkelerinin çiğnenmesinden doğan ağır bunalımların ülkeleri nerelere sürüklediği bazı dünya politikacıları tarafından hafife alınıyor. Oysa faal politikanın dışında bulunan biz bile nice ibret verici örnekler görmüştük. İşlenmemiş suçların cezalandırılması dâhil...

Olay çok eskiden, Naziliğe sürüklenen bir ülkede geçmişti. Bir yayıncının kalp para basmak gibi bir suç işlediği kabul edilerek, hapse mahkûm edildiği aklıma geliyor. Kararda "kesin olmamakla birlikte, sanığın bu suçu işleyebilecek bütün aletlere sahip olduğunun saptandığı" yazılıyordu. Ceza bu nedene dayandırılıyordu.

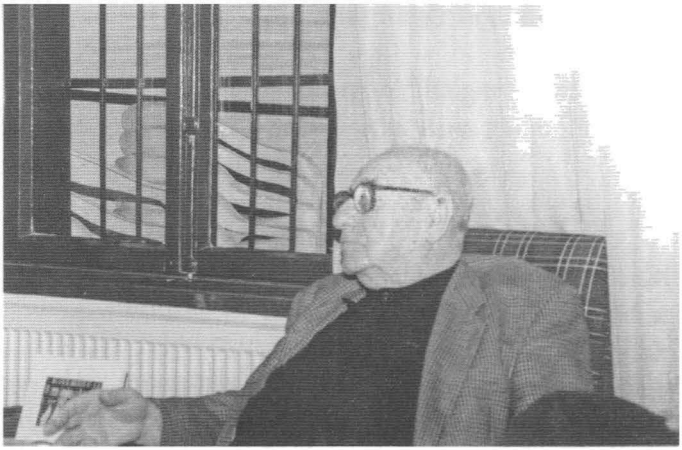
Duymuştuk ki sonuçta cezasını bitiren yayıncı hapisten çıkar çıkmaz savcılığa başvuruyor. Kendisini mahkûm eden hâkimin, kendi karısıyla zina yaptığı için mahkûm edilmesini istiyor. İddia şu nedene dayanıyor: "Kesin delil bulunmamakla birlikte, sanığın bu suçu işleyebilecek bütün aletlere sahip olduğu" ileri sürülüyor. Sonrası mı? Bilmem...

KİTAP OKUMAK

Konuya girerken ilk olarak kitabın pratik yanına değinelim. Düşünceler sözler ve sözcükler biçiminde ortaya çıkar. Kalıcı olarak yaygınlaşmasının yolu ise yazıdır. Kitap yazının okuyana en uygun biçimde sunulmasıdır. Boyutları kolay ele gelir. İstendiği zaman kapısı açılan ve kapatılan bir hazinedir. Yatarak okunması hem rahat, hem de doğrudur. Çünkü beyindeki kan dolaşımı hızlandırılmış olur.

Kitap çeşidi bol... Bu nedenle ne biçim kitapların sözünü ettiğimi de açıklamam gerekir. Birincisi kutsal kitapları kastetmiyorum. İnancı olan kişi kutsal kitabı ve Tanrısı ile baş başa bırakılmalıdır. Kimse de araya girmemelidir. Kutsal kitabın dışında kalıp da başkaları tarafından yazılmış dinle ilgili kitaplar Tanrı ve kul ilişkisine yardım etmez, müdahale eder. Bu nedenle bu kitaplar sözünü ettiğim kitapların dışında kalır.

Okul ve meslek kitapları da sözünü ettiğim kitapların dışındadır. Evet, okul kitapları yararlıdır. Safsata ve hurafe içermemek, bilimsel düşünce düzenine saygılı olmak koşuluyla... Doğru, okul kitapları da düşünme gücünü geliştirme açısından, anlatmaya çalıştığımız amaçlara uyar ama kişilik gelişmesi okul kitaplarıyla bitmez. Genç kafalara ışık tutacak daha nice kitap hazineleri vardır.

Meslek kitapları ise bir insanı geliştirmeye yetmez. Mesleğinin çok sayıda kitabını yutmuş bir insan bile çok dar bir açıda aydınlanır. Kişi olarak dibi çabuk gözüken bir sığlıkta kalır. Zaten meslekler gün geçtikçe daha özellikli konulara yönelmektedir.

Dar açılarda sıkışıp kalan bir meslek insanı gün gelir kendi mesleğinde de tökezler. Dar açılı meslek bilgileri beynin tüm sektörlerindeki damarları açmaya yetmez. Yakın meslek disiplinleri ile ilişkiler aksar. Meslek görevlerinin toplum içindeki amaçları anlaşılamaz.

Görmüşümdür ki yalnız meslek bilgilerinin yeterli olduğunu sanan kişiler bazı büyük tehlikelerin içine de düşerler. Mesleğinden başka kitap okumamakla övünen insanlara rastlamışımdır. Bunlar arasında akademik unvan sahibi olanlar bile vardır. Ama ortalıkta dolaşan bu kişilerin ruhlarının cenazesi çoktan kaldırılmış bulunmaktadır. Bunlar bedensel kımıldamayı sürdüren kişisel ve bilimsel "mevta"lardır.

Kişilikler kendilerine yakışır biçimde gelişmedikçe meslek gelişim ve uygulamalarında da münasebetsizlikler patlak verir. Hele politikada kişisel olarak gelişmemiş kişiler sürekli olarak çam devirir, politika bezirgânlığına kaçarlar. Halkı götürmeleri gereken yere değil de istediği yere götürmeye razı olurlar. Dünya görüşü dar politikacı halkının da görüş açısını daraltma çabasına girer.

Yayınlara devlet yardımı yapılmalı mıdır? Kesinlikle "hayır". Görünüş odur ki böyle bir yardım politik amaçlara alet edilir. Söz gelişi bu yardım günümüzde yapılsa cehennem korkusu bezirgânlarının eline geçer. Şimdi başka yollardan yapılan dolaylı başka yardımlara ek olarak...

Kötü kitap yok mudur? Elbet vardır... Bilimsel gerçekleri yadsıyan her kitap kötüdür. Hurafe ve safsata yazan her kitap kötüdür. Bunların yazarları tenha beyinlerin geçeceği yolları mayınlayan düşünce anarşistleridir. Pusu kurucular bu mayınlar patladığı zaman çoktaaan başka sulara göçmüş olurlar.

Açılmayan kitabın ne yararı vardır, ne de zararı... Ancak hiçbir kitap hiçbir şey öğrenilmeden açılmış olamaz. Kötü kitaplar dâhil... En kötü kitabın bile iyi bir yanı vardır. Son yaprağı...

Soru tuhaf gibi gözüküyor ama hiç de öyle değil. "Okumak mı zahmetlidir, yazmak mı?" Sanılır ki sorunun yanıtı çok basittir ve yazmak daha zahmetlidir. O da öyle değil, kimine okumak zahmetlidir, kimine de yazmak... Okur için elbet kitabına göre de değişir.

Öyle kişi vardır ki kitap okumak onun için sıkıntılıdır. Gelişmemiş kişi kolaylık arar. Söz gelişi davul zurna dinler ya da Arap filmi seyreder. Bu sırada yorulmaz,

zevklenir. Alınan zevk sanat zevki de değildir... Rahatlamaktan doğan bir keyif gevşemesiyle birlikte ten keyifleri salatasıdır bu...

Yaşlılık durgunlaşması gelmeden önce bile, yani zamanında düşünmeye alışmamış kafalardan içeriye ışık girmesi zor... Bu tip insanlar düşündürülmeye çalışılırsa, kafaları almadığı hâlde bedenleri yoruluyor.

"İşleyen demir ışıldar" demişiz, işleyen kafalardan ödümüz kopmuş... "Su küçüğün söz büyüğün" diye saçma bir tekerleme uydurmuşuz, yetişkinlerin kemikleşen kafalarını çocuklardan saklamaya çalışmışız. "Düşün düşün, kötüdür (boktur) işin" gibi bir herze yumurtlamışız, ne için olursa olsun en güvenli çözüm yolunun düşünmekle bulunacağından kuşku yaratmışız.

Düşünmek daha çok yaşamaktır. Aynı zaman ölçüsü içine daha çok yaşayış (hayat) sokmaktır. Hızlı düşünmek ömrü uzatmaktır. Uzun yaşamanın yolu hızlı ve geniş düşünebilme yeteneğinden geçerek bulunur. İyi düşünebilmek, dünyayı geçmişi ve geleceği ile birlikte kavrayabilmenin, algılayabilmenin ve zihinsel olarak sindirebilmenin tek yoludur.

YALNIZ BİZ Mİ AKILLIYIZ?

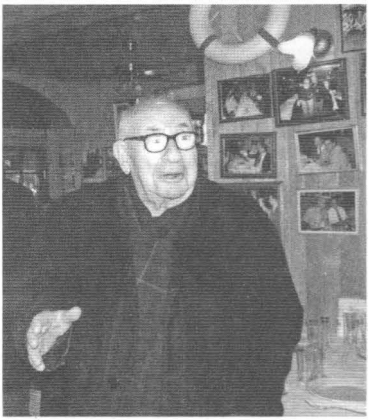
Bu satırlar dönülmez bir yolculuğa çıkmadan önce dünyamızı olabildiğince görmeye çalışan bir gezginin sessiz mırıldanmalarıdır. Bir miktar fotoğraf sayılabilir. Birbiriyle ilişkisi yokmuş gibi gözüküyorsa da sonuçta aynı amaca dönüktürler.

Bana kalırsa Türkiye'de turizmi geliştirmek konusunda (ciddi ve samimi isek) ilk yapacağımız iş kendimizi vazgeçilmez saymamaktır. "Alternatifimiz yok" gibi bir düşünce iyice yersiz. Dünyada düzinelerce, hatta yüzlerce alternatifimiz var. Hele kendimizi, başkalarını her şeye inandırabilecek kadar akıllı saymaktan kesin olarak ve hemen vazgeçmeliyiz.

Tehlikelere işaret etmezsek kendimizi fena aldatırız.

Önce güneşi bize babamızdan kalan miras saymaktan vazgeçmeliyiz. Güneş bütün dünyada doğuyor. Sibirya'da, Baykal Gölü kıyılarında bile... Hiçbir katkıda bulunmadığımız bir malı satmaya çalışırsak, yeni doğacak kafasız insan kuşaklarını beklemek zorunlu olur.

Kıyılarımız mı? Akdeniz sadece bizim değil... Yalnız Avustralya'nın 37 bin km kıyısı var. Sydney şehrine 250 plaj hizmet ediyor. Brisbane'da olağanüstü güzel tek bir plajın boyu 70 km... Kirlilik mi? Sıfır... Atlantik Okyanusu'nun göbeğindeki Azor ve Madeira adaları kıyıları cennet gibi...

Sonsuz hazine sandığımız doğa zenginliklerimizi haince (cahilce diyemiyorum), vicdansızca mahvedip duruyoruz. Datça Yarımadası ormanlarının bilerek yakılması örneklerden biri... Marmaris şehri taşlaşmış. Koyları özel ve resmî sektörlerin haritadan silme girişimlerine maruz... Ağaçlık tepeleri indirip deniz doldurularak arazi yapısının güzelliği ve doğallığı yok ediliyor.

En büyük özenle, masrafa acınmaksızın kurulan tesislerde bile ne yazık ki cahillik yüzünden yanlış ya da çirkin işler yapılmaktadır. Bir hafta önce gittiğim Adana'nın beş yıldızlı bir otelinde gece kulübü dekoru bar-genelev karışımı ışık ve renk oyunlarıyla insanı bezdirmektedir.

İlgisiz geçmişlerden gelmiş bir sürü insan turizm kuruluşu sahibi veya işletmecisi olmuştur. Marmaris'te dört yıldızlı bir otelde yataktaki battaniyeyi çarşafa sardırmak için zor kullanmak gerekiyor. "Yutturma" meraklısı olan böyle kişilerin, sabırla eğitilseler bile bu iş için uygun kişiler olmasını beklemek safdillik olur.

İster şehir içi, isterse de tatil yörelerinde olsun tatil yapılacak oteller için günde 150-200 dolar fiyatın (tek ya da çift yatak, yemek hariç) geçerli olabileceğini sanmak, akılsızca bir iyimserlik olur. Tatil amacı için aynı

şartlarla, kesin olarak 100 doların altında (hatta bazen çok altında) kalmak şart.

Gelelim balıklarımız ve deniz mahsullerimize. "Karadeniz'de hamsi bitti," deyip sussak da olur ama yine de devam edelim. Marmara'nın 200 çeşit balığından dört tanesi kaldı. 50 yıl önce yemeyip de kedilere verdiğimiz istavrit sofralarımızın baş tacı oldu. Samatya Pazarı'nda dar gelirlilere satılan kılıç balığını gençler tanımıyor. Coğrafyacı Strabon'nun içinde balık kaynaştığı için "Altın Boynuz" dediği Haliç sularında canlı zor yaşıyor. Akdeniz balıklarımız da azalma ve tükenme yolunda. İstanbul'a Norveç'ten uskumru geliyor.

Balık fiyatlarına gelince, artık normal kazançla ödenebilme sınırını iyice aştı. Bir porsiyon balık, 3-4 tane 15 formalık kitap fiyatını buldu. Oysa Portekiz'de levrek dâhil bir porsiyon balık hâlâ bir kitap fiyatına. Bir örnek daha: Bir Avustralya Cairns otelindeki açık büfede 35 çeşit sıcak-soğuk balık ve etle sebze ve meyve dışında, istendiği kadar karides ve ıstakoz (evet ıstakoz) yeniyor. Hepsi birden 15 (evet on beş) ABD doları.

İstanbul'da bile bazen öyle taksi şoförüne rastlıyoruz ki "Etiler," deyince, "Tarif et de gidelim," diyor. Londra'da eline yazılı olarak verilen adresteki kapıyı bulamayan şoförün ruhsatı elinden alınır. Turistik dediğimiz bazı şehirlerimizdeki taksi şoförleri arasına vicdan ve ahlak fukarası bazı kişilerin sızdığı kesin... Taksi şoförleri bir ülkenin kartviziti gibidir. Bıraktıkları pis izlenimler ömür boyu unutulmaz. Bir gerçek daha: İstanbul taksileri Singapur'dan iki misli pahalı... Neden? Saçmalık bu.

Şimdi nasıldır bilemiyorum. Ama unutmuyorum, bir zamanlar Turizm Bakanlığı'nın Türkiye'yi tanıtma afiş-

lerinde "yeniçeri" fotoğrafları vardı. Galata yolcu salonu önünde vapurdan inen yabancı turistler kılıç kalkan oyunuyla karşılanırlar, korkudan dünyalarını şaşırırlardı. Benzer saçmalıklar sürüp gidiyor. Ülkemizin dünya uygarlığına yetişmiş yüzünü bir türlü gösteremiyoruz.

Dünyanın tamamını gezip bitirmek mümkün değil... Ömür yetmiyor. Ama her istendiği an, her yerine gidilebiliyor. Jet uçakları gibi olağanüstü bir imkân var. Şu anda bir noktayı hemen belirtelim: "Biz yakınız," gibi düşünceleri kafamızdan silip atalım. Artık dünyanın her yeri her yere yakın. İstanbul'dan Datça'ya otobüsle 18 saatte gidilebiliyor. Avustralya'nın öbür ucuna da uçakla 18 saat yetiyor.

Alın teriyle kazanılmamış paraları eline geçiren vurguncular bizim turizm hesaplarımızda yer alamaz. Ülkemizin bu tipleri özendirecek bir yanı olmadığını unutmayalım. Biz harcayacağı paranın hesabını ve değerini bilen insanları beklemek zorundayız.

İkram ve görgü zenginlikleri, lüksün şart olmadığı konfor, iklim, hele hele fiyatlar gelecekteki dünya turizminde başrolü oynayacaktır.

Aklımızı başımıza almalıyız.

KONUTLAR ÜZERİNE

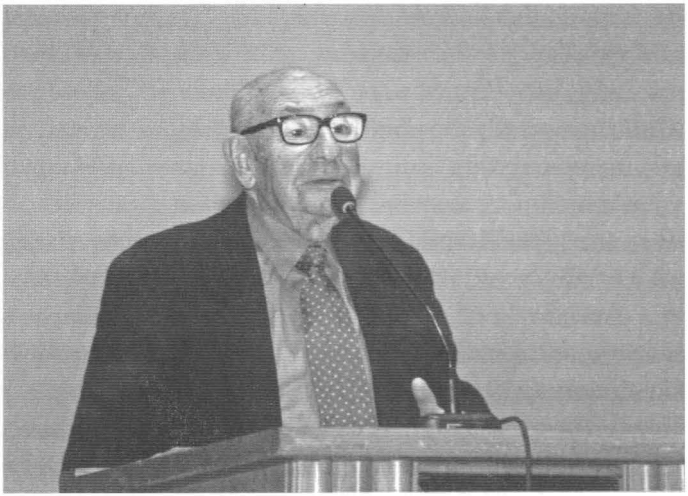
Gamsızlık kötü şey... Dünyayı ciddiye alan, ömrünü silme huzur içinde geçiremez. Eh, dünyayı da ciddiye almak gerekiyor. Biz buraya dalga geçmeye gelmedik. Hepimizin sorumlulukları var. Herkese, çevremize ve en sonra kendimize karşı... Ağır bir ruhsal yük bu...

Bu yükü taşımayı kolaylaştıracak etkenlerden biri arada bir neşelenme fırsatlarını kaçırmamak... Önemli bir destek bu. Mizahın vereceği neşe sürekli sırıtma amacı gütmez. Mizah bizi ruhsal olarak silkeler. Bu aklın sporudur, güçlenmesidir.

Hem mizah nadide sera çiçeği değildir. Kır çiçekleri gibi dünyayı kaplar. Onun zevkine varmak için çevreyi seyretmek yeter. Ama yalnız gözle değil... Kafayı da çalıştırarak... Çevremiz her zaman, her yerde bir mizah hazinesidir. Azıcık ilgi bu hazinenin anahtarıdır.

Ömrümüzün önemli bir bölümü konutlarda ve taşıtlarda geçiyor. Azıcık bunları ansak hemen neşemizi bulacağız. Yapılarımız genellikle yürekler acısı durumda... Eski ahşap evlerimiz kevgir gibiydi ama yeni apartmanlarımızın da hâli onlardan iyi değil...

Örneklemeye başlayalım. Yapısı yıllarca süren hisseli apartman sonunda bitiyor. Kat sahiplerinden bir aile yerleşiyor. Fazla titizliğe gerek de yok, olanak da... Hatta

dostlarını yemeğe bile çağırıyorlar. Sofra kuruluyor, oturuyorlar. Derken konuklardan biri birdenbire heyecanlanıyor: "Durun! Bir tıkırtı duyuyorum... Yoksa yepyeni evde fare mi var?" Ev sahibi gülüyor:

"Yok yahu! Üst kattaki komşumuz kırmızı turp sever..."

Konuk ev sahibine soruyor: "Kulağıma sesler geliyor. Bu binanın duvarları ince galiba?"

"İnce de söz mü? Beni yürek çarpıntısı tutarsa, komşum ilaç alıyor."

Komşusu soruyor: "Senin ev sahi o kadar rutubetli mi?" Muttalip Bey bir güzel açıklıyor:

"Sen ne diyorsun yahu? Televizyonun buğulanmasını önlemek için otomobil camı sileceği taktım."

Bir İstanbul caddesi... Uzun mu uzun... Hani o imar kaşıntısıyla açılanlardan... Bu caddede aynı soyadını taşıyan iki aile oturuyor. Soyadları: Özmert. Rastlantılar

oluyor, birinci Özmert ailesinin reisi vefat ediyor ve cenazesi gözyaşları arasında kaldırılıyor. Ertesi gün üzüntüler içindeki dul hanıma postacı şu telgrafı getiriyor:

"Salimen geldim stop. Burası çok sıcak stop. Hepiniz toplaşıp gelirseniz memnun olurum."

Şaban Bey satılık apartman dairesini geziyor ve küçük buluyor. Hele mutfağı görünce, gezdiren emlakçıya, "İşte bu kesinlikle olmaz kardeşim!" diyor ve nedenini anlatıyor:

"Bu mutfakta benim karım soğan doğrarken, komşuların gözünden yaş gelir..."

Son zamanlarda bizde yüz binlerce dolar değerinde pek çok otomobil satıldığı söylentileri dolaşıyor. Kim almış, nasıl almış bilmem. "Nereden buldun?" diye sorması gereken ben değilim.

Lüks otomobil sergisinde tanıtım var: "Bu spor arabanın hızı saatte 300 kilometredir. Fren mesafesi ise olağanüstü kısadır." Ziyaretçi soruyor: "Pekiyi, frene birden basınca ne olur?"

"O anda sileceklerin altından elmaslı bir gümüş bıçak çıkar ve ön camı keser ki müşterimizin başı çarpıp da acımasın diye..."

Otomobil boyutlarında ölçüyü kaçırmak da bize özgü... Geliri bizim on mislimiz olan Avrupalının otomobili ufacık oluyor.

Minik otomobillerden birisi caddede yavaşça yol alıyor. Ama acayip şey, her 20-30 metrede bir, araba zıplıyor. Gören bir trafik polisi şaşırmış, bir süre izliyor. Sonra motosikletiyle hızlanıp yanaşıyor ve soruyor: "Ne oluyor? Ne biçim araba kullanmak bu?" Sürücü sakin:

"Bir şey yok! Hıçkırığım tuttu."

İki yakın arkadaş konuşuyor: "Karın doğum günü hediyesi olarak ne istedi?" Öteki: "Ya bir inci gerdanlık ya da bir otomobil istedi." "Pekiyi sen ne aldın?" "Elbet inci gerdanlık aldım." "Niçin elbet?" "Otomobilin sahtesi bulunmuyor."

Baba parası hovardalarından bir çapkın... Otomobiline bir güzel kız almış, gazlıyor. Ormanın loş bir yerinde durmuş, soruyor: "Orman içinde bir piknik yapmaya ne dersin?" Kız fıkırdıyor:

"İyi güzel de daha önce bir şeyler yesek..."

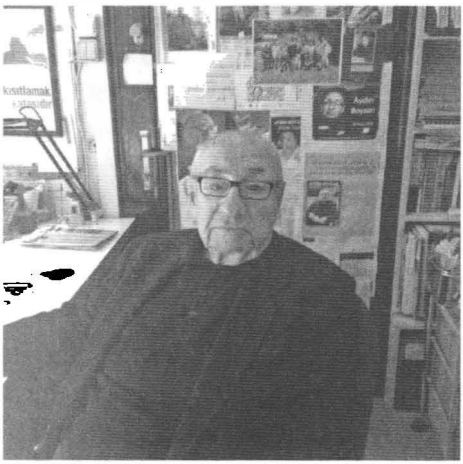
Bir direksiyon manyağı, arabasını tamirciye getirip şikâyet ediyor, soruyor: "Anlamadığım bir arıza var. Ne zaman 200 kilometreyi geçsem, sanki motorun içinde birisi tık tık vuruyor. Ne olabilir?"

Tamirci:

"Koruyucu meleğin vuruyordur..."

SEKİZİNCİ BÖLÜM

BİNBİR YAŞAM SAHNESİ
(2005)

RUH ÇOBANLARI

Geçenlerde eski bir ahbabıma rastladım. Birbirimizi gördüğümüze sevindik. Ama o yine de takılıyordu: "Çok şeyin sözünü ediyorsun. Papazlardan hiç bahsetmiyorsun. Yazsana onları da!" dedi. Üstelik de kendisi Hıristiyan. Susacak da bana söyletecek. Hatırı kırılacak adam değildir. Dediğini yapacağım.

Avrupalı Hıristiyanların papazlar için kullandıkları çok güzel bir deyim var. "Ruh çobanları" diyorlar papazlar için...

Çobanların koyun sürüsünden kaçırdığı koyunları kurtlar kapıyor. Ruh çobanlarının kaçırdıklarını ise şeytanlar.

Din üzerine mizah Hıristiyanlığın ortaya çıkışı ile doğmuş değil. Akdeniz ulusları daha önce de yüzyıllarca, Homer'den başlayarak din üzerine edebî neşelenme kaynakları üretti. Antik çağdaki çok tanrılı dinlerin stadyum dolusu tanrıları, tenzilatlı tanrıları, hele erkek delisi tanrıçaları konu alındı. Bazen sevecenlikle, bazen acımadan matraklaştırıldı.

Hazreti İsa'dan sonra Romalıların Hıristiyanları ızgara yapması kara mizahın konusu oldu. Günümüzdeki ölüm tehlikeli sirk numaralarında bile o günlerin kalıntıları olduğunu söyleyenler var.

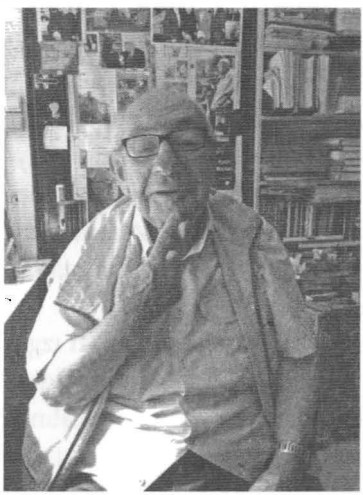
Yüzyıllar geçti. Hıristiyanlara zulüm konusunda Romalıların yerini papalar ve papazlar aldı.

Zulüm mizahı ateşler, kaynatır, fışkırtır. Böylece de Hıristiyanlık mizahı doğdu.

Kilisenin engizisyon çağı zulmü, Romalıların Hıristiyanları aç aslanların ağzına atmasından daha az vahşi değildi. Belki daha da vahşi idi.

Ama zulüm her zaman vücutlara yapılmaz. Ruhlara da yapılır. Tatlı tatlı yapılanı da vardır. Kaynana zulmü ile evli erkeklerin çilesi mizahı da böyle ya! İşte papazlar, ayrıca bu yoldan da zulüm yaparak mizah kazanlarını fokurdattılar.

Hapishane papazı mahkûmun günahını çıkarıyordu. Sabretti, sonuna kadar dinledi. Yorum yapmadan da anlatılanı özetledi: "Diyorsunuz ki her şey alkol yüzünden oldu. Evliliğinizin yıkılmasına alkol neden oldu. Yine alkol yüzünden bir tabanca satın aldınız. Kaynananıza da alkol yüzünden ateş ettiniz..." Mahkûm tamamladı:

"Bitmedi. Yine alkol yüzünden kurşunları kaynanama rastlatamadım. Ellerim titredi."

Politikacı ile din adamlarının birbirine de zulüm yapması doğaldır.

Hıristiyan azizlerinden Laurentius, Papa II. Sixtus'un hazine bakanı gibi bir şeydi. Roma İmparatoru Valerian da

papalık hazinelerini istiyordu. Hapsederek zorlamaya da başladı.

Sonunda Laurentius razı olduğunu bildirip, "Yüz araba verin de taşıyalım," dedi. Bu istek imparatorun hırsını büsbütün körükledi. Arabalar kırılasıya yüklü geldi ama hazineyle değil, Roma'nın fakir fukara insancıklarıyla...

Laurentius diyordu ki: "Roma'da bu kadar fakir insan yaşadıkça, kent bu denli sefaleti barındırdıkça, bize duyulan inanç tükenmez. Bizim asıl hazinemiz budur."

İmparator bu görkemli şakayı anlamadı. Laurentius'u işkenceyle öldürttü. Oysaki bu davranıştan çıkarılması gereken anlamlar bambaşkaydı. Anlamadı. Bu aptallığı ile de tarihe geçti.

Papaz kilisede pazar vaazı veriyordu. Konu çetindi. Günahı anlatıyordu. Söze de Âdem ile Havva'dan girmişti. Şu soruya kadar da geldi: "Havva neden bunu yaptı? Neden Âdem'i yasak meyveyi yemeye sürükledi?" Cemaatten biri atıldı:

"E canım, zaten çıplaktılar. Bir de aç mı kalsaydılar yani?"

Papaz din dersi veriyor. Üstelik de kendi mesleği üzerine... Papazlığı o kadar övmüş, o kadar göklere çıkartmış ki sınıftaki küçük kızlardan birinin içine şüphe düşmüş, papazların da pis işlerle ilişkisi olabilir mi ki acaba diye soruyor:

"Papazlar da helaya giderler mi?"

Ne desin papaz? Evet dese yakıştıramayacaklar, hayır dese yalan olacak. Bir orta yol bulmuş:

"Giderler ama, herkes kadar sık değil," diyor.

Katolik din adamlarının evlenmesi yasaktır. Ama hepsi de her konuda konuşmaya çekinmez.

Spoleto başpiskoposu o günkü vaazında çok içten ve uzun konuştu. Konu evliliğin anlamı, amacı ve üstünlüğü idi. Sonunda bitirdi. Cemaatten iki İtalyan kilise meydanına çıkıp sessiz oturmaya başladılar. Biri sordu: "Çok etkilenmiş görünüyorsun." Öteki kabul etti:

"Hem de nasıl? Ne kadar isterdim evlilik konusunda bizim başpiskopos kadar cahil olmayı..."

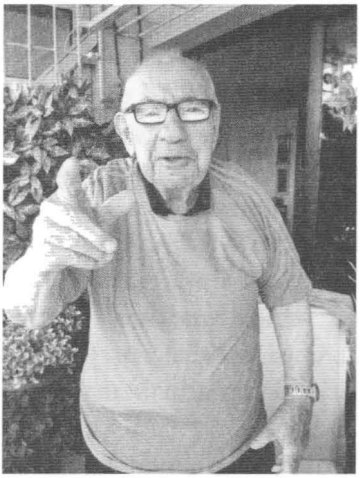
ZEVK GARANTİSİ YOK!

Son aylarda daha çok asık suratlı yaşadık. Arada hiç gülmediğimizi söyleyemeyiz. Öyle politikacılar gördük, öyle konuşmalar dinledik ki kahkaha atmaktan böğrümüze sancılar girdi.

O güldüklerimizin neler olduğundan şimdi söz açmak hiç doğru değil... Çünkü o kahkahaları bize çok acı ödetebileceklerinin ayrıntılarına da girmek gerekir, yine üzülürüz. Zaten son aylara yansımış olan asık suratlılıktan sanırım ki hep birlikte sıkıldık. Yürekleri açık, yalansız dolansız insanlardan söz açacağım. Kim oldukları belli: Demciler ve deliler...

Bir "demci" sözüdür ki tutturdum gidiyorum. İçen kişi ile ilgili sözcükler üzerine hemen biraz oynayalım... Sevgili Egemen Bostancı merhum, "100 Türk Sarhoşu"-nu bir araya getirmek gibi sevimli bir düşünceyi aklına takmıştı. Bir öğle vakti Asmalımescit Yakup'ta toplayabildikleri yaklaşık 50 kişi arasında (her ne kadar mütekaiden müstahdem isem de) ben de vardım.

Ben o gün sarhoş sözünün kullanılmasına itiraz etmiştim. Gerçi sözcüğün anlamında bir kötülük yoktu. Eski Osmanlıca sözcük anlamına göre "ser" baş, "hoş" ise güzel, iyi, tatlı demekti. Sonradan sarhoş biçimine dönüşen serhoş sözü ise, tatlı biçimde kafayı bulmuş

adam demekti. Sözcük, bed-mest olmayı, yani kötü biçimde kendinden geçmeyi ifade etmezdi.

Ama ne yazık ki aradan "on yıl"lar, hatta "yüz yıl"lar geçmiş, sözcüğün sicili bozulmuştu. Sarhoşlukta bir kötülük olmadığını anlatamazdık. Üstelik bu sözcükten artık "adam gibi, kararınca içmek" de anlaşılmıyordu. Onurlu içmenin vakarına sahip insanları sicili bozulan bu sözü kullanarak tedirgin etmemeliydik. Sonuçta bu sevimli bir araya gelme niyeti sevgili Egemen'in vefatıyla öylece kaldı.

Ben zaten çoktan beri "demci" sözünü kullanırdım. "Dem" sözünün de çeşitli anlamları var: Soluk, nefes, zaman, an gibi... Bir anlamı da "içki". Takılara göre rütbe de değişiyor. Demperest deyince "Demetapar" anlaşılıyor... Kötü... Demsever desek, her içen de ille seviyor değil ya... Kısacası "demci" diye henüz sicili bozulmamış bir sözcüğü kullanıyorum. Elbet sıkıştıkça, sarhoş sözünü de yerleştiriyorum.

Dünyada karılarına en çok saygı ve sevgi duyduğu hâlde, onlara en büyük eziyeti yapanların demciler olduğu gerçeğini saklayamayız.

Bir demciler arası sohbetten: "Benim karım çok korkaktı. Gece her hışırtıda hırsız girdi sanır, beni uyandırırdı."

"İyi ama sen karına hırsızların hiç ses çıkarmadığını anlatmadın mı?"

"Anlatmaz olur muyum? Şimdi de her sessizlik olduğunda beni uyandırıyor."

İki meyhane demcisi geç vakit konuşuyor: "Evlilikte hiçbir isteği peşin peşin kabul etmemeli!" Öteki demci hak veriyor:

"Haklısın! Karım da tıpkı senin gibi düşünüyor."

Votkacı o kadar çok içmiş, eve o denli sarhoş dönmüş ki karısı perişan... Kadıncağız yine de sakin, yumuşak soruyor: "Niçin bu kadar çok içtin?" Votkacı ille de mantıklı ve içtenlikli bir cevap verecek ya, "Ah, ah! Şu votka şeker gibi bir şey olsaydı emerdim, bu kadar çabuk bitmezdi."

Bizim memlekette sokakta deve görmeyen yoktur. Bu nedenle de aşağıda anlatacağım dersi vermek isteyen hanımlar için kolaylık vardır.

Evli bir çift hayvanat bahçesini geziyor. Hanım beye develeri göstererek diyor ki:

"Sana hiç benzemiyorlar. Günlerce hiçbir şey içmeden durabiliyorlar."

Öğrencinin annesi öğretmen hanıma yalvarıyor: "Lütfen artık matematik ev ödevlerinde bir şişe biranın bir lira olması gibi sorular sormayın. Kocam dün gece uyuyamadı." (Hani politika konusuna girmeyecektik, lütfen burasını atlayınız.)

Olay mahalleye yayılıveriyor. Komşular kaza geçiren adamın karısına soruyorlar:

"Kocanın hastaneye kalktığı doğru mu?"

"Evet, sabaha karşı geldi ve bütün hızıyla garaj kapısına vurdu."

"Vah vah! Çok fena!"

"O kadar değil... Altında otomobil olsaydı, daha kötü olacaktı."

Kıdemli demci, arkadaşından özür diliyor: "Evvelsi akşam o kadar akortsuz içmişim ki dün bütün gün kendime gelemedim. Onun için de senin dün akşamki davetinde bulunamadım. Affet..."

"Bulunamadın mı? Orada idin ya..."

Demcilerin yürek kapılarını dükkân kepengi gibi açtıkları saatlerde şöyle konuşmalar duyuluyor: "Zamanı geldi galiba? Ben bu içki denen mereti bırakacağım artık..."

"Amma tuhaf be! Sarhoş kafayla neler düşünebiliyorsun?"

Neredeyse sabah olacak... Meyhaneci doymak bilmeyen iki sarhoşu en sonunda kapı dışarı etmiş... Kaldırımda birbirine dayanarak ayakta durabilen iki sarhoştan biri ötekine diyor ki:

"Dönüş yolunda şarkı söyleyelim, ama sen çok sarhoşsun, şarkıyı berbat edersin... İyisi mi sen arabayı kullan!.."

Sanmayın ki eline kadehi her alan kişi zevkinden içiyor. Bakın, şairimiz merhum Turgut Uyar neler anlatıyor:

Böyle, bu sazlı bahçe neresi?
Nasıl da içiyorum ölürcesine.
Sahnede bir bezgin kadın,
Bir gariplik vermiş sesine.
O niçin şarkı söylüyor şimdi,
Ben niye ağlıyorum?

SEVİŞMEK

Geçenlerde bir sevgili ağabeyime rastladım. Bana ters ters baktıktan sonra dedi ki:

"Ama sen beni düş kırıklığına uğratıyorsun! Onlar ne masum yazılar öyle! Sabırla ne zaman edepsizce bir şeyler yazacaksın diye bekliyorum."

Zor duruma bakın! Ne yapacağım ben şimdi? Bana bir yandan, "Kendini tut, belli etme!" diyorlar. Öbür yandan edepsizlik etmeyişim düş kırıklığı yaratıyor.

İki cami arasında "bi-namaz" kaldım. (Saplantı: Bu söz beynamaz değildir. Namazsız demektir. Namaz vakti iki cami ortasında dalga geçenin hâlidir bu.)

Bu durumda seksten söz açmalı. Zaten politika da seksin nikâhsız yapılan bir biçimi değil mi? Zamparalar tüydü. Sonuçlar ortada.

Seksten söz edip belki o sevgili ağabeyime kendimi bağışlatırım. Edepli olursam da belki yukarıdakiler görmezliğe gelirler, idare ederiz.

Bu konuda nasıl edepli olunur? Örnek: Nişanlı çift evlenmek üzere, bilgilerini artırmak için kitabevine gidiyorlar. Kitapçıdan karı koca arası cinsel ilişki üzerine bilimsel bir kitap istiyorlar. O da "Doğada Sevişme Yaşantısı" kitabını öneriyor. Kız reddediyor.

"Doğada mı? İstemez! Bizim evimiz var."

Aslına bakarsanız bir fıkra "espri" (Nükte de diyebilirdik belki?) taşıyorsa, o mizah sanatı çerçevesine, hepsi de birden edebiyat sanatı insancıl zenginliğine girer. Sanatta ise "müstehcen" yoktur. Her açık olan ayıp olmaz. Bizim Narlıkapı'da, "Her sakallıyı baban zannetme!" derlerdi. Onun gibi.

Bu açıklamadan sonra edebî örneklere daha rahat devam edebiliriz. Nişanlılıktan başladığımıza göre düğün gecesi fıkralarıyla devam edelim.

Yaşı yüzyıla yaklaşan bir "pirifâni" nedense aşka gelip evleniyor. Düğün gecesi yalnız kaldıkları zaman on yedi yaşındaki geline soruyor:

"Cinsel konularda seni aydınlattılar mı?" Gelin hanım yüzü kızararak, "Hayır, hiçbir şey öğretmediler," diyor. Yaşlı damat üzgün:

"Yapma yahu! Ben de sana güveniyordum. Ben zaten hepsini çoktan unuttum gitti."

Mayol lokalinde çok güzel bir dansöz kız çalışırdı. Günde iki kez çırılçıplak hayran bakışlı erkeklerin önüne çıkar, dans ederdi.

Sonunda hâli vakti yerinde, yakışıklı bir genç adamla evlendi. Daha düğün gecesi bir tartışma başladı. Çünkü genç kadın soyunmak istemiyordu.

Genç adam biraz kırgın, biraz şaşkın diyordu ki:

"Cherie! Soyunmak istemeyişini bir türlü anlamıyorum! Yani sen Mayol'de dansöz değil miydin?"

"Anla beni mon ami! Bu mutlu gecemi iş kıyafetimle geçirmek istemiyorum."

Kadın kocasına oyun oynamak istiyor. Bir güzellik salonuna gidip, saç biçim ve renginden yüz görüntüsüne kadar her şeyi değiştiriyor, kocasının bilmediği kıyafetlere bürünüyor. Paydos zamanı kocasının işyeri kapısında bekleyip, adam kapıdan çıkınca yanaşıyor:

"Beyefendi! Yalnızım. Benimle önce bir kahve içer misiniz?"

Adam bir an sırıtarak bakıyor, ama hemen de reaksiyon gösteriyor:

"Hayır! Kesinlikle söz konusu değil! Karımı andırıyorsunuz!"

İleri mertebelere varmış çapkın söylemez, söyletir.

İlk kez yemeğe çıktığı erkek, genç ve güzel kadını gece yarısı evinin kapısına getirdi. Erkeğin ısrarı üzerine de razı oldu:

"Peki! Bir kahve içmek için sadece on beş dakika yukarı gelebilirsiniz!"

Arkadan ekledi:

"Ama yatakta sigara içmek yasak ha!"

Karı koca iyice yaşlanmışlardı ve ayrı yataklarda yattıklarından beri de yıllar geçmişti.

Bir gece mucize bir şey oldu. Adam erkeklik gücünün yıllar öncesi gibi işaret verdiğini hissetti. Karısına durumu bildirdi.

Kadın, "Çabuk, yanıma gel," dedi.

Erkek ise, "Olmaz, sen gel! Bu yolculuğa dayanamaz," dedi.

GEÇİMSİZLİK

Koydum ya aklıma, yine evlilik konusundan söz açacağım. Çekinmeden, sıkılmadan.

Eski bir tanıdık aileyi andık dün. Yirmi yıllık evli idiler "ayrılıyoruz" dedikleri zaman. İki de yetişmiş çocukları vardı. "Anlaşamadığımızı anladık," dediler yirmi yıl sonra. Canlar dayanmazdı bu anlayış hızına.

Kabul edelim ki bir evlilik ahlak yönünden normaldir. Parasızlıktan da hırpalanmıyor. Tehlike böylece bitmiyor ki... Evliliği bazen öldüresiye zehirleyebilecek olan geçimsizlik var hesapta. Çekinmeden söylerim. Geçimsizliğin anası, kaynağı ise kafasızlık... Ender olarak tek tarafın, çok zaman da iki tarafın payı bulunan kafasızlık...

Kim ki sinirlerini başıboş bırakır, inatlaşma çarkına kapılırsa o kişinin beyni tatile çıkmış demektir. Hele bu davranışında yalnız kalmıyorsa, cehennemin provalarına başlanmış demektir.

Evlilik geçimsizlikten zarar görmüyorsa bile tehlike bitmiyor. Bir başka zehir daha var. Bıkkınlık. Akıl kullanılarak bıkkınlığın doğmaması belki sağlanabilir. Ama bıkkınlık hastalığı müzminleşmişse, onun aklı kullanarak iyileştirileceğini de sanmıyorum.

Evlenen kişi, eskisine oranla daha başka türlü yaşamaya mahkûm olduğunu da bilmelidir. Az ya da çok. Ama kesinlikle başka türlü. Bu kabulle başlanmadıysa ne iyi olurdu hiç başlanmaması...

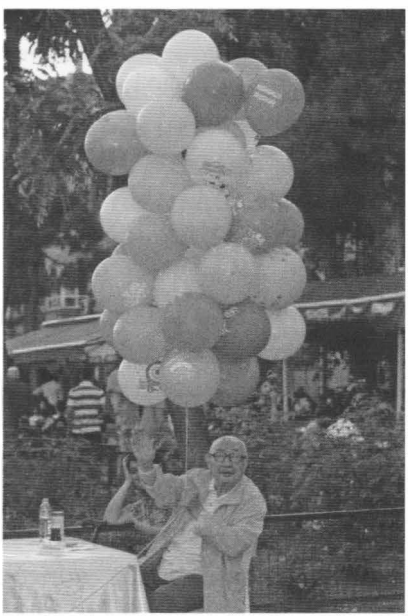
Tarafların biri ya da ikisi, yalnız yaşayışlarından hiçbir özveride bulunmadan birleşmişlerse yanlış evlenme yapılmış demektir.

Yanlış evlenmelerin bir kısmı da hiçbir biçimde, hiçbir deney geçirmemiş insanların yakışsın yakışmasın tutulmalarıdır. Böyle tutkunluklar kuvvetli de olsa aşk değildir. Üstelik aşk olsa ne olur sanki? Evlenilmezse ölünmez ki.

Örnek: Topluluğun konusu aşk üzerineydi. Merak edilen de karşılıksız kalan aşk yüzünden ölünüp ölünmeyeceği idi. G. B. Shaw kesinlikle ölünür diyordu. Hatta bir dostunu da örnek gösteriyordu. Bir hanım sordu: "Arkadaşınızın kalbi bu acıya ne kadar dayanabildi?" Shaw bildirdi:

"Elli yıl."

Bernard Shaw'ın üzerine kitaplar dolusu anekdot anlatılır. Üstat hepsinde de etrafını fena hâlde faka bastırır. İşte şimdi tam tersine bir örnek.

Shaw bir gün karısına bir izlenimini anlatıyordu: "Erkekler kesinlikle kadınlardan daha doğru kararlar verebiliyorlar." Karısı doğruladı:

"Haklısın! Sen benimle evlendin, ben de seninle."

Johannes Brahms esasında tipik bir aile babasıydı. Oysaki hiç evlenmemişti. Nedenini soranlara anlatırdı:

"Evlenebileceğim yaşlarda iken bestelerim ıslıklanıyordu. Böyle gecelerde yalnız eve döndüğüm zaman kendimi cesaretim kırılmış gibi hissetmezdim. Ama bir karım olsaydı, bu kadar çok yenilgi geçmişte birikseydi, ben de ona hâlâ 'Yine kötü gitti,' demek zorunda olsaydım, buna tahammül edemezdim. Teselliye kalksaydı da hayat büsbütün cehennem olurdu bana. Böylesi daha iyi oldu."

Ünlü aktör Humphrey Bogart güzel karısı Lauren Bacall ile ölüme kadar sürmüş çok mutlu evliliklerinin giz anahtarını vermekten çekinmiyordu:

"Karıma kesinlikle hiçbir zaman itiraz etmem. Bir süre beklerim. Zaten biraz sonra o kendi kendisine itiraz eder."

Öğrencilerinden biri Sokrat'a evlenmesinin uygun olup olmayacağını sormuştu. O da hararetle uygun olacağını anlatmıştı:

"Elbet evlenmek doğrudur. İyi bir kadınla evlenirsen güzel yaşar, mutlu olursun. Kötü bir kadınla evlenirsen de filozof olmaktan başka çaren kalmaz. Eh, o da boşuna sayılmaz."

Bir dostum anlatmıştı: "Karımla genç yaşımızda evlenmiştik. Yıllar geçmiş, orta yaşları da aşmıştık. Öyle bir yıl geldi ki kaderimizi etkileyen dış olaylar birbiri üstüne bindi. Sinirlerimize hâkim olamadık. Zayıf

düştük. Birbirimizle de inatlaşmaya başladık. Yaşamak cehennem oldu ikimize de..."

Devam ediyordu dostum: "Yurt dışına bir iş yolculuğu yaptım bu sırada... Bir ay gecem ve gündüzüm iş konularıyla doldu. Yorulmak şöyle dursun, dinlendim sanki. Karımdan bu zorunlu ayrılış inatlaşmada tatil yapmamız gibi bir şey oldu. Bir akşamüstü işten çıkıp, otelimin yanındaki parka gittim. Baktım ki yaşlı bir kadın tekerlekli arabadaki sakat kocasını itiyor, bir yandan ona bir şeyler anlatıp güldürüyordu. Tutamadım gözyaşlarımı..."

Biliyorum sonrasını. İkisi de inatlaşma aptallığına son verdiler. Olgun yaşlara da birbirini yormadan vardılar.

J. S. Bach anekdotlarının en güzellerinden biri şöyle: Karısının öldüğü gündü. Cenaze hazırlıklarını yapmak zorundaydı. Oysa büyük sanatçı her şeyi karısının yapmasına alışıktı. O anda ne yapacağını da hiç bilemedi. Bir komşusu yardım zorunda saydı kendisini... Alnını bir masaya dayamış, gözlerinden sessiz yaşlar akan Bach'a yaklaştı. Cenaze çiçekleri için para istedi. Bach yavaşça rica etti:

"Lütfen karıma söyleyin."

EVDE BARIŞ

Evlilikte esas olan güven duymaktır. Güven duygusu evliliğin göze görünen veya görünmeyen çöküşünü önleyecek temeldir. Adına "yuva" dedikleri yapı bu temele oturur. Temel ise bina yükselmeden inşa edilir. Demek ki evlilik huzurunu kaçıracak olan kuşku zehrini uzak tutabilmek için, daha kuruluşta isabetli davranmak gerekiyor.

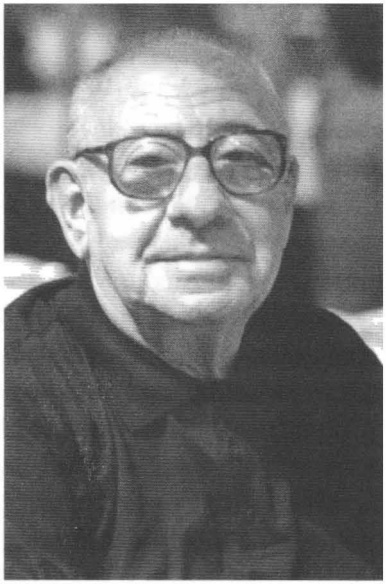
Hanımlar için konuşacak değilim. Ancak bütün erkeklerin melek olmadığını söyleyebilirim. Gerçekte ister melek olsun ister olmasın, ister domuzluk etsin ister etmesin, bir erkeği evinden soğutacak başlıca sebeplerden biri kıskançlık nöbetleri ve kavgalarıdır.

Doktor, kocasının sayıklamasını anlatan kadına öneriyordu: "Kocanızın uyurken sayıklamasını önleyecek bir ilaç vereyim." Kadın razı değildi:

"İstemem. Öyle bir ilaç verin ki ne söylediği anlaşılsın."

Darılmak gücenmek yok lütfen... Domuzluk etmesi muhtemel kocalara bile evde iyi muamele edilmesini, sanki güvenilir birisiymiş gibi davranılmasını isterken hınzırlıklarını hoş görmüyorum. Amacım sadece, ölüm evli çiftleri ayırıncaya kadar barıştan yana olmaktır. Kötü davranışlarla cezalandırmaya çalışmak kocaları

ıslah etmez, büsbütün zıvanadan çıkarır.

Hele ülkemizdeki millî ve dinî toplum mirası erkekleri uslu durmaya teşvik etmemiştir. Bu nedenle kaçamakçıların oranı küçümsenemez. Bu oran konusundaki tahminimi sayılarla anlatırsam, kaza kurşununa kurban gitme ihtimalim vardır, söyleyemem. Evlilik huzuru konusunda genellikle ülke çapında sarsıntılara gerek yoktur. Türk erkekleri zamanla daha da uslanacaklardır.

Kocaların işlediği suçların kanunlarımızda kaça ayrıldığını, nasıl anlatıldığını bilmem. Ama bana göre üçe ayrılır: 1- Domuzluk, 2- Hınzırlık, 3- Yanlışlık... Uzun tariflerden kaçarak diyelim ki bir koca karısına karşı, çiçek götürerek affettirebileceğinden daha ağır suçlar işlememelidir.

Çiçekçi kız evli müşterisini tanırdı. Nazik adamdı. Karısına hep çiçek alırdı. Bir gün, "Altmış tane gül lütfen," deyince çiçekçi kız sordu:

"Ne halt karıştırdınız ki?"

Evlilik huzurunun korunması karı kocanın yalnız birbirine karşı barışsever davranmasıyla sağlanmaz. Değil huzursuzluğu, neşesizliği bile, isterse ince imalarla olsun

çocuklara hissettirmek çok yanlıştır. Onlar huzursuzluğa karşı, çifte kavrulmuş yetişkinlere göre daha hassastır. Ev içindeki huzursuzluk çocuklarda yaşam sevgisi ve umudunu azaltır.

Berlin'de eski bir zafer anıtı vardır. Yüksek bir dikili taşın üzerinde bir hanım heykeli bulunur. Baba oğluna kenti gezdirirken anıt üzerine açıklamalar yapıyordu. Oğlu sordu: "Zafer anıtının üzerinde niçin bir hanım var da hiç erkek yok?" Baba yanıt verdi:

"Onu da evlenince anlarsın..."

Küçük kız soruyor: "Anne! Bütün masallar 'Bir varmış, bir yokmuş' diye mi başlar?" Anne yanıt veriyor:

"Hayır kızım... Babanın anlattığı masallar 'Bu akşam işten geç çıkacağım, çünkü...' diye başlar."

Hele mutsuzluğu çocuklara çıplak ve kaba sözlerle anlatma hafifliği bağışlanamaz. Küçük oğlan sordu: "Baba! Nikâh törenlerinde niçin hep iki tanık bulunur? Tanık bulunmasa olmaz mı?"

"Olmaz... Yoksa bu aptallığa sonradan kimse inanmaz..."

Evlilik içi kavgalar masum gözüken bazı kafasızlıkların kıvılcımı ile ateşlenir. Karı koca o akşam dışarıda yemek istediler. Değişiklik olsun diye bilmedikleri bir restorana girip, yemeği ısmarladılar. Esas yemeğin ortasında hanım isyan etti: "Kepazelik... Bundan daha berbat bir yemek olamaz..." Muttalip Bey de aynı fikirdeydi:

"Haklısın karıcığım... Zorumuz neydi? Böylesini evde de yiyebilirdik..."

Karı koca kavgaları bir çeşit spor gibi yapılırsa, tiryakilik hâline getirilirse bırakılması zor olur. Taraflar

birbirlerine söyleyeceklerini daha gündüzden hazırlar. Nefret depolanmaya başlar, pusular kurulur.

Kalabalık bir partide bir iki saat görüşme fırsatı bulamayan karı koca birden karşılaşıyor. Hanım kocasını süzdükten sonra küçümseyerek diyor ki: "Aman Yarabbi! Altı viski seni nasıl değiştirmiş..." Adam sakin: "Ben tek viski içmedim..." Kadın: "Ben içtim."

DOĞUVERENLER TİYATROSU

Uygarlık ilerledikçe benim anlatım gücüm azalıyor. Örneğin kuvartzlı saatler çıkalı bazı şeyleri daha anlatamaz oldum. Eski saatlerimizi kurardık, zemberek denen yay onu bir iki gün çalıştırırdı. Fazla haşin kurulursa zemberek kopar, saat çalışmazdı.

Zevküsefaya dalıp, çalışma gücünü yitiren insanlar için de "zembereği koptu" denirdi. Ancak dikkat edilirdi, "zevküsefa"ya dalanla "dünya nimetlerinden zevk alan" arasındaki önemli fark unutulmazdı.

Çeşitli dünya nimetlerinden alınacak zevklerin tümü öyle damperli kamyon boşaltır gibi birden ortaya dökülemez. Hafiften, tatlı tatlı ve hele en masum olanlarından başlayarak perde aralanır. Önce içki sözü bile ağıza alınmaz, ancak meze keyfi üzerine tek çalgılı pişrev (peşrev, yoksa uvertür mü demeli?) müziği başlamalıdır.

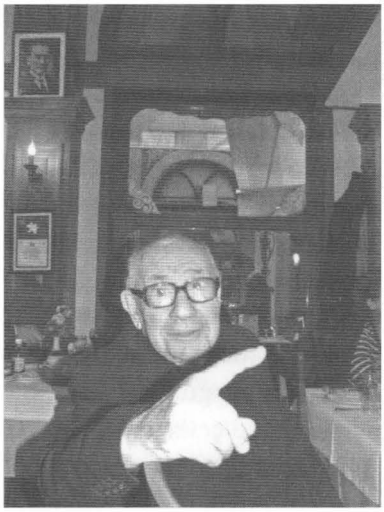
Bir sevgili dostum ağzının tadını iyi bilirdi. Mantar yemeklerine bayılırdı. Mantarları da iyi tanırdı. Anlatırdı:

"Dünyada yenmeyecek mantar yoktur. Hepsi yenir. Yalnız bazıları sadece bir kere yenir." (Bu aziz arkadaşım dünyamızı bizi üzüntülere boğarak terk etti; ama sebebi mantar değildi.)

Ünlü Fransız karikatür sanatçısı Fontenelle sürekli para yardımı yaptığı bir dilenciyi lokantada, hem de

kuşkonmaz yerken görmesin mi? Kızdı: "Dilenirsin. Üstelik de kuşkonmaz yersin haa?" Dilenci sululuğa vurdu:

"Peki ama param yokken zaten yiyemem. Varken de yiyemezsem, yani ben kuşkonmaz yemeden mi gebermeliyim?"

Damak keyiflerinden daha kalıcı tat veren zevklerin her an yaşanan biçimi, günlük yaşayışımız içindeki konuşmalar ve davranışlardır. Bu esprilerin hiç hazırlık yapılmadan, aklın kıvılcımları, harlayan alevleri olarak fışkırması alınan mizah zevkini daha da yoğunlaştırır.

Tiyatro dilinde "tuluat yapmak" deyimi yazılı oyun metninden kopmak gibi anlaşılır. Evet, normal tiyatroda böyle davranmak yanlıştır. Oyun metnine sadık kalmak esastır. Ancak tiyatronun öyle bir biçimi vardır ki adı "tuluat tiyatrosu"dur. Kendine özgü yanı zaten doğru dürüst bir yazılı metnin bulunmayışıdır. Oyunun adı aynı kalır, topluluğa ve starlara göre bin türlü oynanır.

Tuluat sözcüğü "doğuverenler" anlamına gelir. Yani oyuncunun zihninde o anda parlayıverenler hissedilir. Hem tiyatronun böylesi öyle bir oyundur ki yaşayışımızın tüm sahnelerinde oynanır.

Trafik kazasında hırpalanan otomobil tamirciye getirildi. Sahibi hanımefendi açıkladı: "Duvara çarptım." Yaşlı ve deneyimli usta sordu:

"Kaç defa?"

Hapishane hücresinin parmaklıkları açıldı. Yeni gelen, iki kişilik hücreye tıkıldı. Kapı kapandı. Selamlaştılar. Yeni gelen eskiye kodes dilinden adını sordu: "Numaran kaç?" Öteki önce, "286312748" dedi. Sonra ekledi:

"Fazla merasim istemez. Bana kısaca 48 diyebilirsin."

Bu anlattığım tamirci ve mahkûm esprilerinden, yaşadığımız çevrelerdeki insanların parlak zekâsından şu sonucu çıkarmamız vicdan borcu hâline gelmektedir: Eğer enflasyon, hayat pahalılığı, geçim sıkıntısı gibi dertler insanların sırtına binmeseydi, hiç olmazsa yarısının mizah dehası olduğu hemen anlaşılacaktı. İkinci yarısının ne olduğu konusunda ise üzülmeye gerek yok... Çünkü onlar bugün tanıdığımız çoğunluktan farklı olmayacaktı.

İkinci yarının da altında kalanlara ise özellikle minnet borçlu olacaktık. Çünkü onlar zekâ çeşitlemelerinin başlangıç ölçüsünü vereceklerdi. Böylece işin tümünü daha kolay kavrama olanağını elde edecektik.

"Yahu sen Zülküf Bey'i tanır mısın?"

"Evet, iyi tanırım."

"Nasıl adamdır?"

"Bir yerde iki kişi görürsen, birisi de sıkıntıdan esniyorsa ötekisi Zülküf Bey'dir."

Ailenin birkaç yıldır özene bezene yaptırdıkları villa inşaatı bitti. Yerleştiler. Çatlatmak için de en çok zıtlaştıkları kişileri ziyafete çağırdılar. Villa gezildi. Misafir hanımlardan birisi taşı gediğine koyuyordu:

"Tebrikler... Çok güzel olmuş... Demek ki kendi kafanıza göre döşediniz... Onun için arada boşluklar var..."

Dünya nimetleri arasında, yaşanan mekânlardan alınan zevk de var. Yaşanan mekânlar derken konumuz bugün için konutlarımızla, tatlı yuvalarımızla sınırlıdır. Herkesin ev zevki kendine göre. Kimisi müzik dinler, kimisi de çiçek bakar... Kimisi de başka ev zevklerine meraklıdır.

Kentlerimizi saran apartman dairelerinde oturanlar ise daha ekonomik zevklerle yetinmek zorunda. Gece yarısını iki saat geçiyordu ki Ahmet Bey'in telefonu çaldı: "Ben komşunuz Mehmet. Lütfen şu radyonuzu kısın! Uyuyamıyorum." Telefon şak kapandı. Ertesi gece aynı saatte Mehmet Bey'in telefonu çaldı:

"Ben komşunuz Ahmet. Benim radyom yok."

Bir başka gece telefondaki ses tehdit etti: "Bana bak aslanım! Ya radyonun sesini kısarsın ya da başına geleceklere katlanırsın." Beriki korkusuz: "Vız gelir bana bu laflar. Sen bas git, başka sokağa taşın..." Rica eden patladı:

"Ulan, ben zaten başka sokaktan telefon ediyorum."